

Impactevaluatie leerwinkels

Een contributie-analyse van de
leerloopbaanbegeleiding van de Vlaamse
leerwinkels

BELEIDSSAMENVATTING

→ Leerwinkels zijn regionale centra voor levenslang leren. Ze bevinden zich op een unieke positie op het kruispunt van leren en werken. Ze bieden gratis, neutrale informatie, oriëntatie en begeleiding op maat aan met als doel de toegang tot levenslang leren te vergroten en transitie in de (leer)loopbaan te faciliteren. Hun werking richt zich op iedereen met een leervraag, met specifieke aandacht voor kwetsbare groepen.

ONDERZOEKSVRAAG EN ONDERZOEKSOPZET

We onderzoeken de impact van de leerwinkels aan de hand van de volgende vraag: Hebben de leerwinkels impact, en zo ja, wat werkt, voor wie, in welke context en waarom? We voeren hiervoor een contributie-analyse uit waarbij we vier kernassumpties uit een Theory of Change toetsen aan empirische data.

De vier assumpties zijn:

A1. Leerwinkels hebben een complementaire rol ten opzichte van andere actoren en structuren rond leren en werken.

A2. Leerloopbaanbegeleiding draagt intentioneel bij tot inzicht in vier sleutelgebieden: (1) het eigen arbeidsmarktpotentieel; (2) persoonlijke sterktes, competenties, capaciteiten en ambities; (3) obstakels en randvoorwaarden in de leefsituatie; (4) het leerpotentieel en het leeraanbod.

A3. De begeleiding heeft een positieve impact op beslissingen van cliënten met betrekking tot opleiding, heroriëntatie of werk.

A4. Leerwinkels genereren maatschappelijke baten die op termijn groter zijn dan de kosten van hun werking.

Daarnaast zijn vier alternatieve verklaringen opgesteld. Wanneer zulke verklaringen aannemelijk en onderbouwd blijken, verzwakt dit de bewijskracht van de oorspronkelijke assumpties.

De dataverzameling vond plaats aan de hand van vijf onderzoeksinterventies: een Rivers of Practice-workshop met leerwinkelbegeleiders; de analyse van cliëntendossiers; kwalitatieve gegevens uit de nazorgenquêtes, diepte-interviews en een SROI-caseanalyse.

Per assumptie is op basis van triangulatie de bewijskracht bepaald. Deze wordt visueel samengevat in de volgende heatmap (1 = beperkte aanwijzingen, 4 = sterk bewijs).

	A1	A2	A3	A4
Rivers of Practice	4	4	4	2
Nazorgenquêtes	1		2	
Dossieranalyse	2	3	3	2
Diepte-interviews	3	4	4	2
SROI				4

BEVINDINGEN

Uit de kwalitatieve analyse van de workshop en de dossieranalyse blijkt dat leerwinkels een contextgerichte en gepersonaliseerde aanpak hanteren. De leerwinkels stemmen hun leerloopbaanbegeleiding af op de diverse profielen van cliënten. Een rode draad hierin is het ongedwongen karakter waarin de cliënt de regie behoudt en de leerloopbaanbegeleider als copiloot optreedt. Vrijwilligheid en neutraliteit creëren ruimte voor vertrouwen en intrinsieke motivatie. Er worden per cliënt tal van interventies gecombineerd (informatie, reflectie-oefeningen, praktische hulp), vaak met het oog op het versterken van meerdere loopbaancompetenties tegelijk. De analyse van de nazorg-enquêtes en de diepte-interviews levert bewijskracht dat leerwinkels een positief verschil maken voor cliënten. De respondenten drukken unaniem waardering uit voor de persoonlijke, empathische begeleiding en de bruikbare informatie. Velen geven aan dat ze dankzij de leerwinkel gerichte stappen in hun leerloopbaan hebben gezet, zoals een opleiding aanvatten of werk vinden. De interviews onderstrepen bovendien de unieke rol van leerwinkels: veel cliënten kwamen pas echt vooruit in hun leerloopbaan dankzij de interventie van de leerwinkels. Vrijwel alle respondenten bevestigen dat hun belangrijke leer- of loopbaankeuzes zijn gemaakt dankzij de leerloopbaanbegeleiding.

CONCLUSIE

De resultaten tonen aan dat leerwinkels hun doelstelling effectief realiseren. Leerwinkels bereiken en begeleiden mensen die anders moeilijk geholpen worden, en ze doen dit op een wijze die complementair is aan bestaande instellingen (A1). Ook assumpties A2 en A3 worden onderbouwd door sterk bewijs: de begeleiding vergroot het inzicht van cliënten en fungeert als katalysator voor actie – de meeste cliënten ondernamen succesvol nieuwe leer- of werkstappen als direct gevolg van de leerwinkelinterventie.

De SROI-analyse geeft aan dat de maatschappelijke baten de kosten aanzienlijk overtreffen met een SROI-ratio ruim boven 1. Elke euro in de leerwinkels levert meerdere euro's op dankzij vermeden kosten en/of extra inkomsten voor de samenleving. Hiermee is A4 aannemelijk gemaakt. Het onderzoek weerlegt dat dezelfde impact ook zonder de leerwinkel zou kunnen worden bereikt. Integendeel, de bijdrage van de leerwinkels blijkt in heel wat gevallen doorslaggevend. Investeren in leerwinkels is dus niet alleen sociaal, maar ook economisch verantwoord.

INHOUD

Beleidsamenvatting.....	2	Beperkingen.....	18
Onderzoeksvraag en onderzoeksoptzet.....	2	Rivers of practice: bevindingen.....	20
Bevindingen.....	2	langdurig zieken.....	20
Inleiding: de impact van leerloopbaan-begeleiding.....	5	CIMO-configuraties.....	21
Onderzoeksaanpak.....	7	Ongekwalificeerde uitstroom van jongvolwassenen.....	22
Voortraject.....	7	CIMO-configuraties.....	22
Contributie-analyse.....	7	Hogeropgeleide anderstalige nieuwkomers.....	23
Theory of Change.....	7	CIMO-configuraties.....	24
Voorlopige focus.....	8	Overkoepelende CIMO-configuraties.....	24
Dataverzameling.....	8	Eigenschappen van een betekenisvolle leerloopbaanbegeleiding.....	25
Overkoepelend analysekader.....	8	Bevindingen nazorgenquêtes.....	26
Theory of Change.....	9	Thematische Analyse van Open Antwoorden.....	26
Focus van de contributie-analyse.....	11	Algemene blijken van waardering en dank.....	26
Assumpties.....	11	Informatieverschaffing.....	26
Alternatieve verklaringen.....	11	Vlot contact.....	26
Rapportage.....	11	Empathie en begeleiding.....	26
Rivers of practice.....	12	Suggesties.....	26
Situering.....	12	Bevindingen uit de analyse van dossiers.....	27
Aanpak.....	12	Diversiteit onder cliënten.....	27
Analyse.....	12	een greep uit de talrijke interventies ingedeeld volgens Kuypers.....	27
Nazorgenquêtes.....	13	Versterken van loopbaancompetenties.....	27
Situering.....	13	CIMO-configuraties.....	27
Dataverzameling en analyse.....	13	Negatieve schoolervaringen.....	28
Diepte-interviews.....	13	Diepte-interviews: bevindingen uit de thematische analyse.....	30
Situering.....	13	Toeleiding.....	30
Dataverzameling.....	13	Interventies.....	30
Analyse.....	13	Mechanismen.....	31
Datamatrix diepte-interviews.....	14	Uitkomsten.....	32
Dossieranalyse.....	15	Aandeel totale impact.....	33
Situering.....	15	Aandeel andere organisaties.....	345
doel.....	15	Bevindingen uit de maatschappelijke kosten-baten analyse en social return on investment.....	35
Profiel respondenten.....	15	Casus 1.....	35
Analyse.....	15	Omschrijving.....	35
Maatschappelijke kosten-baten analyse.....	16	inventarisatie van baten en kosten.....	35
Methodologisch kader.....	16	MKBA.....	36
Analyse en casusselectie.....	16	SROI.....	36
MKBA.....	16	Terugverdientijd.....	36
Baten.....	16	Casus 2.....	36
kosten.....	17	Omschrijving.....	36
SROI.....	17	inventarisatie van baten en kosten.....	36
Terugverdientijd.....	17	MKBA.....	37
Deadweight en attributie.....	17	SROI.....	37
		Terugverdientijd.....	37
		Casus 3.....	37

Omschrijving	37
Inventarisatie van baten en kosten	37
MKBA	38
SROI.....	38
Terugverdiëntijd.....	38
Casus 4	38
Omschrijving	38
Inventarisatie van baten en kosten	38
MKBA	38
SROI.....	39
Terugverdiëntijd.....	39
Totale SROI.....	39
En wat met de jongere die zonder kwalificatie uitstroomt?	39
Korte interventie, maar een wereld van verschil	39
Directe overheidskosten	39
Resultaten	40
Assumpties.....	40
heatmap.....	41
Analyse van alternatieve verklaringen	41
Conclusie	42
Literatuurlijst.....	43
Colofon.....	44

INLEIDING: DE IMPACT VAN LEERLOOPBAAN- BEGELEIDING

In het arbeidsmarktbeleid ligt de focus terecht op het verhogen van de arbeidsmarktparticipatie. Dit is op macroniveau een belangrijke economische doelstelling, maar ook op individueel niveau biedt werk belangrijke voordelen: het zorgt voor inkomen, dagelijkse structuur, zingeving en sociale integratie.

Tegelijkertijd volstaat het niet om enkel te kijken naar het al dan niet hebben van werk. Ook de kwaliteit van werk, de wendbaarheid binnen loopbanen en de afstemming tussen leren, zorgen en werken verdienen aandacht. De theorie van de transitionele arbeidsmarkt illustreert dit treffend: mensen schakelen in de loop van hun leven regelmatig tussen werk, zorg, opleiding of ziekte. Die overgangsmomenten – de 'transities' – vragen vaak om begeleiding op maat (Schmid, 2017).

Voor veel mensen is het niet eenvoudig om zelfstandig transities te maken. Het vraagt immers inzicht in een complex en versnipperd landschap van statuten, opleidingen, rechten en ondersteuningsmogelijkheden. Daarnaast is er nood aan zelfreflectie: wat zijn mijn talenten, wat past bij mij en wat is haalbaar in mijn situatie? Niet iedereen beschikt over de kennis, vaardigheden of het sociaal kapitaal om dat alleen te overzien.

Op het kruispunt van leren en werken nemen de leerwinkels een unieke rol op. Ze bieden laagdrempelige leerloopbaanbegeleiding aan mensen die zich vaak in een kwetsbare situatie bevinden: zonder diploma, zonder werk, met een migratieachtergrond, in ziekte of met psychologische kwetsbaarheid. Hun aanpak is geen standaardaanbod, maar een procesgerichte, persoonsgerichte begeleiding die varieert van informatieverstrekking tot motiverende gesprekken, het inzetten van spelvormen of hulp bij praktische drempels zoals taal, mobiliteit of administratie.

Het theoretisch kader van Kuijpers (2003) is richtinggevend voor deze aanpak. Zij omschrijft loopbaancompetenties als kwaliteitenreflectie, motievenreflectie, exploratie van werk en opleiding, loopbaansturing en netwerkontwikkeling. De leerwinkels versterken net deze competenties via dialoog, oefenkansen en ondersteuning op maat.

Dat zo'n aanpak noodzakelijk is, blijkt uit eerder onderzoek. Van Langenhove en Vansteenkiste (2020) toonden aan dat bijna de helft van de jonge volwassenen leerparticipatie overweegt, maar wordt tegengehouden door drempels: familiale omstandigheden, financiële onzekerheid, negatieve leerervaringen, institutionele barrières of gezondheidsproblemen. Nackaerts en Cauwenberghe (2021) benadrukken dat begeleiding enkel effectief is wanneer die verder gaat dan het louter verstrekken van informatie.

De leerwinkels onderscheiden zich net op dat punt. Ze begeleiden relationeel en procesmatig: met nabijheid en ruimte voor autonomie. Ze creëren ruimte voor reflectie en zelfonderzoek, zonder over te nemen. Dat maakt hen niet enkel effectief volgens cliënten, maar ook volgens literatuuronderzoek (de Greef, 2021;

de Koning, 2021) en het Vlaams actieplan Levenslang Leren (De Vos et al., 2021).

Echte impact ontstaat pas wanneer er bij cliënten 'iets in beweging komt': herwonnen controle, motivatie of perspectief. Zulke mechanismen zijn de motor achter duurzame gedragsverandering, meer leerparticipatie en verhoogde inzetbaarheid.

Tegen die achtergrond stelt dit onderzoek de centrale vraag:

Hebben de leerwinkels impact? En zo ja: wat werkt, voor wie, in welke context en waarom?

In deze impactevaluatie verstaan we impact als de concrete bijdrage die de leerloopbaanbegeleiding levert aan gewenste maatschappelijke uitkomsten, bovenop wat er zonder haar werking gerealiseerd zou zijn (Maas & Liket, 2011).

De evaluatie maakt gebruik van methoden zoals contribution analysis en realist evaluation, met bijzondere aandacht voor de samenhang tussen context, interventie, mechanismen en uitkomsten (CIMO). Er wordt ook expliciet nagegaan of alternatieve verklaringen voor dezelfde uitkomst plausibel zijn. Zo krijgt de analyse niet alleen diepgang, maar ook nuance.

ONDERZOEKSAANPAK

ONDERZOEKSAANPAK

 Dit deel beschrijft de onderzoeksaanpak voor de impactevaluatie. We beroepen ons op een beproefde methodiek: de contributie-analyse, een aanpak die al jaren wordt toegepast voor impact- en beleidsevaluaties. Na het opstellen van een Theory of Change spitst de impactevaluatie zich toe op het evalueren van veronderstellingen die daarin aan bod komen.

VOORTRAJECT

Op 24 juni 2024 organiseerde HOGENT een introductiesessie over impactmeting en de toepassing van de Theory of Change (ToC). Tijdens deze sessie werkten de deelnemers rond de verschillende dimensies van impact in relatie tot de werking van de leerwinkels. Deze oefening leverde een eerste inzicht op in de veranderingsmechanismen die aan de basis liggen van de leerloopbaanbegeleiding.

De resultaten van deze oefening werden samengebracht in deze overzichtstabel:

Belanghebbenden	Activiteiten	Resultaten	Outcome
Iedereen met een (onduidelijke) leervraag levensjaar met aandacht voor kwetsbare groepen	Objectief, laagdrempelig, neutraal en gratis informeren over en connecteren met het leeraanbod	Meer kennis over en connectie met het opleidingsaanbod bij belanghebbenden	De toegang tot leren en onderwijs verbeteren, faciliteren, versterken voor maatschappelijke kwetsbare burgers
	Overzicht bieden van alle mogelijke opties en begeleiden bij het maken van keuzes die passen bij de levensloopbaan en mogelijkheden.	Een scherper beeld van mogelijkheden en toekomst	Leerkansen van iedereen maximaliseren en levenslang en levensbreed leren promoten
	Op maat uitwerken en opzetten van een opleidings- en trajectbegeleiding	Sterkere vaardigheden en handvaten voor het maken van keuzes, oriëntatie en het nemen van duurzame beslissingen in de leerloopbaan	Wendbare burgers in een veranderende samenleving
		Realistisch zicht op de arbeidsmarktmogelijkheid en	Verhogen van de kansen op de arbeidsmarkt
Ocmw, Agii, VDAB, Lokale besturen,	Informatieverschaffing en partnerschappen	Toegenomen bereik Leerwinkels Grotere kennis van het opleidingsaanbod	Sterkere partnerschappen in een inclusieve maatschappij

CONTRIBUTIE-ANALYSE

Volgend op het voortraject werd in de eerste helft van 2025 een impactmeting van de leerwinkels opgezet volgens de principes van een contributie-analyse. Deze evaluatiemethode is **internationaal erkend** en geoptimaliseerd door het Institute of Development Studies van de Universiteit van Sussex (Apgar et al., 2020). Ze laat toe om na te gaan in welke mate een interventie heeft bijgedragen aan een geobserveerde verandering.

THEORY OF CHANGE

In een eerste impactsessie werd de overzichtstabel van het voortraject als uitgangspunt gebruikt voor het ontwikkelen van een Theory of Change (ToC). Deze **visualiseert hoe**

maatschappelijke verandering verondersteld wordt tot stand te komen als gevolg van de werking van de leerwinkels. Een ToC verbindt interne processen (middelen, activiteiten en directe resultaten) met externe effecten (maatschappelijke uitkomsten) bij cliënten en systemen.

Een goede ToC slaat de **brug tussen abstractie en praktijk**. Ze is voldoende algemeen om op meerdere situaties van toepassing te zijn, maar tegelijk concreet genoeg om de specifieke werking van de leerloopbaanbegeleiding te beschrijven. Het is een theorie die impliciete kennis over het bereiken van de gewenste verandering expliciet maakt (Hameeuw et al., 2025)

Een ToC is dus ook “maar” een theorie als ze geen bewijskracht voor haar veronderstellingen heeft. Dat is de rol van een

contributie-analyse: **bewijskracht** **aanleveren** voor veronderstellingen die deel uitmaken van de ToC.

De onderliggende logica van een ToC bestaat uit een “causale keten” van volgende elementen:

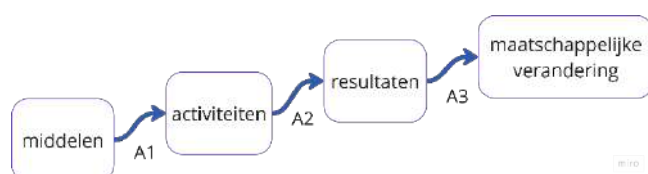
Middelen: tijd, kennis, mensen, technologie, tools en financiële middelen die ingezet worden om leerloopbanen te ondersteunen.

Activiteiten: de concrete leerloopbaanbegeleiding die de leerwinkels aanbieden.

Directe resultaten: onmiddellijke of kort termijneffecten, zoals meer inzicht in het opleidingslandschap.

Maatschappelijke verandering: langetermijneffecten op sociaal, economisch, cultureel of ecologisch vlak.

De relaties tussen deze elementen, de zogenaamde **assumpties** hier aangeduid met A worden visueel weergegeven met pijlen die causale verbanden aanduiden.

VOORLOPIGE FOCUS

Een essentiële stap in een contributie analyse betreft het **selecteren van de assumpties** die aan de grondslag van de ToC liggen. Vanuit de ToC-workshop kwamen volgende interessegebieden voor de impactmeting naar voren:

- De complementaire rol van de leerwinkel ten opzichte ten opzichte van opleidingsverstrekkers en arbeidsmarktspelers.
- De bijdrage van de leerwinkels tot inzichten bij cliënten met betrekking tot leermogelijkheden en arbeidspotentieel, sterktes/zwaktes en drempels naar leren en werk.
- De bijdrage van de leerwinkels tot veranderingen in de leefsituatie en verhoogd welzijn bij cliënten.
- De kostenbesparing voor de overheid als gevolg van de aangeboden dienstverlening.

Deze assumpties werden geherformuleerd ter evaluatie na de opmaak van de ToC.

DATAVERZAMELING

Gerichte en betrouwbare dataverzameling is zeer belangrijk bij een contributie-analyse. Er werd bewust gekozen voor een mix van dataverzamelmethode, kwalitatieve als kwantitatieve om voldoende bewijskracht te genereren over diverse

assumpties uit de ToC. Volgende methoden werden hiervoor aangewend:

Rivers of Practice: een narratieve methode die de feitelijke praktijk van de leerloopbaanbegeleiding in kaart brengt.

Nazorgenquêtes: bestaande bevestigingen van de leerwinkels die inzichten verschaffen over de directe effecten bij cliënten.

Dossieronderzoek: dossiers geven een chronologisch overzicht van werkelijke interventies en methodes. Ze leveren ook een beeld over het maatwerk van de leerwinkels.

Diepte-interviews: een gesprek met cliënten levert informatie op over de context, interventies, mechanismen en uitkomsten vanuit het perspectief van cliënten.

Casestudies van zorgvuldig geselecteerde dossiers om kwantitatieve gegevens te verkrijgen die een maatschappelijke kosten-batenanalyse en social return on investment mogelijk maken.

De verschillende onderzoeksstrategieën worden verder in dit hoofdstuk meer in detail besproken.

OVERKOEPELEND ANALYSEKADER

Er werd gekozen voor Realist Evaluation (Pawson & Tilley, 1997; Puntun et al., 2020) voor de verwerking van de data. Dit analysekader wordt veel ingezet bij contribution analysis (Leeuw, 2023). Realist evaluation onderzoekt hoe en waarom interventies werken (of niet werken), voor wie, en in welke contexten. Het houdt hiervoor rekening met volgende 4 dimensies:

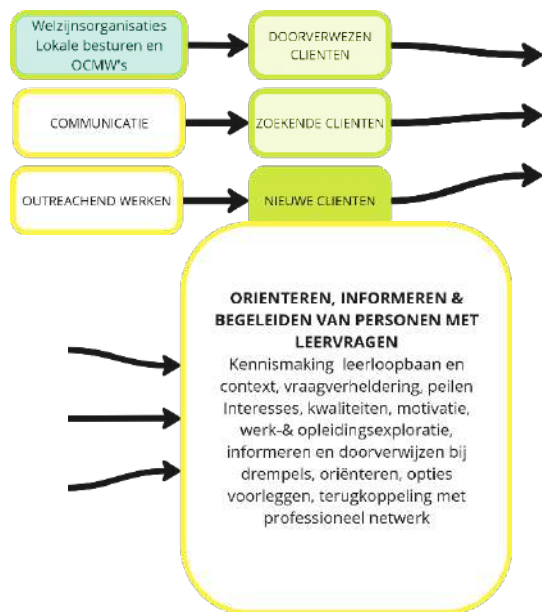
Context (C): de situatie van de cliënt, inclusief individuele kenmerken zoals opleidingsniveau of taalvaardigheid en structurele factoren zoals het leeraanbod, arbeidsmarktomstandigheden en de positionering van de leerwinkels.

Interventie (I): de aanpak, methodieken en inhoud van de dienstverlening van de leerwinkels.

Mechanismen (M): interne processen bij cliënten die verandering mogelijk maken of blokkeren, zoals motivatie, inzicht, of zelfvertrouwen. Deze worden getriggerd door interventies.

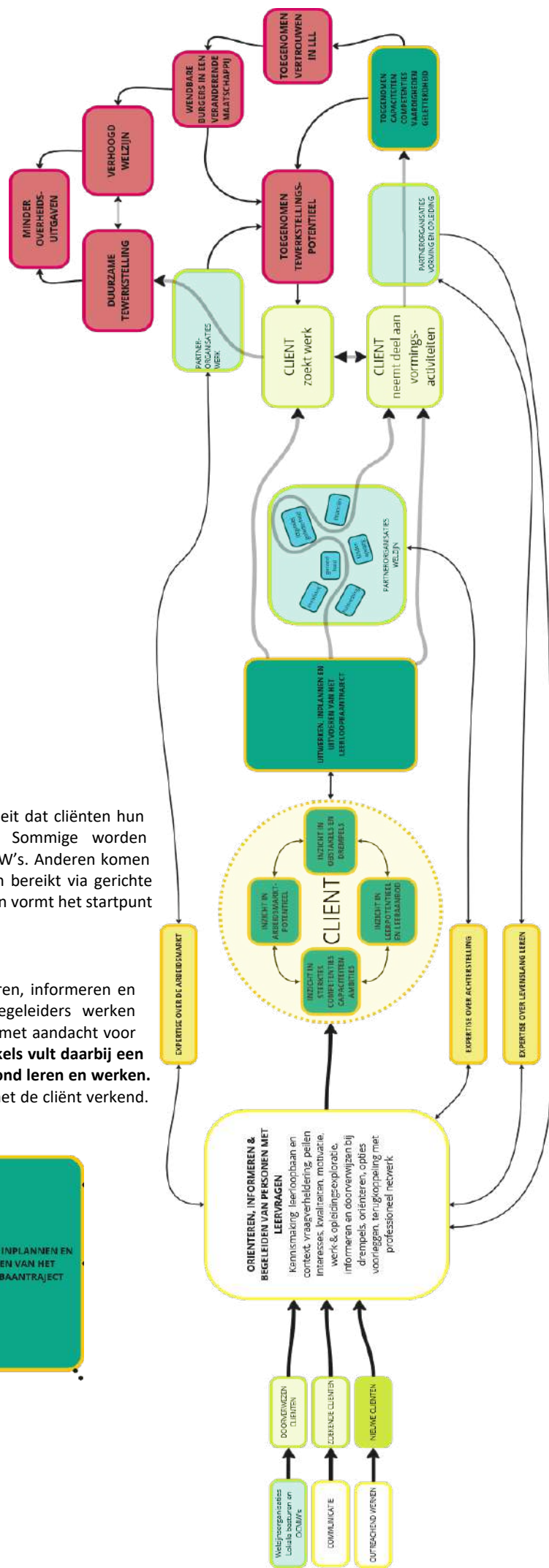
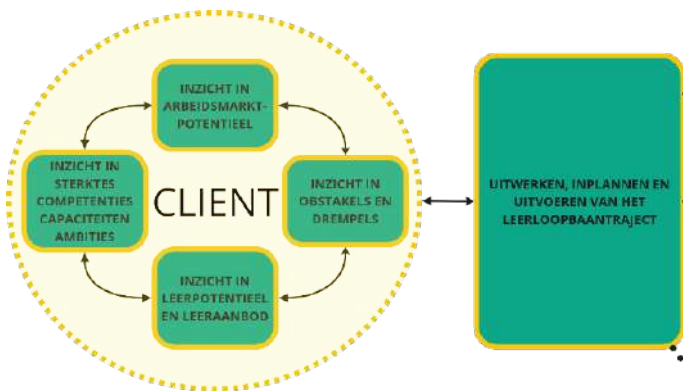
Uitkomsten (O): de gewenste effecten van de begeleiding, zoals versterking van de (leer)loopbaancompetenties, deelname aan opleidingen of stappen naar werk.

Deze interacties worden samengebracht in zogenaamde **CIMO-configuraties**. Dat zijn combinaties van context (C), interventie (I), mechanisme (M) en uitkomst (O), die laten zien hoe specifieke begeleiding in een bepaalde situatie bij cliënten denkprocessen of gedragsveranderingen op gang brengt, met zichtbare resultaten tot gevolg.

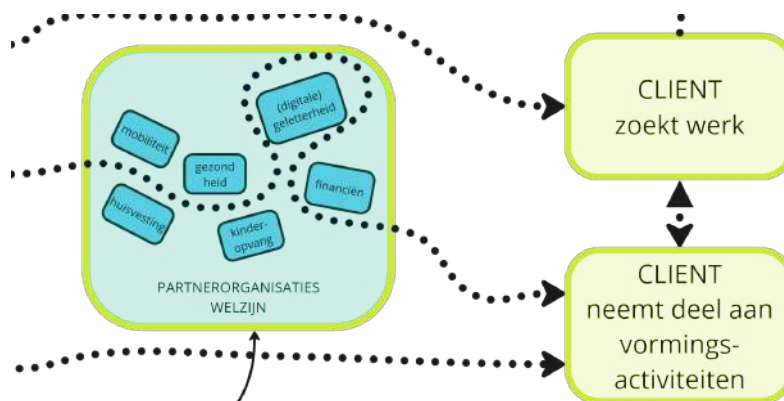
De Theory of Change van de leerwinkels vertrekt vanuit de realiteit dat cliënten hun weg naar de leerwinkel vinden via verschillende kanalen. Sommige worden doorverwezen door welzijnsorganisaties, lokale besturen of OCMW's. Anderen komen spontaan "aankloppen" met een leervraag. Nog anderen worden bereikt via gerichte communicatie of via outreachend werk. Deze instroom van cliënten vormt het startpunt van de leerloopbaanbegeleiding.

De kern van de leerloopbaanbegeleiding bestaat uit het oriënteren, informeren en begeleiden van personen met een leervraag. Leerloopbaanbegeleiders werken laagdrempelig, niet dwingend en op maat en ritme van de cliënt met aandacht voor zijn of haar context. **De leerloopbaanbegeleiding van de leerwinkels vult daarbij een cruciale rol in die complementair is aan het bestaande aanbod rond leren en werken.** Tijdens de leerloopbaanbegeleiding worden alle stappen samen met de cliënt verkend.

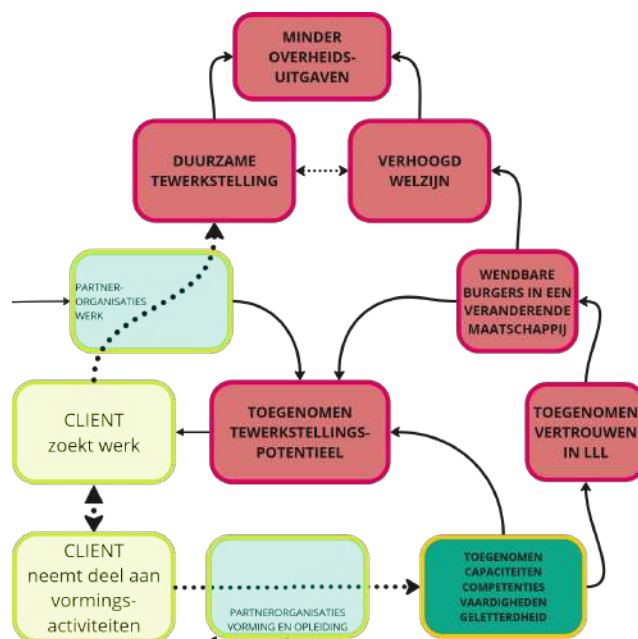

In dit proces geven de leerwinkels neutrale informatie, ze bevestigen de eigen kracht en autonomie van de cliënt, verkennen samen opties, en koppelen ze terug met het professioneel netwerk waar nodig.

Een volgende veronderstelling is dat de leerloopbaanbegeleiding intentioneel bijdraagt tot inzicht in vier sleutelgebieden: (1) het potentieel op de arbeidsmarkt, (2) eigen sterktes, competenties, capaciteiten en ambities, persoonlijke drempels en obstakels, (3) het leerpotentieel en (4) het bestaande leeraanbod. Deze inzichten maken het mogelijk om vanuit verschillende opties een leerloopbaantraject uit te werken dat aansluit bij de persoonlijke situatie van de cliënt. **We veronderstellen tevens dat Leerloopbaanbegeleiding een aantoonbare impact heeft op het beslissingsproces van cliënten in functie van leer- of werkoriëntatie**, met name bij het opnemen van een leerloopbaantraject, bij heroriëntatie, bij de re-integratie na langdurige ziekte en bij de activering naar werk.

In een succesvol leerloopbaantraject spelen partnerorganisaties een belangrijke rol. Vooral op het vlak van welzijn kunnen ze de randvoorwaarden aanpakken zoals mobiliteit, gezondheid, kinderopvang, digitale vaardigheden en/of financiën. Van zodra de cliënt stappen heeft gezet om die drempels aan te pakken, kan de cliënt deelnemen aan vormingsactiviteiten via de partnerorganisaties vorming en opleiding of de eerste stappen zetten naar werk via de partnerorganisaties werk.

Het laatste deel van de ToC betreft het uitvoeren van het leerloopbaantraject: cliënten nemen deel aan vormingsactiviteiten, oriënteren zich op tewerkstellingsinitiatieven of starten effectief met solliciteren. Op middellange termijn leidt dat tot toegenomen tewerkstellingspotentieel, toegenomen capaciteiten, vaardigheden en competenties en geletterdheid. We veronderstellen dat de leerwinkels bijdragen aan een verhoogd (maatschappelijk) welzijn doordat burgers wendbaarder geworden zijn en een toegenomen vertrouwen hebben in levenslang leren en hun tewerkstellingspotentieel. We veronderstellen eveneens dat de leerloopbaanbegeleiding een positieve impact heeft op het overheidsbudget. **De werking van de leerwinkels genereert op termijn maatschappelijke baten die groter zijn dan de gemaakte kosten** en de investeringskost is kleiner dan de opbrengst waardoor investeren in een leerwinkel maatschappelijk verantwoord is.

FOCUS VAN DE CONTRIBUTIE-ANALYSE

ASSUMPTIES

Binnen deze impactevaluatie toetsen we een aantal veronderstellingen (assumpties) die aan de basis liggen van de ToC. Deze assumpties vormen bouwstenen in de ToC, cfr. de pijltjes tussen de middelen, activiteiten, resultaten en maatschappelijke uitkomst. Ze worden onderzocht aan de hand van empirische gegevens die verzameld zijn via bovengenoemde onderzoeksactiviteiten.

A1. Leerwinkels hebben een complementaire rol ten opzichte van andere actoren en structuren rond leren en werken.

Deze assumptie stelt dat de leerwinkels een unieke dienstverlening aanbieden die een complementaire rol opnemen ten opzichte van actoren zoals VDAB, onderwijsinstellingen en welzijnsdiensten.

Mogelijke indicatoren hierbij zijn:

- Cliënten vermelden dat ze nergens anders terecht konden met hun leervraag.
- Doorverwijzingen door welzijns-, opleidings- of arbeidsmarktpartners.
- Leerwinkels die leemtes duiden in bestaande dienstverlening.
- Cases waar geen alternatief traject liep naast leerwinkeltaject.

A2. Leerloopbaanbegeleiding draagt intentioneel bij tot inzicht in vier sleutelgebieden: (1) het eigen arbeidsmarktpotentieel; (2) persoonlijke sterktes, competenties, capaciteiten en ambities; (3) obstakels en randvoorwaarden in de leefsituatie; (4) het leerpotentieel en het leeraanbod.

Mogelijke indicatoren hierbij zijn:

- Reflecties van cliënten over hun situatie en omstandigheden
- Gebruik en effect van tools gericht op die sleutelgebieden.
- Zelfgerapporteerde inzichten over leermogelijkheden.

A3. De begeleiding heeft een positieve impact op beslissingen van cliënten met betrekking tot opleiding, heroriëntatie of werk.

Dit kan zich uiten in concrete gedragsveranderingen zoals het opstarten van een leerloopbaantraject, het maken van een heroriëntatiekeuze, re-integratie na langdurige ziekte of toeleiding naar werk.

Mogelijke indicatoren hierbij zijn:

- Zelfgerapporteerde motivatie of toekomstperspectief
- Starten of heropstarten van opleiding na begeleiding
- Heroriëntatie of heroverweging van beroepskeuze
- Re-integratie na ziekte
- Zelfrapportage van effect leerloopbaanbegeleiding op keuzes

A4. De werking van de leerwinkels genereert op termijn maatschappelijke baten die groter zijn dan de gemaakte kosten.

Deze assumptie stelt dat leerloopbaanbegeleiding op (middel)lange termijn bijdraagt aan duurzame tewerkstelling, verhoogd welzijn en op die wijze leidt tot lagere overheidsuitgaven.

Mogelijke indicatoren hierbij zijn:

- Aangetoonde transities van inactiviteit naar werk
- SROI-berekening heeft positieve ratio (>1)
- Vermeden kosten per casus

ALTERNATIEVE VERKLARINGEN

Daarnaast onderzoeken we alternatieve verklaringen: die bestaan uit situaties of factoren die eenzelfde uitkomst veronderstellen zonder tussenkomst van de leerwinkel. Wanneer zulke verklaringen aanneembaar en onderbouwd blijken, verzwakt dit de bewijskracht van de oorspronkelijke assumptie. Worden de alternatieve verklaringen niet bevestigd, dan versterkt dit de geloofwaardigheid van de assumptie zelfs als de directe bewijskracht eerder beperkt is.

B1. De leerwinkels bieden een dienstverlening aan die al terug te vinden is bij VDAB, GTB, CLB, leerlingbegeleiders, onderwijsinstellingen en welzijnsorganisaties.

B2. De toename aan inzicht bij de cliënt is niet het gevolg van de leerloopbaanbegeleiding, maar van andere factoren zoals eerdere begeleidingstrajecten, NT2-onderwijs of netwerkondersteuning.

B3. De beslissing om een leerloopbaantraject aan te vatten werd genomen voor of zonder de tussenkomst van de leerwinkels.

B4. De maatschappelijke baten zijn vooral toe te schrijven aan structurele factoren (bv. aantrekkelijke arbeidsmarkt, subsidies, netwerk van de cliënt), en zouden zonder tussenkomst van de leerwinkel evenzeer gerealiseerd zijn.

RAPPORTAGE

Voor elke assumptie zoeken we bewijskracht. Consistente bevindingen uit verschillende bronnen zoals diepte-interviews, dossieranalyse, surveydata of literatuur worden beschouwd als sterke bewijskracht.

De resultaten worden visueel gepresenteerd in een heatmap, waarbij per assumptie de sterkte van het bewijs weergegeven wordt op basis van de totale onderzoeksbevindingen. Daarbij wordt gebruikgemaakt van kleurcodes en beknopte toelichting.

Volgende kleurencodes worden gebruikt:

 (groen) **Sterk bewijs:** bevestiging uit meerdere, onafhankelijke bronnen én geen aanwijzingen voor alternatieve verklaringen.

 (lichtgroen) **Matig bewijs:** beperkt aantal bronnen of enige tegenstrijdigheid in data; alternatieve verklaring blijft mogelijk.

 (rood) **Zwak bewijs:** onvoldoende data of tegenstrijdige aanwijzingen; alternatieve verklaring lijkt plausibeler.

 (grijs) **Geen gegevens:** er is geen relevante data beschikbaar om de assumptie te toetsen.

RIVERS OF PRACTICE

→ Een **River of Practice** is een schematische weergave van een interventie of traject, afgestemd op de specifieke context. In dit deel wordt uitgelegd hoe er mee aan de slag werd gegaan voor de contributie-analyse.

SITUERING

Rivers of Life is een toegankelijke **narratieve biografische methode** die wordt ingezet om de expertise en ervaringen van individuen te verzamelen en te analyseren. Deze methode maakt het mogelijk om belangrijke gebeurtenissen te situeren in een ongedefinieerde tijdslijn, effecten en affecten toe te wijzen aan die gebeurtenissen en de betekenissen ervan te bevragen. Bij de uitvoering van de Rivers of Life-methode worden vragen gesteld zoals: "Indien je jouw leven zou visualiseren als een rivier, welke vorm zou deze dan aannemen?", "Welke uitdagingen kwam jouw rivier tegen?", "Wat heeft jou gevormd?", enzovoort.

Voor dit onderzoek werd deze methodiek getransformeerd naar Rivers of Practice. Binnen de Rivers of Practice wordt de leerloopbaanbegeleiding symbolisch **voorgesteld als een rivier: een stroom van interventies die de leerloopbaan van een cliënt uitbeeldt**. Aangezien leerloopbaanbegeleiding steeds afgestemd wordt op de individuele situatie van de cliënt, verschilt de aanpak per persoon. De River of Practice biedt een gestructureerde methode om de grote lijnen van de interventie visueel en narratief in kaart te brengen. De metafoor van de rivier laat toe om chronologische gebeurtenissen en bredere fasen binnen het begeleidingstraject te ordenen. Ze maakt zichtbaar wat er precies gebeurt tijdens de begeleiding, hoe de interventies verlopen, waarom bepaalde keuzes gemaakt worden, en welke uitkomsten hieruit voortvloeien.

Bij het tekenen van de River of Practice werden de leerloopbaanbegeleiders aangespoord om diverse **metaforen** te gebruiken: bron, monding, meander, laag water, waterval, woest water, afwaartse stroom, kanaal, sluis, haven, brug, afvalwater, stuwdam, diepte, troebel water, enzovoort. De bron van de rivier kan het eerste contact met de cliënt symboliseren, maar kan ook de leefomstandigheden representeren voordat er nood was aan leerloopbaanbegeleiding. De monding duidt op de uitkomst of een bepaald resultaat dat werd geboekt na afloop van de begeleiding.

AANPAK

Op 23 maart 2025 werd een Rivers of Practice-oefening opgezet met zes leerloopbaanbegeleiders van diverse leerwinkels in Vlaanderen. Na uitleg van de opzet en een mondelinge informed consent van de deelnemers, werden na overleg drie types cliënten gekozen die elk een specifieke aanpak vereisen van de leerloopbaanbegeleider:

- **Langdurig zieken**
- **Ongekwalficeerde jongvolwassenen**
- **Hoogopgeleide anderstalige nieuwkomers**

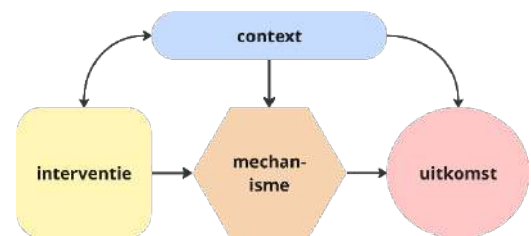
De deelnemers kregen in duo's een half uur de tijd om na te denken over de aanpak van leerloopbaanbegeleiding voor hun

specifieke doelgroep en het uittekenen ervan in de vorm van een rivier. Aspecten van de cliënt en interventies dienden aan de hand van metaforen in de River of Practice opgenomen te worden. Vervolgens werden de Rivers of Practice in plenum gepresenteerd en toegelicht. De overige deelnemers en onderzoekers kregen de gelegenheid om vragen te stellen, informatie toe te voegen of eigen voorbeelden te delen. Er werden foto's genomen van de tekening van de rivier en de mondelinge presentaties werden opgenomen en getranscribeerd aan de hand van TurboScribe.ai en gecorrigeerd door de onderzoeker. Deze transcripties zijn in de bijlagen terug te vinden.

ANALYSE

De transcripten zijn gecodeerd volgens **CIMO (Context, Interventies, Mechanismen en Uitkomsten)**, gebaseerd op de principes van Realist Evaluation.

Vervolgens werd de codering omgezet in CIMO-configuraties. Dit is een schematische voorstelling waarin duidelijk wordt weergegeven wat de relatie is tussen context, interventie, mechanisme en uitkomst.

- Context (C) verwijst naar drempels, achtergrondkenmerken van cliënten, externe systeeminvloeden en samenwerking met partners.
- Interventies (I) omvatten de werkwijze en methoden van de leerwinkels.
- Mechanismen (M) zijn de individuele mentale processen bij cliënten die verandering (de)activeren.
- Uitkomsten (O) zijn de toegenomen loopbaancompetenties, opleidingen, werk, welzijn en zelfredzaamheid.

NAZORGENQUÊTES

→ Hieronder wordt uitgelegd wat een nazorgenquête is en hoe die van nut is voor de impactevaluatie van de leerwinkels

SITUERING

Tevredenheidsbevragingen en nazorgenquêtes vormen een belangrijk instrument binnen de leerwinkels. Vanuit het Lerend Netwerk Leerwinkels werd een grotendeels uniforme aanpak uitgewerkt voor 2 enquêteringen.

De tevredenheidsenquête wordt digitaal afgenomen vlak na de intake. Ze is bedoeld om kort na opstart zicht te krijgen op de vraag waarmee de cliënt zich aanmeldde, de appreciatie van de dienstverlening, de bereikbaarheid en de toegankelijkheid van de dienstverlening.

De nazorgenquête wordt digitaal afgenomen enkele maanden na de start van de leerloopbaanbegeleiding. Ze gaat na hoe de cliënt de leerloopbaanbegeleiding heeft ervaren, wat de cliënt heeft gedaan met geboden dienstverlening, of er een opleiding werd gestart en er is een vrije ruimte “wil je nog iets zeggen?”

DATAVERZAMELING EN ANALYSE

De data werden verkregen van de Leerwinkels van Brussel, Mechelen en West-Vlaanderen en Leerwinkel Genk. Alle data zijn afkomstig uit 2024, uitzonderlijk werden antwoorden uit januari 2025 teruggevonden. De 262 ingevulde enquêtes werden samengevoegd in één dataset.

Er is geen rekening gehouden met de kwantitatieve scores van de cliënten op de tevredenheid van de dienstverlening, die trouwens telkens **zeer hoog scoren**; de rapportage hiervan is terug te vinden in de jaarverslagen van desbetreffende leerwinkels.

De voornaamste data werden gehaald uit de **vrije “ruimte”: wil je nog iets zeggen”**.

Op basis van veelvoorkomende patronen en kernwoorden werd een thematische categorisatie toegepast.

De inzichten uit de nazorgenquêtes werden systematisch afgezet tegen de assumpties uit de Theory of Change en de CIMO-configuraties uit de River of Practice.

DIEPTE-INTERVIEWS

→ In impactonderzoek gaat het niet alleen om wat er verandert, maar vooral om hoe en waarom die verandering tot mechanismen leidt bij cliënten en wat hun perspectief is op de uitkomsten. Om dit te begrijpen is inzicht nodig over de beleving van cliënten via diepte-interviews.

SITUERING

De diepte-interviews maken deel uit van de dataverzameling rond mechanismen en uitkomsten. Ze geven inzicht in de **subjectieve beleving van cliënten**, hun uitkomsten en de bijdrage van de leerwinkel hiertoe.

DATAVERZAMELING

Tussen 26 mei en 10 juni 2025 werden in totaal **tien interviews** afgenomen. De gesprekken duurden gemiddeld twintig minuten. Respondenten werden geselecteerd door leerloopbaanbegeleiders, die vooraf informatie gaven over het doel en de aanpak van het onderzoek. Deelnemers werden geïnformeerd over de verwerking en bewaring van hun gegevens, en over de garanties inzake anonimiteit en vertrouwelijkheid. Allen gaven vrijwillig en mondeling toestemming voor deelname.

De interviews vonden plaats **via verschillende kanalen**: twee via Microsoft Teams, de overige via telefoon. In alle gevallen werd gekozen voor het kanaal dat het best aansloot bij de voorkeur en mogelijkheden van de respondent.

De interviews startten met enkele oriënterende vragen over leeftijd, gezinssituatie, leerloopbaanhistoriek, huidige situatie en de wijze waarop men in contact kwam met de leerwinkel. Vervolgens werd dieper ingegaan op de ervaringen met de leerloopbaanbegeleiding: wat de leerwinkel concreet deed, welke directe effecten merkbaar waren, en hoe deze begeleiding bijdroeg aan beslissingen of veranderingen in de loopbaanoriëntatie. Daarnaast werd expliciet gevraagd naar andere vormen van ondersteuning die mogelijk invloed hebben gehad op de uitkomsten, met het oog op het onderscheiden van de bijdrage van de leerwinkel ten opzichte van andere factoren.

ANALYSE

De interviews werden opgenomen en daarna getranscribeerd met Turboscribe.ai. De analyse werd opgezet volgens een thematische aanpak aan de hand van het CIMO-model. Verder werd er gebruikt gemaakt van een thematische codering met aandacht voor het aandeel van de leerwinkels in de beschreven impact.

DATAMATRIX DIEPTE-INTERVIEWS

	Leeftijd	Opleidingsniveau Leerloopbaangeschiedenis	en	Context	Ambitie
1	18	Bezig met secundair onderwijs via CVO		Studievertraging opgelopen (2 jaar)	Politieschool of graduaatsopleiding
2	26	Secundair onderwijs, mogelijks niet erkend. Volgt Nederlandse les sinds ziekte (niveau 6); wil leraar secundair worden		Anderstalige, langdurig ziek, voorheen werkzaam als tuinier	Wil Nederlands niveau 8 bereiken en een opleiding leraar secundair volgen.
3	34	Bachelor behaald in thuisland; volgt hier opleiding intercultureel bemiddelaar		Werkzaam en studeert deeltijds	Ziet de huidige opleiding als opstap om daarna weer verder te studeren.
4	21	Diploma logistiek assistent behaald, BSO-zorgkunde gevolgd en nu 1e jaar bachelor Ergotherapie		7 jaar in buitenland gewoond. Internaat en daarna zelfstandig wonen.	Wil ergotherapeut worden
5	37	Kappersopleiding, werkervaring als zelfstandige kapster		Langdurig ziek ten gevolge van fibromyalgie	Werk als administratief bediende /boekhoudster
6	34	Secundair niet voltooid; later vergeefs hogere studie geprobeerd; wil diploma alsnog behalen		lange tijd werk als au-pair en 10 jaar onbetaald werk als huisvrouw	Wil sociaal werker worden
7	23	Beroepssecundair tot 6e jaar; 7e jaar niet voltooid		Werkzoekende, na ontslag in niet werkbare job (tot 18u per dag)	Wil een creatieve job die iets te maken heeft met architectuur
8	22	Secundair (ASO) afgerond. hogere studie dit jaar aangevat		Psychische kwetsbaarheid instabiele thuissituatie	Wil hulpverlener worden
9	28	Diploma master in medecine in Afrikaans land.		Hooggeschoolde anderstalige nieuwkomer.	Taalniveau verhogen als voorwaarde voor de inschrijving in opleiding geneeskunde
10	38	Hoger diploma behaald in thuisland. NT2-cursus Nederlands gevolgd.		Werkte reeds 4 jaar als arbeider in verschillende jobs..	Wil tewerkgesteld worden op bachelorniveau

DOSSIERANALYSE

→ Cliëntendossiers geven een uniek en objectieve inzicht in het begeleidingsproces van de leerwinkels. Ze bevatten informatie over methoden en gevolgde strategieën in de context van een bepaalde hulpvraag. In dit deel wordt de aanpak van de dossieranalyse besproken.

SITUERING

In totaal werden **veertien cliëntendossiers geanalyseerd**, afkomstig van vijf verschillende leerwinkels. De dossiers bevatten **uiteenlopende bronnen** zoals begeleidingsverslagen, e-mailcorrespondentie en notities van gesprekken met cliënten en betrokken partners. Elk dossier was chronologisch opgebouwd, maar vertoonde **sterke variatie in omvang**; van 3 tot 57 pagina's **en vormgeving**; van strikt gestructureerde tot meer verhalende vrije teksten. Ook qua actualiteit varieerden de dossiers, gaande van lopende begeleidingen tot enkele jaren oude casussen.

DOEL

De analyse focuste op het **identificeren van de interventies** door de leerloopbaanbegeleiders en de mechanismen die deze interventies bij cliënten teweegbrachten. In veel gevallen kon ook een volledige **CIMO-configuratie** (Context – Interventie – Mechanisme – Uitkomst) worden opgesteld. Deze benadering sluit aan bij de centrale onderzoeksvraag van het impacttraject: Wat werkt, voor wie, in welke context en waarom?

PROFIEL RESPONDENTEN

De geanalyseerde casussen weerspiegelen **een brede diversiteit aan cliënten** op vlak van leeftijd, geslacht, herkomst en opleidingsachtergrond. Onderstaande tabel levert hiervan een overzicht.

Dossier	Leeftijd	Nationaliteit	Diploma bij aanmelding
1	32	Belgische	BUSO, geen diploma
2	36	Oekraïense	2 masters (Psychologie & Logopedie)
3	18	Belgische	ASO humane wetenschappen
4	32	Belgische	Secundair diploma
5	21	Belgische	Diploma SO
6	20	Belgische	Geen diploma
7	31	Belgische	Geen recent diploma
8	33	Syrische	Master rechten
9	18	Belgische	ASO Humane wetenschappen
10	21	Palestijnse	ASO (via NARIC)
11	40	Indische	Master geneeskunde
12	20	Irakese	BSO Kantooradministratie
13	19	Belgische	4de jaar STW
14	18	Belgische	4de jaar Dier en milieu

ANALYSE

Eerst werden alle dossiers **integraal gelezen** om een inzicht te verwerven in de context en het verloop van de individuele begeleidingen. Vervolgens werden tekstfragmenten gecodeerd die expliciet verwezen naar acties of interventies van de leerloopbaanbegeleider.

Daarna werden deze acties **geordend volgens de vijf loopbaancompetenties van Kuijpers (2003)**: kwaliteitenreflectie, motievenreflectie, werk- en opleidingsexploratie, loopbaansturing en netwerk, wat toelaat om onderliggende ontwikkelingsdoelen voor die competenties te identificeren. Aansluitend werden **de gebruikte tools** zoals spellen, vragenlijsten, websites of intakeformulieren gecodeerd. Wanneer de dossierinhoud het toeliet, werd aandacht besteed aan de mechanismen die bij de cliënten werden opgewekt— groei in motivatie, verhoogde zelfreflectie of ervaren steun—wat inzichten verschaft in het proces van verandering bij de cliënten.

Daaropvolgend werden per dossier en over de dossiers heen volledige **CIMO-configuraties** (Context, Interventie, Mechanisme, Uitkomst) uitgewerkt. Deze configuraties vormen de bouwstenen voor een bredere structurele analyse binnen het kader van de bestaande ToC voor de leerloopbaanbegeleiding.

Als laatste werd stilgestaan bij **patronen overheen de dossiers** met bijzondere aandacht voor de wijze waarop de loopbaancompetenties versterkt werden en welke effecten dit had op het algemeen welzijn en het toekomstperspectief van de cliënten.

MAATSCHAPPELIJKE KOSTEN-BATEN ANALYSE

→ In het kader van de impactevaluatie van de leerwinkels is ervoor gekozen om, naast kwalitatieve inzichten, ook een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) en een social return on investment (SROI) uit te voeren. In dit deel lichten we de opzet en methodologie toe, de gekozen analysekaders, casusselectie, berekeningswijze en belangrijke aannames. Ook bespreken we de beperkingen van de analyse en de interpretatie van de resultaten voor beleid.

Een MKBA brengt de kosten en baten van een interventie in kaart in monetaire termen om zo de maatschappelijke meerwaarde en potentiële besparing voor de overheid te berekenen. Dit past binnen de bredere Theory of Change waarin we verwachten dat de begeleiding door de leerwinkels leidt tot concrete verbeteringen in de leefsituatie van cliënten (bijv. het aanvatten van een opleiding of het vinden van werk), wat positieve effecten heeft voor zowel de betrokken personen als de maatschappij. De MKBA kwantificeert deze effecten en geeft beleidsmakers een duidelijk beeld van de Social Return on Investment (SROI) – met andere woorden, hoeveel maatschappelijke waarde of besparing elke geïnvesteerde euro in Leerwinkels oplevert.

METHODOLOGISCH KADER

De impactmeting van de leerwinkels is gestoeld op een vooraf uitgewerkte Theory of Change en een realist evaluation benadering, die de samenhang tussen Context, Interventie, Mechanismen en Uitkomsten expliciteert. Binnen dit kader levert de MKBA een **kwantitatieve invalshoek op door de beoogde uitkomsten in geldtermen** te waarderen. De doelstelling is tweeledig: (1) het directe terugverdieneffect voor de overheid berekenen door een vergelijking te maken tussen de situatie vóór de tussenkomst van de Leerwinkel en na de tussenkomst. (2) Het afleiden van een SROI-ratio om te tonen hoeveel euro maatschappelijke waarde wordt gecreëerd per geïnvesteerde euro in leerloopbaanbegeleiding. Deze analyse kijkt dus niet enkel naar financieel rendement, maar omvat – voor zover mogelijk – ook sociale effecten. Het is belangrijk op te merken dat SROI in dit project vooral gericht is op **tastbare baten voor cliënten en overheidsbesparingen**, en dat moeilijk kwantificeerbare of immateriële voordelen grotendeels buiten beschouwing blijven. De MKBA fungeert daarmee als een instrument om de in de theory of change veronderstelde maatschappelijke impact concreet en begrijpelijk te maken voor een breed publiek en beleidsmakers.

ANALYSE EN CASUSSELECTIE

Bij het uitvoeren van de MKBA is bewust gekozen voor een tijdsperspectief van één jaar. Concreet worden alle kosten en baten voor de overheid berekend over de **periode van één jaar**. We veronderstellen dat alle situaties zich plaatsvinden in **2024**. Door dit tijdskader te beperken, kunnen we gebruikmaken van reële en recente gegevens (barema's van 2024 voor lonen, uitkeringen, enz.) zonder al te veel speculatie over de toekomst. Dit maakt de berekening transparant en robuust, al betekent het ook dat eventuele langere-termijneffecten (positief of negatief) buiten beeld blijven. Met andere woorden, de MKBA schetst een momentopname van het eerste jaar van impact.

Gezien de grote variabiliteit in interventies van leerwinkels, is de MKBA **gebaseerd op een casusaanpak**. We hebben vier representatieve cliëntcasussen gekozen die een intensief begeleidingstraject bij de leerwinkels hebben doorlopen. Dergelijke transitieën zijn van groot belang omdat ze vaak gepaard gaan met significante veranderingen in kosten en baten voor de maatschappij.

We noemen hier gemakshalve de situatie waarin de cliënt zich bevond voor de transitie het **alternatieve scenario** omdat dit de hypothetische situatie is waarvan we veronderstellen dat die zou blijven verder duren zonder tussenkomst van leerloopbaanbegeleiding.

Deze selectie van casussen gebeurde op basis van duidelijke **criteria**: er moest voldoende informatie beschikbaar zijn over de situatie van de cliënt vóór de begeleiding, de afloop van het traject moest gekend zijn (of zich zeer binnenkort voltrekken), en cruciaal was dat de casus resulteerde in een belangrijke transitie in de leerloopbaan.

De vier gekozen casussen geven inzicht in de **maximale verdieneffecten** voor de overheid. We benadrukken dat dit succesvolle trajecten zijn – andere minder succesvolle trajecten zullen tot andere, mogelijk lagere uitkomsten leiden. Deze case-gerichte aanpak is dus illustratief voor wat leerwinkels in optimale omstandigheden kunnen bereiken. Zoals hierboven vermeld, wordt voor elke casus gedurende één kalenderjaar de situatie zonder interventie – het alternatieve scenario waarin de cliënt geen loopbaanbegeleiding kreeg – vergeleken met de reële situatie na de interventie. Het verschil in maatschappelijke kosten en baten tussen deze twee situaties geeft zo inzicht in de verdieneffecten.

MKBA

Een MKBA vereist een duidelijk overzicht van alle relevante kosten en baten. In lijn met de projectafspraken zijn de sociale en maatschappelijke effecten waar mogelijk omgerekend in euro's.

BATEN

Onder baten vallen de **positieve uitkomsten** als gevolg van de leerloopbaanbegeleiding, voor zover ze op korte termijn financieel merkbaar zijn. De toename van welzijn en verbeterde duurzame tewerkstelling worden gezien als belangrijke lange termijneffecten die de maatschappij besparingen kunnen opleveren. Ze leiden met andere woorden tot een positieve balans tussen de baten en de kosten. Vooral bij langdurige werkloosheid is er een escalatie van kosten. Het gaat over de vervangingsuitkering waarop iemand recht heeft: een werkloosheidsuitkering, ziekte- of invaliditeitsuitkering of een leefloon. Deze kosten worden niet enkel uitgespaard als zogenaamde vermeden kosten (De Smedt et al., 2021; Larsen & de Boer, 2011) van zodra de cliënt betaalde arbeid verricht, komen hier bovenop andere baten voor de overheid zoals Inkomsten uit loonlasten, RSZ, belastingen en andere bijdragen van werknemer en werkgever aan de overheid.

- Verwerven of toename van inkomsten via tewerkstelling: wanneer een cliënt een job vindt of meer gaat werken, wordt het extra inkomen beschouwd als maatschappelijk voordeel. Hoewel dit inkomen in eerste instantie naar de cliënt zelf vloeit, levert het ook fiscale inkomsten op (belastingen en sociale bijdragen), wordt er door de cliënt meer

geconsumeerd en draagt de tewerkstelling onrechtstreeks bij tot meer economische productie. Bovendien betekent instroom in werk doorgaans dat de persoon geen beroep meer hoeft te doen op bepaalde uitkeringen, wat een rechtstreekse besparing voor de overheid is.

- **Gezondheids- en integratievoordelen:** een verbetering in iemands leefsituatie kan leiden tot betere gezondheid, welzijn en sociale integratie. In principe kunnen minder zorgconsumptie of meer maatschappelijke participatie ook financieel voordelig zijn (bv. lagere gezondheidskosten, minder gebruik van dure ondersteuning). In onze MKBA zijn deze effecten slechts ten dele gemonetariseerd, omdat harde data voor één jaar moeilijk beschikbaar zijn. Ze blijven dus grotendeels immateriële baten. Uit onderzoek blijkt dat ze reëel zijn: zo leidde bijvoorbeeld doorverwijzing van Leerwinkels naar een Centrum voor Volwassenenonderwijs (CVO) in 92,4% van de gevallen tot een toename van basisvaardigheden, betere sociale inclusie of een sterkere positie op de arbeidsmarkt (de Greef & de Haan, 2024). Deze effecten zullen ongetwijfeld waardevol zijn, maar kunnen niet allemaal rechtstreeks in euro's worden omgezet.

Alle berekeningen zijn gebaseerd op Vlaamse en federale **parameters en cijfers van 2024**, zodat ze representatief zijn voor de huidige context.

Waar mogelijk werd gebruikgemaakt van officiële bedragen (vanuit **barema's voor uitkeringen en lonen**). Bij twijfel werden voorzichtige cijfers gehanteerd, een zogenaamde conservatieve schatting. Dit betekent dat we eerder te lage dan te hoge schattingen hanteren voor baten die onzeker zijn, om het risico van overschatting te beperken. De maatschappelijke meerwaarde per casus wordt uiteindelijk berekend als het verschil tussen de totale baten en totale kosten in het scenario met Leerwinkel-interventie versus zonder interventie.

De waarde van immateriële baten werden achterwege gelaten. Dat betekent niet dat die er niet zijn. In de interviews benadrukten respondenten bijvoorbeeld zeer sterk het positief uitzicht op hun toekomst. Hoewel er een duidelijk effect is, lijkt het ons niet opportuun om dit te materialiseren of monetariseren. Om deze immateriële baten te kunnen schatten, moet men de respondent vragen hoeveel die bereid is te betalen voor dit gevoel, het zogenaamde "willingness to pay" (Larsen & de Boer, 2011; van Rossum et al., 2021). Deze schattingen zijn in vele gevallen bekritiseerd omdat ze sterk beïnvloed worden door het welvaartsniveau van de respondent: rijkere respondenten zijn steeds bereid om meer te betalen voor welzijn dan armere respondenten (Bar-Gill, 2020).

KOSTEN

Bij de kosten werd rekening gehouden met zowel directe kosten van de interventie als de kosten in het alternatieve scenario zonder interventie van de leerwinkel. Concreet omvat dit onder meer:

- Kosten voor de overheid vóór de interventie: bijvoorbeeld sociale uitkeringen zoals werkloosheidsuitkering of leefloon die een cliënt ontving in de uitgangssituatie. Zo bedraagt een leefloon voor een alleenstaande in Vlaanderen circa €15.461,53 per jaar (*Bedragen leefloon*, z.d.), het bedrag dat de overheid bespaart wanneer iemand niet langer van dit leefloon afhankelijk is.
- Kosten van de leerloopbaanbegeleiding: de begeleidingskosten van de Leerwinkels zelf (personeelsinzet,

materiaal, etc.) die per cliënt per jaar. Dit bedrag wordt gebruikt voor de SROI: de investering die wordt afgewogen tegen de baten.

- **Andere maatschappelijke kosten:** indirecte kosten van een slechtere levenskwaliteit (bijv. verhoogde zorgbehoefte, psychosociale problemen) of extra professionele ondersteuning die een cliënt zonder interventie nodig zou hebben gehad. Hoewel zulke kosten moeilijk exact te kwantificeren zijn, erkent de MKBA hun mogelijke gewicht in het alternatieve scenario.

SROI

Nadat voor elke casus de kosten en baten zijn geanalyseerd, wordt voor het geheel de SROI bepaald. SROI-ratio wordt berekend op de internationaal erkende wijze van [Social Value International](#) waarvan we recent een accreditatie verwierven. Deze ratio drukt uit **hoeveel euro aan maatschappelijke waarde (vooral in de vorm van overheidsbesparingen en inkomenswinst) gegenereerd wordt per geïnvesteerde euro in de leerwinkels**. Een SROI-ratio van bijvoorbeeld 2,0 betekent dat wanneer de overheid €1 in de leerwinkels investeert, na één jaar resulteert in €2 aan besparingen of opbrengsten. Belangrijk is dat SROI in dit onderzoek primair wordt gebruikt als ex-post evaluatie-instrument voor de specifieke casussen en niet als voorspelling voor elke euro die men in de toekomst in leerwinkels investeert. De ratio geeft dus enkel een indicatie van de grootteorde van maatschappelijke return in de bestudeerde gevallen.

$$\frac{(\text{baten} - \text{gederfde baten}) - (\text{kosten} - \text{vermeden kosten})}{\text{gemiddeld jaarkost Vlaamse leerwinkels}}$$

De gederfde zijn negatieve baten, namelijk de baten in de alternatieve scenario die wegvallen in de huidige reële situatie. De vermeden kosten zijn negatieve kosten die overheid maakte in het alternatieve scenario en niet meer gemaakt worden in de reële situatie.

Bij de berekening van deze ratio houden we verder rekening met de totale kosten van de leerwinkels. De jaarkost voor leerloopbaanbegeleiding per dossier werd berekend op basis van het gemiddelde van 3 Vlaamse leerwinkels. Het bevat alle werkingskosten: lonen alle personeelsleden van de leerwinkels, huur, afschrijvingen, onkosten, opleidingen, administratieve kosten, ...). Dit bedrag werd gedeeld door het gemiddeld aantal dossiers die jaarlijks begeleid worden door de leerwinkels. Een dossier bestaat uit één persoon die beroep deed op de leerwinkel voor informatievragen of leerloopbaanbegeleiding. **De gemiddelde jaarkost in 2024 werd vastgesteld op €448,60 per cliënt.**

TERUGVERDIENTIJ

Verder wordt de terugverdieneffect berekend. De terugverdiëntijd wordt uitgedrukt als de tijd in jaren die nodig is om het negatieve saldo van het alternatieve scenario terug te betalen met de huidige situatie.

$$\frac{\text{netto resultaat alternatieve scenario}}{\text{netto resultaat reële situatie}}$$

DEADWEIGHT EN ATTRIBUTIE

Een fundamentele vraag bij impactevaluatie is **in welke mate de waargenomen uitkomsten dankzij de interventie zijn gebeurd**, dan wel ook zonder tussenkomst zouden zijn opgetreden. In de MKBA is daarom expliciet aandacht besteed aan deadweight en attributie (Arvidson et al., 2013; Di Francesco et al., 2023).

Deadweight verwijst naar het deel van de uitkomst dat ook zonder de tussenkomst van een leerwinkel gerealiseerd zou zijn. We proberen dit te benaderen door per casus na te gaan wat het meest realistische alternatief was. Stel dat een cliënt zonder Leerwinkel mogelijk op eigen kracht of via een andere dienst (bv. VDAB) ook werk had gevonden, dan moet het effect aan de Leerwinkel deels gerelativeerd worden. Er wordt rekening gehouden met een deadweight van 50%. In deze voorzichtige benadering wordt slechts 50% van de verandering verondersteld als door de leerloopbaanbegeleiding van de leerwinkels te zijn veroorzaakt.

Attributie daarentegen duidt op de **bijdrage van andere actoren of factoren aan het resultaat** (Arvidson et al., 2013; Di Francesco et al., 2023). De Leerwinkels werken immers niet in een vacuüm; vaak zijn er partners en omstandigheden die mee de uitkomst beïnvloeden. Er is daarom een attributie-effect van 75% toegekend waarmee we veronderstellen dat de bijdrage van de leerwinkels gecompleteerd wordt door een gelijkaardige bijdrage van drie andere organisaties die ook ondersteuning bieden. We veronderstellen met andere woorden dat een opleidingsverstrekker, een arbeidsmarktpartner en welzijnspartner telkens 25% van de impact mee hebben gerealiseerd en brengen dat in rekening bij de berekening van SROI.

We verkozen om conservatief te rekenen zodat we de leerwinkels alleen dat deel van de uitkomst toekennen dat plausibel direct met hun inspanningen verband houdt. Dit voorkomt dat we de impact overschatten.

BEPERKINGEN

Hoewel de MKBA en daaruit volgende SROI waardevolle inzichten opleveren, is het belangrijk enkele kanttekeningen te plaatsen bij de interpretatie. Ten eerste is het aantal casussen beperkt. Deze diepe case-analyse dient vooral als illustratie en is **geen statistisch representatieve steekproef** van alle leerwinkel-cliënten. De geselecteerde casussen zijn bovendien succesvolle trajecten; minder geslaagde trajecten kunnen lagere of uitgestelde baten tonen. De gepresenteerde SROI geeft dus een best-case scenario weer van wat mogelijk is, en duidt realistisch aan dat niet iedere succesvolle leerloopbaanbegeleiding tot hetzelfde resultaat leidt.

Ten tweede hanteert de MKBA een kort tijdsbestek van één jaar. **Sommige effecten van leerloopbaanbegeleiding zijn pas zichtbaar op langere termijn.** Zo kan iemand dankzij een opleiding over twee à drie jaar een betere job vinden of doorstromen naar hoger onderwijs, wat dan pas grotere financiële voordelen oplevert. Anderzijds is er weinig drop-off of vermindering van effect (Arvidson et al., 2013; Di Francesco et al., 2023). Dit betekent dat wanneer iemand een kwalificatie of diploma verwerft, dit hoogstwaarschijnlijk gedurende de hele verdere carrière een positieve invloed hebben op de arbeidsmarktkansen. Deze langetermijneffecten zijn niet meegenomen in de kwantitatieve berekeningen, waardoor de **werkelijke levenslange maatschappelijke return van de leerwinkels potentieel hoger ligt dan hier gerapporteerd**. We hebben ervoor gekozen om conservatief te schatten en ons te baseren op direct observeerbare effecten, maar dit impliceert onderschatting van bepaalde baten.

In de geselecteerde cases zijn er **geen indirecte kosten of baten** ingebracht die bijvoorbeeld gelden voor leefloongerechtigde personen. Leefloongerechtigde personen hebben in heel wat gevallen recht op verhoogde tegemoetkomingen voor medische

kosten en geneesmiddelen, op abonnementen van De Lijn, sociale tarieven voor telefoon, energie en water of verwarmingstoelages. Hoewel sommige van deze premies betaald worden door de lokale OCMW's, zijn deze kosten ten laste van de POD MI. Zogenaamde Uitpassen die in heel wat gemeentes verstrekt worden, zijn voor 40% ten laste van de gemeente. Mogelijks zijn er ook lokale baten die niet in rekening werden gebracht. We denken daarbij aan bepaalde voordelen of aanvullende financiële hulp die lokaal worden toegekend aan personen met een laag inkomen of een leefloon.

Daarnaast zijn **bepaalde immateriële of moeilijk kwantificeerbare baten uitgesloten of slechts beschreven in woorden**. Denk aan verhoogd zelfvertrouwen bij cliënten, betere gezinssituaties doordat iemand weer perspectief heeft, of vermeden intergenerationele achterstand omdat ouders een opleiding afronden. Zulke aspecten zijn intrinsiek belangrijk voor de samenleving, maar laten zich niet eenvoudig in euro's vatten en komen daarom niet tot uiting in de MKBA-balans.

Tot slot is er **onzekerheid rond de schattingen voor deadweight en attributie**. We weten nooit precies wat er zou zijn gebeurd zonder de leerloopbaanbegeleiding, noch kunnen we exact splitsen welk deel van het succes aan welke actor toe te schrijven is. De resultaten moeten dan ook geïnterpreteerd worden in samenhang met de kwalitatieve bevindingen uit de bredere evaluatie. Daarin zien we bijvoorbeeld hoe de unieke aanpak van de leerwinkels, namelijk de laagdrempelige, onafhankelijke leerloopbaanbegeleiding leidt tot toegenomen motivatie bij cliënten en tot een betere aansluiting van onderwijs- en tewerkstellingsinitiatieven op hun noden – mechanismen die de in de MKBA waargenomen uitkomsten helpen verklaren.

The background features a large, abstract shape in a vibrant green color. This shape is defined by a white, wavy border that resembles a stylized coastline or a liquid drop. Along this white border, there are numerous short, dark green tick marks of varying lengths, giving it the appearance of a scale or a clock face. The overall composition is modern and minimalist.

ONDERZOEKS- RESULTATEN

➔ In dit deel worden de bevindingen uit de River of Practice besproken. De onderzoeksdata zijn afkomstig van een workshop met 6 leerloopbaanbegeleiders die in duo een River of Practice opstelden met één bepaalde doelgroep in het achterhoofd. Na analyse werden per doelgroep 4 CIMO-configuraties uitgewerkt.

De CIMO-configuraties geven een eerste gestructureerde inzicht in de praktijken en interventies van de leerloopbaanbegeleiders. Ze tonen aan hoe de leerwinkels impactgericht werken. De doelstellingen van de begeleiding liggen steeds op langere termijn, terwijl er bijzonder veel aandacht gaat naar de context in het hier en nu waarin de cliënt zich bevindt. Het is opmerkelijk sterk hoe zowel het leertraject als de interventies sterk verschillen tussen de doelgroepen langdurig zieken, ongekwalificeerde jongeren en hoger geschoolede anderstaligen.

De analyse van de drie Rivers of Practice leidde tot een reeks CIMO-configuraties die de veelzijdigheid van leerloopbaanbegeleiding in de leerwinkels illustreren. Ondanks de diversiteit van de doelgroepen (langdurig zieken, ongekwalificeerde jongvolwassenen en hogeropgeleide anderstaligen) blijken veel contexten, interventies en mechanismen met elkaar te resoneren.

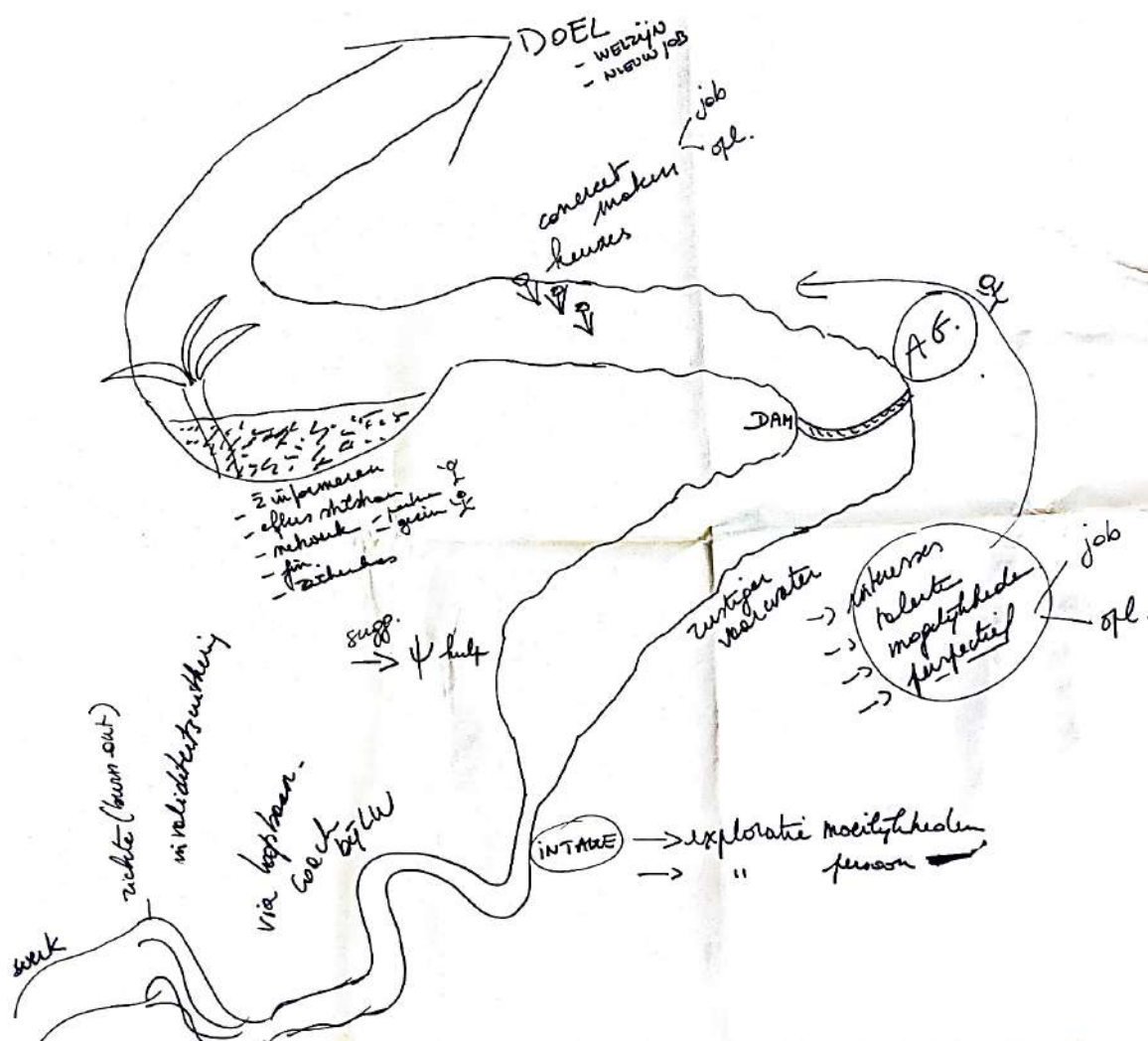
Door deze overlappende elementen samen te brengen, kunnen we voorlopig negen generieke CIMO-configuraties onderscheiden die mogelijks ook voor andere doelgroepen van toepassing zijn. Ze tonen aan hoe leerloopbaanbegeleiders inspelen op drempels, autonomie stimuleren en motivatie aanwakken via een flexibele, contextgevoelige en toekomstgerichte begeleiding.

LANGDURIG ZIEKEN

Zoals op de onderstaande tekening te zien is, vertoont de River of Practice na langdurige ziekte een complex en grillig verloop. Het traject start vanuit twee metaforen: een waterval en woelig water. De waterval symboliseert het geleidelijke verslechteren van de gezondheidstoestand, terwijl het woelige water staat voor de turbulente periode waarin de cliënt terecht komt wanneer die terugvalt op een uitkering.

Pas na enkele gerichte interventies in het kader van de leerloopbaanbegeleiding ontstaan er nieuwe mogelijkheden. De rivier verbreedt en het water wordt rustiger—een metafoor voor een fase van stabilisatie waarin de cliënt ruimte krijgt om na te denken over zijn situatie, zich verder te focussen op herstel, en in dialoog te treden met familie of netwerk.

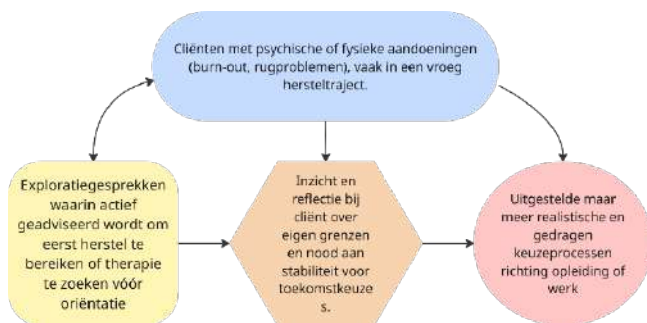
Wanneer de cliënt nog steeds in ziekteverlof is maar het idee van een loopbaantransitie op tafel ligt, vormt de toestemming van de adviserend geneesheer een cruciale schakel, hier gesymboliseerd door een dam. Zolang die toestemming van de mutualiteit uitblijft, is er tijd om na te denken op het strand onder de palmboom, om zich verder te informeren, de toekomstige financiële situatie voor ogen te nemen en verder te consulteren bij het netwerk van de cliënt.

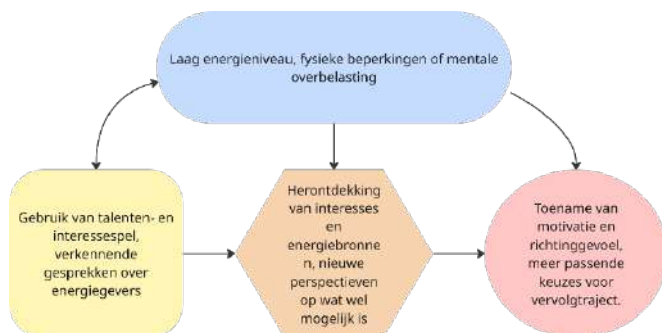
CIMO-CONFIGURATIES

De River of Practice voor langdurig zieken heeft de volgende configuraties opgeleverd:

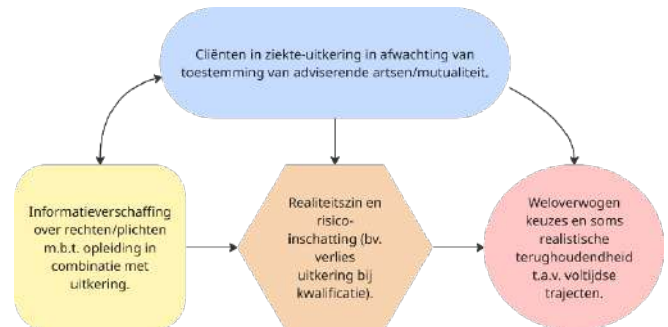
De **eerste configuratie** wijst op de effectiviteit van een aangepaste timing voor personen met een aandoening waarbij herstel alle kansen krijgt, wat leidt tot realistischere en weloverwogen loopbaankeuzes. In sommige gevallen willen cliënten na een langdurige afwezigheid snel terug hun leven op de rails zetten. Dit duidt op een hoge motivatie en nood aan een toekomstperspectief. Voor een opleiding of tewerkstelling is het meestal nog te vroeg.

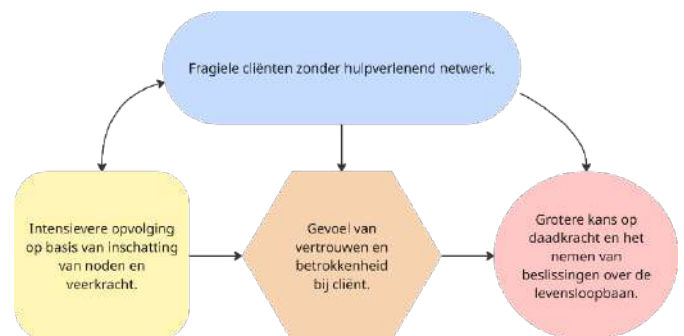
De **tweede configuratie** houdt rekening met een context van verminderd fysisch of psychisch vermogen ten gevolge van de ziekte die dikwijls gepaard gaat met een laag energieniveau. De interventie richt zich op het herwinnen van energie onder meer via motiverende gespreksvoering.

De **derde configuratie** bij langdurig zieken helpt de cliënt een weloverwogen en realistische keuze te maken voor de toekomstige leerloopbaan. Dit houdt in dat er bij alle opties duidelijke en concrete informatie wordt verschaft over de (financiële) gevolgen van een bepaalde keuze.

Bij de **vierde configuratie** speelt de leerloopbaanbegeleider korter op de bal en gaat de cliënt intensiever opvolgen en meer begeleiden wanneer die een beperkt netwerk of ondersteuning heeft, wat de kans op beslissingen of het nemen van acties met betrekking tot de leerloopbaan doet toenemen.

ONGEKWALIFICEERDE UITSTROOM VAN JONGVOLWASSENEN

Deze River of Practice start met een dam, symbool voor een blokkade in het levens- en leertraject van een jongere die vroegtijdig het onderwijs heeft verlaten zonder enig diploma. In deze beginfase “moddert” de jongere letterlijk aan, geconfronteerd met een kakofonie van stemmen uit zijn of haar omgeving. Schreeuwende krokodillen en nijlpaarden roepen uiteenlopende, goedbedoelde maar vaak ongevraagde adviezen: van “probeer dit eens” tot “waarom lig je de hele dag in bed?”.

Deze boodschappen, hoe positief ook bedoeld, worden door de jongere vooral ervaren als kritiek en druk. Ze bieden geen perspectief, maar vergroten het gevoel van machteloosheid. De druk neemt toe, tot het moment waarop de jongere figuurlijk kopje-onder gaat in de stroom van verwachtingen en onbegrip.

Op dat kritieke moment treden de leerloopbaanbegeleiders in actie. Zij reiken een reddingsboei aan—een metafoor voor hun laagdrempelige, vrijblijvende ondersteuning die vertrekt vanuit erkenning van de situatie van de jongere. Belangrijk is dat deze hulp niet verplichtend is: ze vertrekt vanuit luisteren, het bieden van neutrale informatie, en het creëren van ruimte voor heroriëntatie.

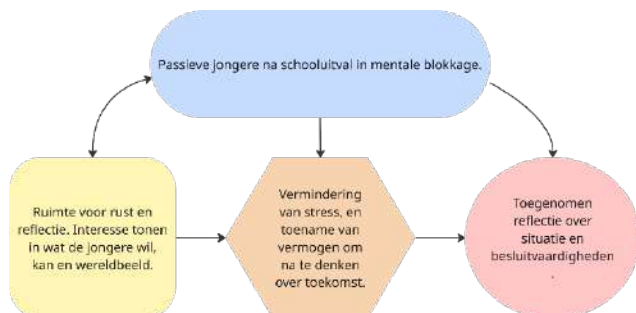
Via verkennende gesprekken biedt de leerwinkler een ‘ladder’ aan: een reeks concrete en haalbare opties die de jongere ondersteunen bij het uitklimmen uit de impasse. Gaandeweg ontstaat een traject waarin samen wordt geëxploreerd: de jongere onderzoekt zichzelf, zijn of haar leefwereld en de mogelijkheden binnen onderwijs en arbeidsmarkt.

Symbolisch stappen begeleider en jongere samen in een boot, gewapend met een schatkaart vol verworven inzichten. Een vuurtoren op de horizon verlicht het pad: dit zijn de hulpverlenings- en netwerkpartners die het landschap goed kennen en richting kunnen geven. Ook zij staan paraat om een hulpboei aan te reiken wanneer nodig.

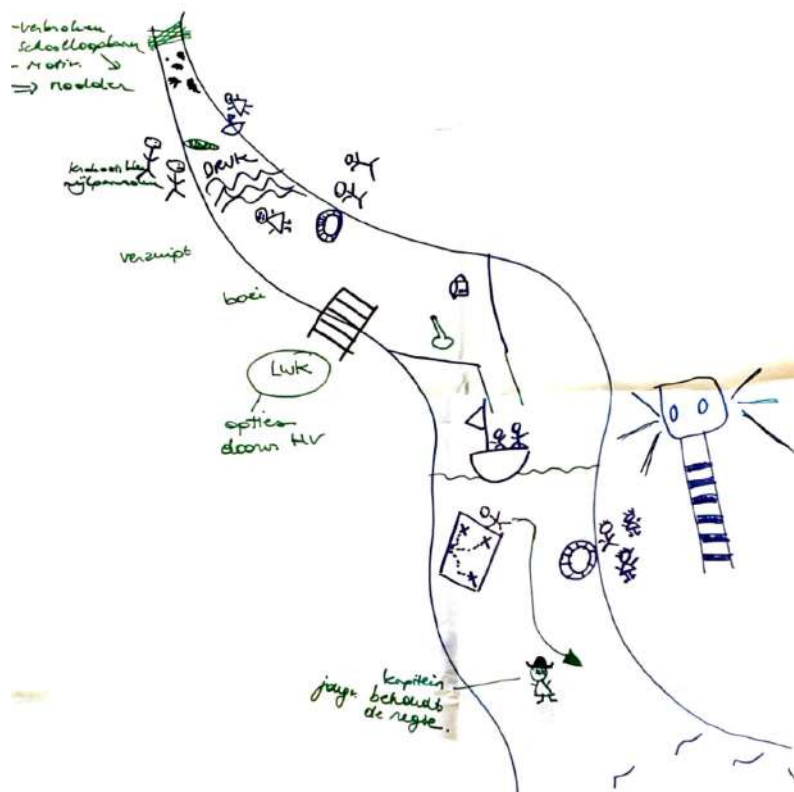
Gedurende het hele traject blijft één element centraal: de jongere blijft kapitein van zijn of haar eigen schip. Autonomie, keuzevrijheid en vertrouwen vormen de kern van het begeleidingsproces.

CIMO-CONFIGURATIES

In de **eerste configuratie** vertrekt de leerloopbaan-begeleiding vanuit een mentale blokkade. Jongeren die zich in die situatie bevinden, willen liever verdwijnen dan iets te doen aan hun situatie. In bepaalde gevallen kan de blokkade leiden tot het totaal afhaken en worden het NEET-jongeren, bijvoorbeeld wanneer ze zich niet inschrijven bij de VDAB uit angst dat ze werk moeten aanvaarden dat hen niet ligt. De begeleiding bestaat uit het bieden van rust en de mogelijkheid tot reflectie, zodat er na stress reductie beter geïnformeerd kan worden en keuzes gemaakt kunnen worden.

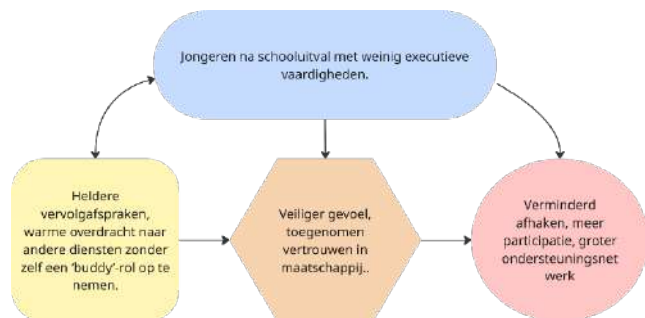
Ongekw. jongvolw.

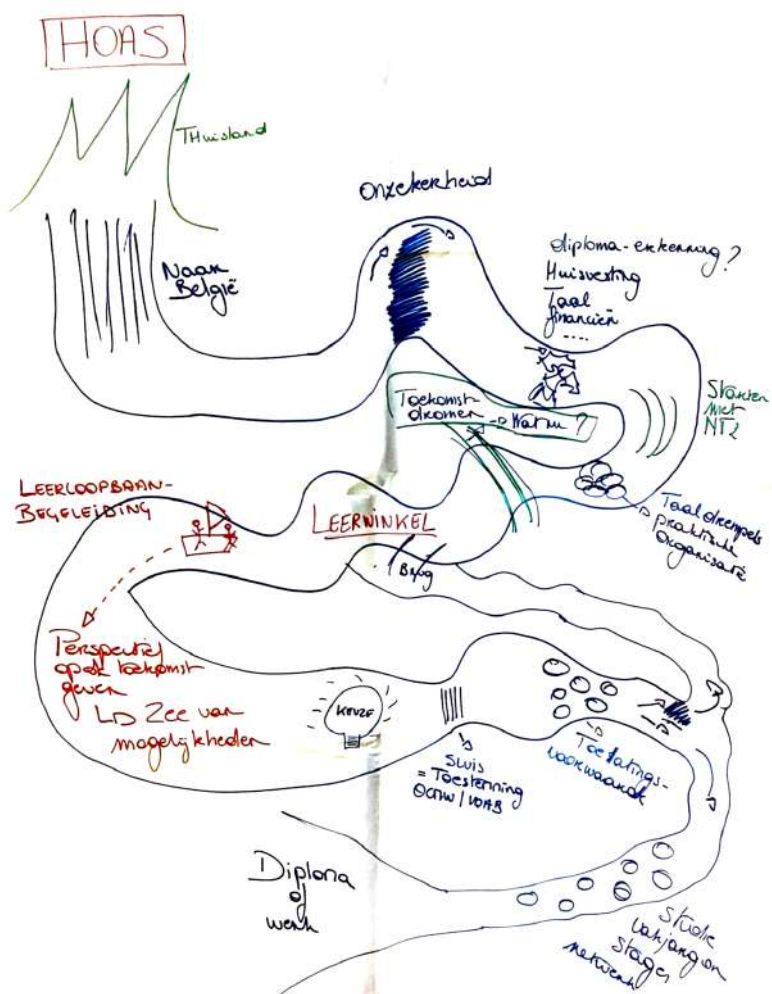
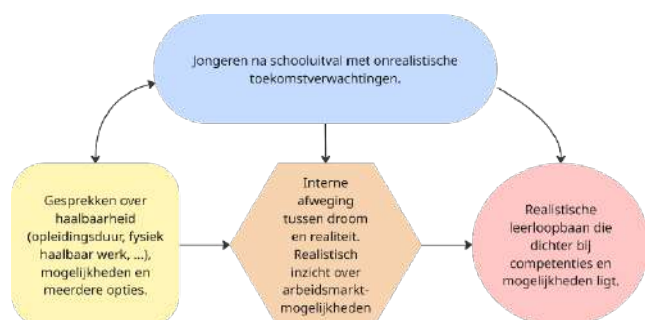
In de **tweede configuratie** geeft de mislukking in het onderwijs aanleiding tot een negatief zelfbeeld: “ik ben misschien niets waard, ik zit maar wat aan te modderen”. Tegelijkertijd is er de druk vanuit de omgeving om de situatie aan te pakken, dikwijls ervaart de jongere die druk ook vanuit de hulpverlening. De interventie start daarom eerder vrijblijvend en is gericht op het bieden van perspectief op verandering en eigenaarschap.

In de **derde configuratie** neemt de leerloopbaanbegeleider een rol op van copiloot. Zonder te sturend te zijn, wordt de nadruk gelegd op laagdrempelige opvolging via vervolgafspraken, ondersteuning en doorverwijzing. De interventie wordt door de leerloopbaanbegeleiders omschreven als “even de persoon vasthouden” om er voor te zorgen dat de leerloopbaanbegeleiding continueert en hulpverlening bij partnerorganisaties kan plaatsvinden.

In de **vierde configuratie** zal de leerloopbaanbegeleider realistische mogelijkheden tonen. Dit creëert perspectief op verschillende opties. Vaak is de leerloopbaanontwikkeling een langdurig proces, waarbij iemand eerst tweedekansonderwijs volgt om daarna eventueel verder te studeren en vervolgens werk te zoeken.

HOGEROPGELEIDE ANDERSTALIGE NIEUWKOMERS

Voor veel hogeropgeleide nieuwkomers begon het traject in hun land van herkomst - aan de bron - met een leven dat stabiliteit, professionele erkenning en toekomstperspectief bood. Die zekerheden moesten zij noodgedwongen achterlaten. Hun leven komt vervolgens in een waterval terecht: het verlies van status, werk en culturele vertrouwdheid, vaak gepaard met psychologische schade, maakt de overgang naar het nieuwe land bijzonder ingrijpend.

In hun verdere leerloopbaan wordt hun vaart belemmerd door obstakels, voorgesteld als rotsblokken in de rivier. Deze obstakels omvatten onder andere de erkenning van diploma's, toegang tot huisvesting, taalbarrières en financiële onzekerheid. In eerste instantie staat de zoektocht naar veiligheid centraal; academische of professionele ambities blijven vaak op de achtergrond. Toch starten velen reeds met lessen Nederlands als tweede taal. Tijdens dit proces duiken bijkomende hindernissen op, zoals mobiliteitsproblemen of gebrek aan kinderopvang als verdere rotsen in de stroom.

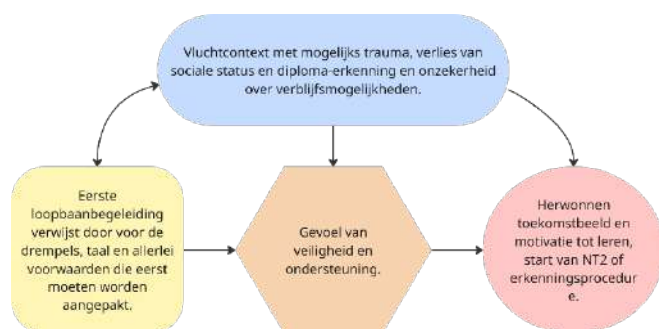
Op een bepaald moment ontstaat het verlangen om opnieuw een toekomst op te bouwen in het nieuwe land. Deze fase wordt gesymboliseerd door een brug: de overgang van overleven naar vooruitkijken. In deze fase worden nieuwkomers vaak doorverwezen naar de leerwinkels. Vanaf dat moment biedt de leerloopbaanbegeleiding ondersteuning op maat. De leerwinkels openen een 'zee van perspectieven', waarin praktische vragen, keuzestress en contextuele barrières bespreekbaar worden. De begeleiding vertrekt vanuit de taalcapaciteiten van de cliënt: in de meeste gevallen ligt de focus op taalverwerving als kortetermijndoelstelling, met daarna een geleidelijke verbreding naar loopbaan- en opleidingskeuzes op de langere termijn.

Een belangrijke structurele drempel wordt voorgesteld door een sluis: deze symboliseert de goedkeuring die nodig is van instanties zoals het OCMW of VDAB om een opleidingstraject effectief te kunnen opstarten. Maar ook na deze goedkeuring blijven er tal van obstakels bestaan. Vaak blijken toelatingsvoorwaarden streng, of wordt een buitenlands diploma slechts gedeeltelijk erkend. Hierdoor ontstaat nood aan bijkomende vooropleidingen of alternatieve trajecten.

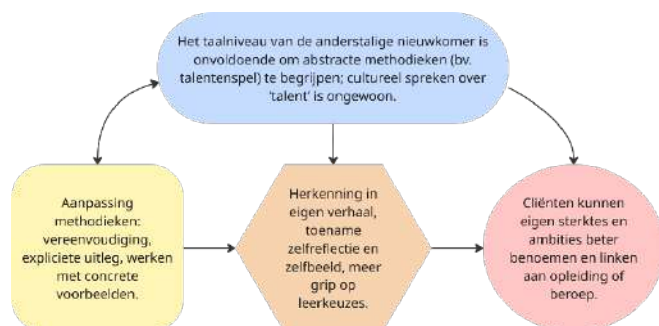
Sommige nieuwkomers belanden vervolgens in een 'zijrivier'—een tijdelijk afgeleid traject waarin de oorspronkelijke doelstellingen worden herbekeken. In deze fase keren cliënten vaak terug naar de leerwinkel voor hernieuwde oriëntatie. Uiteindelijk mondt de rivier uit in helder inzicht: het moment waarop alle barrières naar opleiding of werk overwonnen zijn en er zicht is op duurzame participatie.

CIMO-CONFIGURATIES

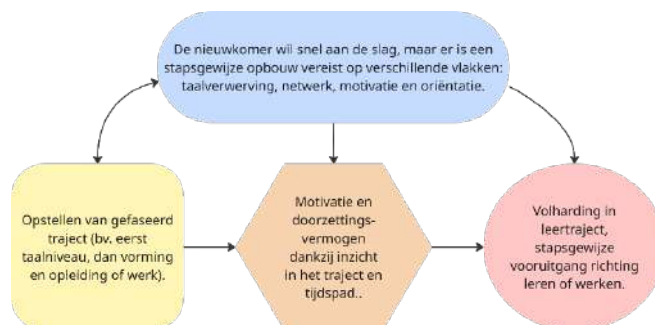
Een **eerste CIMO-configuratie** bij hooggeschoolde anderstalige nieuwkomers betreft de focus op randvoorwaarden en belemmeringen die de ontwikkeling van leerloopbaan in de weg staan.

De **tweede CIMO-configuratie** betreft het aanpassen van de interventie aan het taalniveau. De leerloopbaanbegeleider dient in die context creatief tewerk te gaan met laagdrempelige methodes om leerloopbaanbegeleiding mogelijk te maken.

De **derde configuratie** betreft een interventie die een realistisch tijdspad aangeeft zonder de motivatie van de nieuwkomer om iets aan de situatie te doen te miskennen.

De **laatste configuratie** bij de anderstalige nieuwkomers gaat over de ondersteuning die geboden wordt bij onzekerheid ten gevolge van ongekende of onduidelijke procedures, toelatingsvoorwaarden of afhankelijkheid van beslissingen door derden.

OVERKOEPELENDE CIMO-CONFIGURATIES

	Context	Interventie	Mechanisme	Uitkomst
1	Uitval uit werk of school, ondervindt psychische, fysieke of structurele drempels	Intakegesprekken met focus op rust, herstel of heroriëntatie	Reflectie over grenzen, motivatie en timing voor actie	Bewuste keuze: start leerloopbaantraject, uitstel of voorrang aan hulpverlening
2	Taal-, cultuur- of communicatiedrempels	Gebruik van aangepaste communicatie en methodieken: extra uitleg, visualisaties, ...	Cliënt voelt zich begrepen, herkent zichzelf, groeit in zelfvertrouwen	Toegenomen zelfkennis en betere oriëntatie op opleiding of werk
3	Gebrek aan overzicht leerloopbaanmogelijkheden	Vrijblijvende verkenning en keuzevrije informatievervalsing	Inzicht in mogelijkheden en benodigd engagement voor leerloopbaan	Geïnformeerde keuze voor traject
4	Praktische of juridische drempels: kinderopvang, mobiliteit, toelating mutualiteit	Verheldering van randvoorwaarden, info over rechten en alternatieven	Cliënt maakt realistische inschatting, durft kiezen of bijsturen	Start haalbaar traject of plan B met groter realiteitsbesef
5	Praktische of juridische drempels: kinderopvang, mobiliteit, toelating mutualiteit	Uitklaring en verheldering van randvoorwaarden, info over rechten en alternatieven	Realistische inschatting, durft kiezen voor plan B of verwachtingen bijsturen	(Start) haalbaar leerloopbaantraject

	Context	Interventie	Mechanisme	Uitkomst
6	Vorig traject mislukt of stilgevallen (nog niet genezen, geen erkenning, geen toelating)	Open terugkeermogelijkheid naar leerwinkel, heroriëntatie zonder drempels	Vertrouwen blijft behouden, veerkracht wordt ondersteund	Herstart met aangepast traject
7	Clïënt verwacht snelle verandering, maar is niet reëel gezien instabiliteit of leervermogen.	Trajectplanning uitstippelen met korte- en langetermijndoelen	Toekomstgericht denken en motivatie groeien door concreet perspectief	Stapsgewijs op langere termijn uitgesponnen traject
8	De ambities zijn groter dan de huidige leermogelijkheden, mogelijkheden op de arbeidsmarkt en/of er wordt snel verandering verwacht	Inzicht verschaffen in reële leermogelijkheden en arbeidsmarktpotentieel.	Weloverwogen keuzes en soms realistische voorzichtigheid t.a.v. bepaalde dromen	Weloverwogen leerloopbaanplanning
9	Complexe administratieve processen of juridische achtergronden of onzekerheid over procedures	Duidelijke informatieverstopping. Nasturen of uitdrukken van gedetailleerde informatie.	Vertrouwen, zekerheid over juistheid informatie.	Verderzetting exploratie leerloopbaanmogelijkheden

EIGENSCHAPPEN VAN EEN BETEKENISVOLLE LEERLOOPBAANBEGELEIDING

De leerloopbaanbegeleiding in de leerwinkels functioneert optimaal wanneer de cliënt het gevoel heeft aan het stuur te staan van zijn eigen traject. Autonomie is een sleutel tot motivatie. Het vrijwillige karakter van de begeleiding wordt als fundamenteel ervaren door de cliënt. Bij een vroegtijdig schoolverlater was de ervaring dat "niemand mij zegt wat ik moet doen" een krachtig tegengewicht voor eerdere negatieve schoolervaringen. Dit schept ruimte voor intrinsieke motivatie en zelfsturing — principes die ook toepasbaar zijn bij langdurig zieken en nieuwkomers.

Leerloopbaanbegeleiders creëren een begeleidingsrelatie gebaseerd op nabijheid zonder afhankelijkheid. Ze werken doelgericht, maar behouden de regie bij de cliënt. De leerloopbaanbegeleider is dus eerder co-piloot dan piloot en zal enkel het stuur overnemen wanneer nodig. Tegelijkertijd blijft de leerloopbaanbegeleider steeds nabij voor opvolging (via telefoon, e-mail, WhatsApp, Teams gesprekken). Ook na warme overdracht blijft de leerwinkel wel sterk betrokken.

De leerwinkel biedt meer dan advies: ze creëert ruimte voor reflectie en zelfonderzoek, wat leidt tot verhoogde betrokkenheid bij leer- en werkkeuzes.

Leerloopbaanbegeleiding is flexibele opvolging zonder aanklappend te werken. Leerwinkels slagen erin om dit op een cliëntgerichte wijze vorm te geven: opvolgen gebeurt op aanvoelen van de nood, met respect voor de grenzen die de cliënt aangeeft. Flexibele opvolging, afgestemd op de draagkracht en voorkeur van de cliënt, draagt bij tot een gevoel van veiligheid en steun zonder afhankelijkheid.

BEVINDINGEN

NAZORGENQUÊTES

→ Op de nazorgenquêtes krijgen cliënten de kans om in eigen bewoordingen hun ervaringen met de leerwinkels te delen. De voornaamste data werden gehaald uit de vrije ruimte die de respondenten konden invullen als antwoord op de vraag: “wil je nog iets zeggen?”. Hoewel de antwoorden in de meeste gevallen zeer beknopt zijn, leveren ze inzichten in de ervaren dienstverlening, de belevingen van de interacties en bevatten sommige antwoorden voorstellen tot verbeteringen.

Respondenten verwijzen niet alleen naar de warme en respectvolle omgang, maar ook naar concrete stappen die zij dankzij de begeleiding hebben gezet, zoals het kiezen van een opleiding, het vinden van werk of het inschrijven voor een traject. Daarnaast drukken velen hun dankbaarheid uit over de geboden informatie, ondersteuning en empathie. Hieronder werden de uitspraken thematisch gebundeld en op hun waarde geanalyseerd. De antwoorden werden letterlijk weergegeven, daardoor zijn er hier en daar taal- of stijlfouten terug te vinden. Hoewel vaak beknopt zijn, vormt de eensgezindheid in toon en inhoud van de antwoorden een sterke aanwijzing voor positieve impact.

THEMATISCHE ANALYSE VAN OPEN ANTWOORDEN

ALGEMENE BLIJKEN VAN WAARDERING EN DANK

Onderstaande antwoorden geven aan dat de leerloopbaanbegeleiding **directe positieve effecten** hebben voor de cliënten. Er wordt in een aantal gevallen expliciet verwezen naar de rol en expertise van de leerloopbaanbegeleider. Er is ook waardering voor de relationele kwaliteit die geboden werd.

“Bedankt!!”

“Alles prima”

“Heerlijk Bedankt”

“Ik ben tevreden”

“Hartelijk dank voor de goede aandacht”

“ik ben heel tevreden hopelijk dat ik een diploma behaald door jullie steun”

“Ik denk dat leerwinkel goed is. En kan ik heb andere afspraak.”

“Dank u wel.”

“leerloopbaanbegeleider Was heel vriendelijk en duidelijk bedankt”

“X is heel behulpzaam en makkelijk bereikbaar, ze doet haar werk goed!”

INFORMATIEVERSCHAFFING

De antwoorden die gethematiseerd werden onder informatieverschaffing verwijzen naar de **helderheid en de bruikbaarheid van de verkregen informatie**. De reacties suggereren dat de verstrekte informatie en geboden leerloopbaanbegeleiding op maat was, bruikbaar en loopbaantransities faciliteerden.

“Vriendelijkheid, correcte info voor persoonlijke vraagstellingen”

“Ik wil X erg bedanken, ze was een super info bron, vriendelijk, duidelijk en respectvol.”

“X, ik zal je helpen alle informatie voor mij te achterhalen.”

“Ik wil beginnen aan een verpleegkundig diploma, maar ik heb niet genoeg informatie.”

“Top advies!! Dankzij de advies van de leerwinkel had ik mijn droom waar kunnen maken als A2 verpleegkundige.”

VLOT CONTACT

In twee antwoorden maken cliënten impliciet de vergelijking met andere diensten die als traag of bureaucratisch worden ervaren. Dat leerwinkels vlot reageren en laagdrempelig contact mogelijk maken, illustreert de noodzaak om **snel duidelijkheid** te verwerven over de leerloopbaan.

“kom alsjeblieft zo snel mogelijk en maak een afspraak”

“Ik kreeg heel vlug een afspraak bij X en we zaten op dezelfde golfengte. Volgende keer zou ik heel graag terug bij haar terecht kunnen.”

EMPATHIE EN BEGELEIDING

Onderstaande antwoorden **geven inzichten in mechanismen die door de leerloopbaanbegeleiding ontlokt worden**: vertrouwen in begeleiding en toekomst, geruststelling en herwonnen zelfvertrouwen. Cliënten die zich gerespecteerd en gesteund voelen, zijn meer geneigd motivatie terug te vinden en nieuwe leerstappen te zetten. Empathie kan ook negatieve uitkomsten voorkomen, zoals isolement of afhaken.

“Hopende op verdere hulp en inzicht in een toch wat moeilijke en unieke situatie (Om het niet te negatief uit te drukken.)”

“Ik wil u hartelijk bedanken voor uw zorg en uw hulp bij het verkrijgen van veel informatie”

“Had direct een heel gerust gevoel, en ook het gevoel dat ik heel eerlijk kon praten over mijn situatie.”

“Ik kreeg niet alleen een duidelijk plan van aanpak om mijn carrière in België te starten en voort te zetten, maar ook morele steun van X”

SUGGESTIES

Hoewel beperkt in aantal, geven de suggesties zicht op verbeterpunten. Problemen rond diploma-erkenning of lange wachttijden wijzen echter op structurele barrières **buiten de directe invloed van de leerwinkels**. Tegelijkertijd bevestigt het feit dat cliënten hun suggesties net aan de leerwinkel richten dat ze deze als een betrouwbare en centrale actor in hun traject beschouwen.

“Hopende op verdere hulp en inzicht in een toch wat moeilijke en unieke situatie (Om het niet te negatief uit te drukken.)”

“Ik heb nog niet contact voor de opleiding”

“Tijdens een persoonlijk gesprek bij de VDAB met een medewerker van Leerwinkel en in een mail gaf ik aan dat ik mijn bachelordiploma wilde bevestigen, maar om een of andere reden begreep de specialist mij niet. Pas na de derde brief begrepen we elkaar. Ook begreep ik niet waar ik informatie kan vinden over de bevestiging van mijn diploma”

“Als u wilt een afspraak jij ga wachten long tijdje”

“Er zijn veel mensen die zich, zelfs zonder begrip, schamen dat alles duidelijk is, dus wat ik leerwinkel zou aanraden is een rustige en zeer duidelijke uitleg in het contact met de persoon”.

BEVINDINGEN UIT DE ANALYSE VAN DOSSIERS

➔ Op basis van de geanalyseerde 14 dossiers uit vijf leerwinkels kunnen we een aantal bevindingen meedelen die de bijdrage aan het onderbouwen van de impact van de leerloopbaanbegeleiding illustreren.

DIVERSITEIT ONDER CLIËNTEN

De dossiers tonen een grote diversiteit in leeftijd, herkomst, diploma's en problematieken bij aanmelding. Van hoogopgeleide nieuwkomers tot schoolverlaters met een negatieve onderwijservaring. De leerwinkels passen telkens hun begeleiding aan aan de specifieke situatie van de cliënt. Die contextgevoeligheid is een kenmerkend onderdeel van hun aanpak, waarbij methoden heel strategisch worden ingezet. Er wordt maatwerk geleverd dat afgestemd is op cognitieve draagkracht, levensfase, juridische of psychosociale context.

EEN GREEP UIT DE TALRIJKE INTERVENTIES INGEDEELD VOLGENS KUYPERS

De dossiers tonen een zeer grote diversiteit in tools en methodieken. In één dossier van een leerwinkel met een looptijd van meer dan een jaar vonden bijna 40 kleinere en grote interventies plaats!

In alle dossiers konden acties gelinkt worden aan minstens drie van de vijf loopbaancompetenties volgens Kuipers. Vaak werden meerdere competenties tegelijk versterkt, bijvoorbeeld door reflectiegesprekken te koppelen aan actieplanning of door netwerking te stimuleren naast oriëntatie. De leerloopbaanbegeleiders werkten met gerichte tools (zoals inspiratiespellen, oriëntatie-oefeningen, informatiefiches) en methoden (gespreksvoering, digitale ondersteuning, doorverwijzing), telkens met het doel om zelfinzicht, eigenaarschap of besluitvorming bij cliënten te activeren.

Zonder volledig te willen zijn, maken we hieronder een opsomming van interventies volgens de loopbaancompetenties van Kuipers:

KWALITEITENREFLECTIE

- Kwaliteitspel of inspiratiespel (top 5 kwaliteiten/waarden bepalen)
- Competentieverkenning aan de hand van cases en observaties
- Nabespreking van sterktes in begeleiding of werkervaring

MOTIEVENREFLECTIE

- Oriëntatiegesprekken over waarden, levensdoelen en interesses
- Reflectie op levensloop of -geschiedenis (vb. familieachtergrond, persoonlijke motivatie)
- "Is deze opleiding iets voor jou?"-oefeningen
- Studiekeuze voorstellen als 'persoon met goede en slechte eigenschappen'

WERK- EN OPLEIDINGSEXPLORATIE

- Meeloopmomenten, infodagen en openlesdagen
- ECTS-fiches en opleidingsprogramma's bespreken
- Bachelor- en masterproeven tonen en analyseren
- Verkenning van jobmogelijkheden van studierichtingen via VDAB-site, Jobat, Onderwijskiezer
- Bezoek aan jobcoach.
- Informatie over arbeidsmarkkansen

LOOPBAANSTURING

- Inschrijving opleidingen of vrijstellingsproeven begeleiden
- Filmpjes over het beroep bekijken
- Oriëntatierapporten invullen, lessenrooster vergelijken, plan opmaken
- Structureren van studiekeuzeprocess (timing, deadlines, realistische keuzes)
- Toeleiding naar tweedekansonderwijs met optie op verder studeren

NETWERKEN

- Betrekken van ouders, oma's, CLB, NAFT of psychologen
- Contacten leggen met VDAB, STUVO, CVO's, jobcoaches, ...
- Inschrijvingshulp, infomails, administratieve doorverwijzing
- Begeleiding bij contact met welzijnsinstanties (OCMW, Tejo, etc.)

Verder zijn er heel wat interventies die niet in één van de loopbaancompetenties te vatten zijn (alfabetisch weergegeven):

- Aanklappende communicatie: "Alles goed? Tijdje geleden dat ik iets gehoord heb. Laat je iets weten?"
- Bachelorproef meegeven
- Brochures van opleidingen meegeven
- Contactgegevens doorgeven
- Contactname met familie of netwerk
- Empathisch en begripvol reageren, bv. bij twijfels
- Herinnering aan afspraak via SMS, e-mail of social media of aangeven dat bepaalde informatie met e-mail werd verstuurd
- Informatie over allerlei sociale tegemoetkomingen, bv. het groeipakket of wetgeving (bv. Studentenarbeid)
- Inhoud van opleidingen vergelijken via websites of ECTS-fiches
- Informatieve beroepsites bezoeken
- Lesroosters raadplegen
- Motiverende gespreksvoering
- Opvolg-e-mail sturen met alle details, contact personen en gemaakte afspraken of huiswerk
- Opvolging van de gemaakte afspraken met partnerorganisaties
- Opvolgingsgesprek met partnerorganisatie welzijn
- Studietips bij uitstelgedrag
- Succeswensen de ochtend van de eerste schooldag of bij examens
- Toelichting onderwijssystemen

VERSTERKEN VAN LOOPBAANCOMPETENTIES

CIMO-CONFIGURATIES

Over de dossiers heen werden vier dominante types van CIMO-configuraties geïdentificeerd. Deze bieden concrete evidentie voor de werking van de leerwinkels binnen het ToC-kader:

CIMO-CONFIGURATIE 1: INTENSIEVE BEGELEIDING BIJ PSYCHISCHE KWETSBAARHEID

Dossier 1

Context: Psychische kwetsbaarheid, beperkte administratieve en digitale vaardigheden

Interventie: Stap-voor-stap toeleiding VDAB-opleiding, uitleg rechten/modules

Mechanisme: Erkenning → vertrouwen; ervaringsopbouw → motivatie

Uitkomst: Inschrijving opleiding, behoud uitkering, motivatiegroei

Dossier 5

Context: Psychische kwetsbaarheid + ASS, eerdere negatieve schoolervaringen

Interventie: Traject op maat (graduaat + CVO), met psychiater en zus

Mechanisme: Structuur en erkenning → rust en motivatie

Uitkomst: Start graduaat Maatschappelijk Werk

CIMO-CONFIGURATIE 2: MAATWERK MET UNIEKE CONTEXT

Dossier 1

Context: Lage geletterdheid en digitale drempels

Interventie: Uitleg inschrijving, meegaan naar kennismakingen

Mechanisme: Verbinding en ondersteuning → drempelverlaging

Uitkomst: Start opleiding, regelmatige opvolging mogelijk

Dossier 3

Context: Jongere met droom en onduidelijk pad, voelt zich veilig op school

Interventie: Uitleg NMBS-traject, infomomenten en alternatieve trajecten

Mechanisme: Erkenning van droom → activering

Uitkomst: Start opleiding Crossmedia Assistent

Dossier 4

Context: Heroriëntatie werkende met diploma, nood aan competenties

Interventie: Talentenonderzoek, adviesgesprek, inschrijving graduaat

Mechanisme: Hernieuwd zelfvertrouwen door talentverkenning

Uitkomst: Start HR-opleiding, duidelijke motivatie

Dossier 6

Context: Justitieel traject, leerachterstand

Interventie: Toeleiding naar tweedekansonderwijs + motivatiegesprek

Mechanisme: Structuur + urgentie → verhoogde motivatie

Uitkomst: Start opleiding vastgoedassistent

Dossier 7

Context: Angst om kinderen op te vangen, beperkte contextmogelijkheden

Interventie: Bespreking flexibele opleidingen + contactscholen

Mechanisme: Zorg op maat → verhoogde betrokkenheid

Uitkomst: Start opleiding CVO boekhouden

Dossier 8

Context: Vluchteling met universitair diploma, zoekt omscholing

Interventie: Aanmelding IVANHOE + observatiestage IT

Mechanisme: Erkenning van profiel → eigenaarschap

Uitkomst: Start graduaat systeembeheer, deeltijds werk

Dossier 10

Context: NT2-student, behaald diploma Gaza, beperkte NL maar sterke inzet

Interventie: Toeleiding naar 7e jaar + voorbereiding universiteit

Mechanisme: Stap voor stap naar keuze → versterking zelfbeeld

Uitkomst: Start PBA Biomedische labotechnologie

Dossier 12

Context: Vluchteling, NT2 sterk, slaagt in graduaat sociaal werk

Interventie: Begeleiding naar graduaat via oriëntatie, nazorg

Mechanisme: Herkenning interesse + opleidingservaring → doorzetting

Uitkomst: Diploma behaald, werk in sociale sector

CIMO CONFIGURATIE 3: HERWAARDERING VAN COMPETENTIES

Dossier 2

Context: Vluchteling, hoogopgeleid zonder diploma-erkenning

Interventie: Matching met vrijwilligerswerk + oriënterende gesprekken

Mechanisme: Herwaardering eigen competenties → eigenaarschap

Uitkomst: Vrijwilligerswerk gestart, netwerkopbouw, meer vertrouwen

Dossier 11

Context: Hoogopgeleide migrant, artsdiploma India, geen erkenning

Interventie: Volledige procesbegeleiding NARIC, visum, Orde der Artsen, vrijwilligerswerk

Mechanisme: Waardering → volhouden ondanks lange procedure

Uitkomst: Erkenning, registratie, bijna start werk als basisarts

CIMO-CONFIGURATIE 4: STUDIEORIENTATIE VIA WAARDENGEDREVEN REFLECTIE

Dossier 9

Context: Afgestudeerde jongere, twijfelt tussen drie richtingen

Interventie: Oriëntatiegesprekken, inspiratiespel, cases, studieproeven

Mechanisme: Diepe reflectie + keuzezekerheid groeit

Uitkomst: Start bachelor verpleegkunde

NEGATIEVE SCHOOLERVARINGEN

Eerdere negatieve leerervaringen hebben een sterke invloed op het leertraject (de Greef, 2021). Volgens Illeris in Buysman (2017) kan een negatieve houding ten opzichte van leren het gevolg zijn van negatieve ervaringen in eerdere onderwijssettings. Hij onderscheidt hierin 3 groepen:

“Voor de groep **volwassenen zonder startkwalificatie** geldt vaak dat zij over lage basisvaardigheden beschikken omdat ze in het verleden niet goed presteerden op school. Een

negatieve houding ten opzichte van leren hangt vaak samen met een negatieve leerervaring in het initiële onderwijs

Voor de groep met een **afgeronde beroepsopleiding** geldt dat de houding t.o.v. leren vaker samenhangt met zelfrespect en beroepsstatus. De identiteit van deze groep is sterker verbonden met carrièreperspectieven en geschoold werk. Een terugkeer naar school (vanwege werkloosheid) voelt als een (oneerlijke) stap terug, maar wordt tegelijkertijd gezien als een belangrijke sprong op weg naar hun eerder verworven positie.

De jongere groep (<30 jaar) ervaart terug naar school gaan vaker als vanzelfsprekend, een leven lang leren 'hoort erbij'. Een negatieve houding ten opzichte van scholing heeft met name te maken met het feit dat scholing saai en beperkend wordt gevonden."

Ook in de dossiers die door de Leerwinkels werden opgeleverd vinden we die dynamieken terug. In 5 van de 14 dossiers was er een sprake van een negatieve leerervaring in het verleden. Het gaat om:

Dossier 5

Eerdere negatieve schoolervaringen door ASS-problematiek.

Dossier 6

Jongere in een justitieel traject, vertraagde leervoortgang en een atypisch schoolverloop waarin onderwijs niet afgestemd was op zijn noden.

Dossier 7

Faalangst die terug te voeren is op onzekerheden uit eerdere onderwijscontexten.

Dossier 12

Een jongere uit BSO, die weinig uitdaging ervaarde en geen erkenning vond voor haar capaciteiten, wat duidt op eerder demotiverend onderwijs.

Dossier 13

Schoolloopbaan gekenmerkt door storend gedrag, conflicten met ouders, schoolmoeheid en demotivatie.

DIEPTE-INTERVIEWS: BEVINDINGEN UIT DE THEMATISCHE ANALYSE

➔ In dit deel worden de bevindingen samengevat van tien diepte-interviews met cliënten van de leerwinkels. De analyse is thematisch opgezet met aandacht voor Context, Interventie, Mechanisme en Uitkomst (CIMO). Per thema lichten we toe hoe cliënten bij de leerwinkel terechtkwamen (context), welke contacten en interventies plaatsvonden, welke interne mechanismen bij de cliënten in gang werden gezet, welke uitkomsten of veranderingen optraden, in welke mate deze aan de leerwinkel toe te schrijven zijn en welke andere actoren een rol speelden.

De tien interviews geven een consistent sterk beeld van de interventies en hun uitkomsten. Door interventies af te stemmen op de context van de cliënt, slagen leerwinkels erin mechanismen als motivatie en inzicht los te maken.

De interventies die leiden tot significante uitkomsten in de levens van cliënten – van hernieuwde leertrajecten, het behalen van kwalificaties tot nieuwe werkgelegenheid. De interviews leveren bewijs van de waardevolle impact van de leerwinkels, zonder uit het oog te verliezen dat successen gemeenschappelijke inspanningen zijn van cliënt, leerwinkel én hun omgeving.

TOELEIDING

Uit de interviews blijkt dat cliënten op uiteenlopende manieren de weg naar de leerwinkel vonden. Veel respondenten werden **doorverwezen via begeleiders uit organisaties waarmee ze al in contact stonden**. Zo getuigt een cursist NT2: “mijn leraar zei: je moet naar de leerwinkel gaan, misschien kunnen zij helpen” (R2). In dit specifieke geval signaleerde een taalbegeleider het bestaan van de leerwinkel als plek voor verdere loopbaanoriëntatie. Op gelijkaardige wijze werd een jongvolwassen vrouw via de arbeidsbemiddelingsdienst VDAB doorgestuurd: “Ik denk dat iemand van de VDAB had gezegd dat ik naar de leerwinkel moest... waar jongeren naartoe kunnen gaan voor richtinguitwijzing.” (R7). Hier fungeerde VDAB als doorverwijzer, in de erkenning dat de cliënt gebaat zou zijn bij gespecialiseerde leerloopbaanbegeleiding. In een bepaalde stad zit de leerwinkel in hetzelfde gebouw als het sociaal huis: “dus die hebben mij dat dan aangeraden. Dat is ook gewoon een verdieping naar boven” (R8).

Ook de **leerlingenbegeleiding en scholen** bleken een belangrijke rol te spelen in de toeleiding naar de leerwinkels. Een 18-jarige respondent die dreigde uit te vallen in het secundair onderwijs, werd proactief gewezen op de leerwinkel door de school. De leerlingbegeleider zocht naar een oplossing om alsnog een diploma te kunnen halen en “was de oplossing om contact op te nemen” met de leerwinkel (R1). De context hier was een jongere met studieproblemen; de school (via CLB/leerlingbegeleiding) vormde de schakel naar de leerwinkel. In dergelijke gevallen is duidelijk dat een contextueel aspect – bv. een school die een gemotiveerde doorverwijzing doet of een VDAB-consulent die de dienst kent – cruciaal is voor het tot stand komen van het contact. Een andere cliënt kreeg te horen in 7e jaar BSO dat het onmogelijk was om verder te studeren. Ze zocht buiten de dienstverlening van het CLB om naar ondersteunende diensten en kwam zo bij de leerwinkels

terecht: “En ik dacht, ik ga een mail sturen met al mijn vragen en zien wat er mogelijk is” (R4).

Ook andere cliënten namen ook op **eigen initiatief** contact op. Zo maakte een respondent na de tip van zijn lesgever NT2 zelf direct online een afspraak bij de leerwinkel (R2). In regio's zonder nabijgelegen leerwinkel-vestiging werd gekozen voor digitaal contact. R7, een 23-jarige vrouw, kon door gezondheidsproblemen niet fysiek langskomen had geen leerwinkel in haar stad. Het eerste contact met de leerwinkel was een videogesprek op afstand in plaats van ter plaatse.

We stellen dus vast dat in het merendeel van de gevallen externe verwijzers – leerkrachten, schoolbegeleiders, de sociaal werker van het sociaal huis, VDAB/GTB-consulenten – belangrijke doorverwijzers zijn. **Familie** werd slechts één keer als toeleider expliciet genoemd (R10). De bevinding is alleszins dat cliënten niet bij toeval een leerwinkel binnenwandelen, maar gericht door een contextuele actor uit welzijn, werk of opleiding op het spoor van de leerwinkel worden gebracht.

INTERVENTIES

De leerwinkels hanteren een laagdrempelige, cliëntgerichte aanpak met diverse vormen van contact. Veel respondenten spraken over persoonlijke, face-to-face gesprekken – ter plekke in de leerwinkel, soms op verplaatsing. Zo kwam volgens een 18-jarige schoolverlater de leerloopbaanbegeleider “naar mij op school” voor het intakegesprek (R1), een vorm van outreach naar de vertrouwde omgeving. Meestal vinden de afspraken plaats in de leerwinkel zelf of via Teams. Een respondent vertelt hoe hij eenvoudig online een afspraak kon inplannen en kort daarop een eerste gesprek had (R2). Teamsvergaderingen en telefoongesprekken werden ingezet wanneer fysieke aanwezigheid lastig was (bv. omwille van afstand of gezondheid), zoals bij een cliënt uit een stad waar geen leerwinkel gevestigd is. Deze mix van fysieke en hybride contactvormen – in persoon, telefonisch, per e-mail of videogesprek – illustreert de flexibiliteit van de interventie, afgestemd op de behoeften en context van de cliënt.

Tijdens de contacten vonden uiteenlopende begeleidingsactiviteiten plaats, die verscheidenheid was op maat van de context of individuele nood van de cliënt. De begeleidingstoon verschilde van motiverende, krachtgerichte toekomstgerichte gespreksvoering tot zakelijk advies. Een rode draad is het aanbieden van hapklare just-in-time informatie en advies op maat. Vrijwel alle respondenten benadrukken dat de leerloopbaanbegeleiders eerst goed luisteren naar de vragen en hun situatie. Een cliënt merkte expliciet het verschil met andere diensten op: “het was niet zo persoonlijk met de VDAB, maar het was [wel] persoonlijk met de leerwinkel” (R2). De begeleiding start dikwijls met een grondige verkenning van de leervraag, de interesses en de drempels. Zo beschreef de jongere zonder diploma dat het eerste gesprek vooral ging over “wat de oorzaak was dat ik in BSO terechtkwam... en geen zin meer had om naar school te komen” (R1). Door eerst terug te blikken op de schoolloopbaan en struikelblokken, kreeg de leerloopbaanbegeleider zicht op de context en kon ze gepast advies geven.

Zo'n eerste gesprek is voornamelijk explorerend, maar zeer intensief: “Ik geloof dat die afspraak een uur en een half heeft

geduurd. Dat was heel lang. Omdat ze echt zo ook een beetje mijn parcours wouden zien, dat ik had afgelegd. En voor mij was dat ook belangrijk, want ik wilde deze keer sterk in mijn voeten staan (R6). In latere gesprekken verschuift de focus naar oriëntatie en leerloopbaanmogelijkheden. De leerloopbaanbegeleiders reiken gericht informatie aan over allerlei opleidingen, cursussen of trajecten die aansluiten bij de behoeften. De informatie is hapklaar en de contactgegevens worden nagestuurd via e-mail. Een cliënt van middelbare leeftijd na langdurige ziekte verwoordt het zo: “Ze hebben enorm veel informatie gegeven. Kijk, waar kan je opleidingen volgen. [Ze hebben] contactpersonen ook gegeven. Kijk, dan ben je direct bij de juiste persoon.” (R5). In dit geval had de persoon een specifieke ambitie en de leerwinkel verstrekke haar concrete gegevens van scholen en aanspreekpunten, zodat zij niet zelf in het duister hoefde te tasten. Meerdere respondenten gaven aan dat ze met een lijst vragen kwamen en dat de leerloopbaanbegeleider die stuk voor stuk kon beantwoorden of van richting voorzien. R5, die zich goed had voorbereid zei: “Ik had heel wat vragen... ze wisten direct wat ik wou weten... ze hoefden niet over iets anders te praten”. Die doelgerichte aanpak zorgde ervoor dat cliënten snel duidelijkheid kregen over hun opties.

In enkele interviews komen ook specifieke instrumenten of opdrachten ter sprake. Zo wordt soms gebruikgemaakt van “huiswerk of taken” voor de cliënten – acties die ze zelf moeten ondernemen als onderdeel van het traject. Een cliënt vertelt lachend dat hij van de leerloopbaanbegeleider een taak meekreeg: “Ja, met de e-mail sturen naar de school en ook de informatie over de [opleiding]. Ik ben nu bezig met dat.” (R2). Door de cliënt zelf bijvoorbeeld een mail te laten sturen naar een hogeschool om het buitenlands diploma te laten evalueren, werd de cliënt actief betrokken bij zijn leerproces. Andere instrumenten die de leerwinkels in hun methode hebben (zoals interesstests, loopbaan oefeningen, ed.) zijn niet expliciet bij naam genoemd in deze interviews, maar de reflectie op talenten en interesses kwam impliciet wel naar voren. Zo gaf een 23-jarige cliënt aan dat ze “in de knoop zat” over wat ze kon na haar fysieke klachten, en dat het gesprek met de leerwinkel haar op ideeën bracht om terug te gaan leren (R7). De respondent gaf aan dat tijdens de interventie gewerkt is aan het (her)ontdekken van haar competenties en passies, wat uiteindelijk leidde naar een graduaatsopleiding.

Naast informatieverstrekking en oriëntatie bieden de leerwinkels duidelijk ook emotionele of motiverende steun. Verschillende cliënten beschrijven het contact als bemoedigend: “Eigenlijk ging dat eerste gesprek heel vlot... Ik voelde wel dat ze mij ook wilde helpen. En ja, ik weet niet, alles ging gewoon vanzelf.” (R1). Het vertrouwen dat de leerloopbaanbegeleider uitstraalde en de bereidheid om echt te helpen, zorgden ervoor dat de jongere zich openstelde en actief meeging in het traject. Ook andere respondenten voelden zich gesteund. Een cliënt in loopbaantransitie kreeg bijvoorbeeld te horen dat ze niet de enige was met haar problemen en dat de leerloopbaanbegeleider echt samen met haar wilde zoeken naar een oplossing. Dergelijke bevestiging en normalisering kunnen een belangrijk mechanisme in gang zetten: het besef “ik sta er niet alleen voor en er is een pad vooruit” geeft motivatie om stappen te ondernemen.

Als laatste voorzien de leerwinkels in verdere opvolging. Veel geïnterviewden vermelden dat de leerloopbaanbegeleiders aangeven dat ze later altijd nog met vragen mochten aankloppen. “Als er nog iets is, kan ik haar altijd contacteren om een afspraak te maken.” Ook de vrouw die na het leerwinkeladvies een opleiding gestart was, bleef via e-mail in

contact en kon makkelijk even informeren indien nodig. Deze open deur versterkt het vangnetgevoel: cliënten weten dat ze – in tegenstelling bij andere diensten - niet gedropt worden na één advies, maar dat de leerwinkel bereikbaar blijft gedurende hun verdere traject dat nog jaren kan verder lopen. In de praktijk gaven de meesten aan dat ze daar weinig gebruik van hoefden te maken omdat het advies van meet af aan duidelijk was, maar de wetenschap dat het kán, gaf extra gemoedsrust.

MECHANISMEN

De interventies van de leerwinkels bleken krachtige mechanismen bij de cliënten te ontlokken die leidden tot nieuwe inzichten, beslissingen en gedragsverandering. Een centraal mechanisme is het herwinnen van motivatie en zelfvertrouwen. Verschillende cliënten die vastgelopen waren, voelden opnieuw de energie om een stap te zetten of vooruit te kijken na een gesprek met de leerwinkel. De ongekwalificeerde schoolverlater bijvoorbeeld zag na jaren van mislukking opeens weer perspectief: “ik kreeg wel de motivatie om nog verder te doen met school, omdat we een opleiding vonden... in één jaar kun je daar je diploma mee behalen” (R1). Dit illustreert hoe de interventie (informatie over een versnelde opleiding in het volwassenenonderwijs) een motivatieboost gaf: de cliënt realiseerde zich dat het diploma in het verschiet lag, wat haar inzet en geloof in eigen kunnen aanzienlijk verhoogde. Een belangrijk mechanisme hier is het wegnemen van eerder ervaren drempels en eerdere negatieve leerervaringen. In dit geval was het examensysteem van het reguliere onderwijs één drempel te veel. Toen zij hoorde dat er in het volwassenentraject geen klassieke examens waren maar voortdurende evaluaties, nam de motivatie toe: “dat moet mij wel lukken, zolang er geen examens zijn” (R1). De leerwinkel had daarmee de context zó veranderd (een alternatief geboden) dat de mindset van “dit kan ik niet” omsloeg naar “dit kan ik wél”.

Bij anderen zien we het mechanisme van verhoogd inzicht en oriëntatie. Informatie op maat vertaalde zich in heldere inzichten over de toekomstige stappen in de leerloopbaan. Zo zegt een respondent (26 jaar) die het onderwijssysteem in België niet kende: “Ik had veel vragen en het was goed om naar de leerwinkel te gaan omdat nu het meer duidelijk voor mij is... Over, ja, als ik wil studeren, wat moet ik doen? Wat zijn de opties?” (R2). Het mechanisme hier is het verhogen van inzicht: de onzekerheid en onwetendheid maakten plaats voor overzicht en begrip van de stappen. Dat inzicht zette hem aan tot actie – hij is meteen begonnen met de vervolgstappen (diploma laten evalueren, taal verder leren) om zijn opleidingsdoel te bereiken.

Een ander mechanisme is toegenomen vertrouwen en motivatie door persoonlijke steun. Verschillende cliënten voelden zich gesteund doordat de leerloopbaanbegeleider vertrouwen toonde in hun mogelijkheden. De jongere zonder diploma hoorde bijvoorbeeld van de leerwinkelmedewerker dat hij zeker de capaciteiten had en niet de enige was met zo'n probleem. (R1). Dat gaf haar het gevoel serieus genomen te worden en niet veroordeeld te zijn. Ook de warme benadering – “ze wilde echt kijken wat ze kon doen om te helpen” – wekte vertrouwen. Dit vertaalde zich in bereidheid bij de cliënt om het advies te volgen en door te zetten. De 23-jarige vrouw die voorheen in een niet-werkbare job zat, was aanvankelijk een vat vol twijfels: “Eerst was ik een beetje in de knoop... Dan ben ik een heel andere weg uitgegaan.” (R7). De leerwinkel hielp haar inzien dat een creatieve job voor haar haalbaar was. Bovendien was het een knelpuntberoep zodat de opleiding gevolgd kon worden met behoud van de werkloosheidsuitkeringen. Het deed zelfvertrouwen en het geloof in de toekomst enorm

toenemen: “dankzij de leerwinkel wist ik... dat ik gewoon twee jaar kan ondersteund worden. En gewoon mijn droomjob kan waarmaken,” verklaart ze (R7). Hier zien we hoe informatieve en emotionele ondersteuning samen een krachtig mechanisme vormen: de cliënt weet en voelt dat ze haar ambitie kan realiseren, wat haar drive en richting geeft.

Soms treedt het mechanisme pas later na enkele weken op of is een tweede interventie nodig. Eén respondent (38, met buitenlandse diploma's) voelde zich na een eerste gesprek wat teleurgesteld omdat hij voornamelijk het advies kreeg eerst Nederlands te leren – iets wat hij al deed. Dit genereerde bij hem niet direct nieuwe inzichten en was eerder een bevestiging van een al bekende drempel. Er was hier mogelijk een mismatch tussen interventie en cliëntcontext, waardoor het gewenste mechanisme - perspectief bieden - uitbleef. Pas toen hij via een volgend gesprek het inzicht verwierf dat het buitenlandse bachelordiploma niet volstond voor werk in een labo en dat hij dan een bijkomende kwalificatie nodig had, begon het te dagen “I decided to stop work... I have to focus [on] finding a solution for myself” (R10). Na dit inzicht stortte hij zich op de opleiding Nederlands en het uitzoeken van erkenning van zijn diploma. Zo'n beslissing toont dat uiteindelijk ook bij hem een mechanisme van gerichtheid op de toekomst en eigen regie nemen in werking werd gezet – zij het met wat vertraging.

Over alle interviews heen, rapporteerden de cliënten dat de leerloopbaanbegeleiding hen in beweging gezet heeft; hetzij mentaal door een andere of bredere kijk op de situatie, door nieuwe keuzes, dan wel daadwerkelijk: inschrijven voor een traject, stoppen met een onwenselijke situatie, etc. Dit uit zich ook in een enorme dankbaarheid. Een student plande het interview met de onderzoeker midden in de examenperiode. Hij verklaarde: die leerloopbaanbegeleider “heeft zoveel voor mij betekend dat ik haar die gunst gewoon wilde terugdoen” (R8).

Waar cliënten voordien vaak twijfelden of vastzaten, zorgde de tussenkomst van de leerwinkel voor toegenomen agency: men nam beslissingen – om opnieuw te studeren, van carrière te veranderen, een diploma te behalen. Dit sluit aan bij het CIMO-model: de juiste interventie in de juiste context activeert mechanismen (bijvoorbeeld hernieuwde motivatie, vertrouwen, inzicht) die tot bepaalde uitkomsten leiden. We bespreken in de volgende sectie welke uitkomsten dat concreet zijn.

UITKOMSTEN

De mechanismen uit het vorige deel, leidden bij de respondenten tot merkbare uitkomsten. Sommige van deze uitkomsten zijn al concreet gerealiseerd ten tijde van het interview, andere bevinden zich in de nabije toekomst wanneer het gaat over plannen of trajecten die startende of lopende zijn.

Een eerste belangrijke uitkomst is het **behalen van formele kwalificaties of het hernemen van een leertraject**. Twee respondenten hebben ondertussen hun diploma secundair onderwijs behaald dankzij het gevolgde pad. De 18-jarige, die anders zonder diploma zou zijn gebleven, rondde met succes een jaar volwassenenonderwijs (ICT en administratie) af: “En dat heb ik nu gedaan en in juni krijg ik mijn diploma [secundair onderwijs].” (R1). De 22-jarige R8 heeft voor de eerste keer na twee mislukkingen een semester achter de rug waarbij hij voor bijna alle examens geslaagd is.

Ook de 37-jarige R5 slaagde erin om, verspreid over drie jaar, het diploma secundair te behalen. Kort nadien stroomde zij opnieuw in op de arbeidsmarkt: “in juli wist ik eigenlijk dat ik kon beginnen.”, vertelde ze over haar nieuwe administratieve job (R5). De leerwinkel heeft in haar geval bijgedragen aan een

traject dat resulteerde in zowel een diploma als duurzame tewerkstelling in een andere sector – een duidelijk verbeterde leefsituatie en socio-economische positie.

Voor andere cliënten is de uitkomst het **opstarten van een verdere opleiding of het concreet in gang zetten van een leerloopbaantraject**. R7 staat op het punt haar droomopleiding te beginnen. Ze heeft zich kandidaat gesteld voor de voltijdse graduaatsopleiding aan de hogeschool met behoud van haar uitkering. Ten tijde van het interview wachtte ze enkel nog op de datum van de toelatingsproef, waarna ze in september kon starten. Ze heeft de deur van haar niet-werkbare job achter zich toetrokken en oriënteert zich volledig op de opleiding. Ze kijkt vol optimisme vooruit naar: “Ja, mijn droomjob” (R7). Het toekomstbeeld van deze respondent is drastisch verschoven van een onzeker blijven ploeteren in fysiek belastend werk, naar een duidelijk pad richting een gedroomde loopbaan.

R2 heeft een concreet plan voor de toekomst uitgewerkt. De korte-termijn uitkomst is dat hij actief bezig is de voorwaarden te scheppen om aan de hogeschool te kunnen studeren. Zo volgt hij intensief Nederlandse les en is hij bezig zijn vroegere diploma's te laten evalueren. Zijn doelstelling – toekomstbeeld – is om in september 2026 te kunnen starten met de educatieve bachelor (lerarenopleiding) en uiteindelijk leraar Engels te worden. “Hopelijk ga ik in september 2026 met de hogeschool starten... in realiteit is mijn Nederlands nog niet goed genoeg om in het Nederlands te studeren,” gaf hij aan. R2 plant daarom eerst nog een jaar taalvoorbereiding. Deze uitkomst in wording is een direct gevolg van het verkregen inzicht dat hij die taalvaardigheid nodig heeft en om zijn droom leerkracht te worden, geïnspireerd door zijn eigen lerares. Die droom is nu haalbaar mits voorbereiding. Hij is dus op de rails gezet richting een geheel nieuwe loopbaan, waar hij voorheen die optie niet eens op de radar had.

Voor R10 een anderstalige hooggeschoolde nieuwkomer, ligt de uitkomst vooral in het strategisch heroriënteren van zijn traject. Hij heeft de beslissing genomen om niet langer laaggeschoold interimwerk te doen, maar zich te focussen op het maximaliseren van zijn kansen in zijn eigen vakgebied en een job op te nemen op hetzelfde niveau als vroeger. Concreet betekent dit dat hij, gesteund door de inzichten via VDAB/leerwinkel, eerst de taalbarrière aanpakt en parallel onderzoekt hoe hij zijn buitenlands bachelordiploma gevalideerd krijgt of eventueel aanvult. Hoewel hij op het moment van interview nog in de voorbereidingsfase zit, is de verandering in zijn situatie duidelijk: van onbestemde arbeider zonder zicht op gebruik van zijn talenten, naar een bewuste cursist met een plan om op termijn terug in een hooggeschoolde job te werken. Zijn toekomstbeeld is er nu één waarin hij zijn oorspronkelijke carrière weer kan oppikken – iets wat voorheen ondergesneeuwd was geraakt.

En niet te onderschatten zijn er uitkomsten op het vlak van **welzijn en attitude**, die minder tastbaar maar even vermeldenswaardig zijn. De meeste respondenten gaven aan zich veel beter te voelen over zichzelf en hun toekomst na het traject. Ze ervaren minder stress en meer doelgerichtheid. R1 zegt nu bijvoorbeeld vol zelfvertrouwen te kijken naar verdere studies en zelfs een eventuele opleiding bij de politie. Waar R1 vroeger gedemotiveerd thuiszat, heeft zij nu ambitie en perspectief. R5 die wegens praktische bezwaren een andere richting koos, heeft ondanks die bijsturing het gevoel toch haar loopbaandromen te hebben kunnen realiseren: ze behaalde immers een diploma en vond een job die haalbaar is met haar gezondheid. Haar zelfbeeld is verbeterd van “invalide huisvrouw” (zoals ze zichzelf ooit zag na de diagnose) naar “actieve werkende met diploma”. “Want we zeiden dat we wel

contact gingen houden en we hadden echt een goeie klik. Dus ja, ik weet niet... Ze had het echt gewoon goed uitgelegd aan mij, me vooral vertrouwen gegeven dat ik het ging kunnen.” (R8). “Iemand ziet mij nog staan. Iemand denkt wel van, oké, het maakt niet uit van waar je komt, wat jouw droom is, probeer het tenminste. En dat heeft zowel het lichtpunt even aangedaan” (R4). Persoonlijke groei, meer regie, meer eigenwaarde, het zijn belangrijke uitkomsten die in een impactmeting moeilijk in cijfers te vatten zijn maar in de verhalen duidelijk doorklinken.

Samengevat variëren de uitkomsten van objectief (diploma's, jobs, inschrijvingen) tot subjectief (toegenomen zelfvertrouwen, motivatie, duidelijkheid. De geactiveerde mechanismen (motivatie, inzicht, vertrouwen) hebben geleid tot concrete resultaten als inschrijving in opleidingen, het vermijden van schooluitval, het vinden van passend werk, en het formuleren van nieuwe loopbaandoelen. Het toekomstbeeld van de cliënten is in alle gevallen positiever en doelgerichter geworden na de leerwinkels-interventie.

AANDEEL TOTALE IMPACT

Een zeer belangrijke vraag in dit impactonderzoek is in welke mate de uitkomsten hierboven toe te schrijven zijn aan de leerwinkels. Uit de interviews blijkt dat cliënten hier genuanceerde inzichten over hebben. Uit de interviews komt naar boven de uitkomsten in belangrijke mate rechtstreeks toe schrijven zijn aan de hulp van de leerwinkels, in bepaalde gevallen is de leerwinkels één van verschillende factoren naar andere dienstverleners.

Enkele cliënten gaven aan dat **zonder de leerwinkels de omslag waarschijnlijk niet of veel moeilijker tot stand was gekomen**. “Ik denk dat ik aan het werken zou zijn. In een job waar ik me niet thuis in voel” (R4). De jongere die nu haar diploma secundair heeft behaald via het CVO, stelt het scherper: “als ik niet in contact zou gekomen hebben met de leerwinkels, “dan zat ik waarschijnlijk nog in het middelbaar en... na twee maanden of zo [zou ik] geschorst [zijn] van school” (R1). Vervolgens zou ze gewoon opgegeven hebben: “moest ik geschorst zijn, dan ging ik sowieso geen nieuwe school zoeken en dan ging ik gewoon thuisblijven.” Hiermee geeft ze aan dat die interventie het verschil maakte tussen een negatieve uitkomst (schooluitval, niet gekwalificeerde uitstroom) en de huidige positieve uitkomst (diplomagericht traject afgehandeld). Wat hier zonder tussenkomst van een leerwinkels zou zijn gebeurd is duidelijk: zonder de leerwinkels was er geen diploma en geen plan voor de toekomst. Het volledige verschil in uitkomst is dus aan de leerwinkels toe te schrijven in zijn perceptie.

Ook een hooggeschoolde anderstalige nieuwkomer wiens diploma erkend werd als bachelor in de geneeskunde geeft aan dat die zonder het gericht advies van de leerwinkels naar alle waarschijnlijkheid niet in België zou zijn gebleven: “Maybe I would think to go to study in another country or even to work in another country.” (R9).

Een jongere vrouw die nu een graduaat volgt, geeft de leerwinkels vrijwel alle eer voor het vinden van haar nieuwe richting. Ze zegt: “Ik weet niet of er andere organisaties [zoals] een leerwinkels zijn, maar het is eigenlijk het enige wat ik nodig heb gehad” (R7). Zonder de leerwinkels had ze naar eigen zeggen nooit geweten van de mogelijkheid om via VDAB een knelpuntopleiding te volgen, en was ze wellicht blijven aanmodderen in vage plannen. Haar succesvolle heroriëntering schrijft ze dus quasi volledig toe aan de input van de leerwinkels.

Andere respondenten plaatsen de **impact van de leerwinkels meer in perspectief van een breder netwerk van steun**: “de psycholoog sowieso, omdat ik ook zoveel aan mezelf heb gewerkt, is de band met papa ondertussen ook wel echt heel goed, en mijn grote broer in het algemeen, die was er altijd al, en dan, ja, ik heb ook een leerkracht van het middelbaar, die ik wel nog spreek, ... dat zijn zo wat de volwassenen, waar ik, als ik echt ondersteuning nodig heb, dat ik wel op hun advies ga rekenen” (R8). R5 die na langdurige ziekte een carrière-switch maakte, benadrukt dat de leerwinkels zeker meehielp, maar niet als enige: “zowel de VDAB, GTB en de leerwinkels zijn wel elk een stuk [van het traject] gedaan... de VDAB misschien het minste” (R5). In haar geval was er een samenspel: VDAB zette haar door naar GTB (Gespecialiseerde Trajectbegeleiding) voor ondersteuning bij werk zoeken onder haar voorwaarden, en naar de leerwinkels voor het opleidingsgedeelte. GTB begeleidde haar intensief bij sollicitaties (vacatures zoeken, tips, zelfs werkgevers opbellen, terwijl de leerwinkels haar studieplannen mee uittekende. Bovendien had ze zelf een sterke intrinsieke motivatie om niet bij de pakken te blijven zitten na haar diagnose. Ze relateert daarom: “Ik kan nu niet zeggen dat [alles] van de leerwinkels [kwam]... ze hebben toch wel een stukje mij geholpen.” Met andere woorden, de impact verdeelt zich hier over meerdere actoren: de leerwinkels was een belangrijke schakel vooral om de juiste opleiding te vinden en aan te vatten, maar de uiteindelijke **impact is het resultaat van de som van begeleiding door de huisarts, VDAB/GTB, eigen inzet en de leerloopbaanbegeleiding**.

In de andere cases zien we soortgelijke combinaties. R2 haalde inspiratie uit zijn omgeving zijn lesgever NT2 die hem het beroep van leraar deed overwegen en zocht ook informatie bij VDAB over financieringsmogelijkheden. VDAB kon zijn educatieve vraag echter niet beantwoorden want “de informatie was te algemeen” en verwees door. De leerwinkels nam het op dat punt over en gaf advies op maat. De attributie voor het verkrijgen van duidelijkheid over zijn studiekeuze ligt dus vooral bij de leerwinkels, al was de oorspronkelijke prikkel (leraar willen worden) door een andere persoon gegeven. Bij R10 was de leerwinkels eveneens onderdeel van een keten: VDAB speelde door dat hij zijn eigen vak wilde uitoefenen maar niet kon, de eerste leerloopbaanbegeleiding bracht hem nog niet verder, pas via een tweede begeleiding en verdere VDAB-opvolging kreeg hij richting. Hier is de attributie meer ambigue: de leerwinkels droeg bij aan inzicht, maar evenzeer was het zijn eigen besluit en doorzettingsvermogen om dan werk en inkomen tijdelijk op te geven om zich op de toekomst te richten. R6 duidde bovendien over het verschil in dienstverlening: “Ik was heel erg verwonderd dat ik zo snel een afspraak kon hebben. Want bij heel veel organisaties, bij de VDAB, dat duurt allemaal heel lang. Tussen die afspraken zit elke keer een maand tussen, een maand en een half. En dan bij de leerwinkels, ik moest gewoon een bericht sturen op een website. En ik kon de volgende week al gaan.”

We kunnen besluiten dat leerwinkels volgens de leerloopbaanbegeleiding van de cliënten een **substantiële bijdrage leverden aan de bereikte veranderingen**, met in veel gevallen een katalyserende rol die doorslaggevend was. Tegelijk onderkennen cliënten dat er ook andere factoren meespeelden: persoonlijke motivatie, steun van familie, en begeleiding door andere diensten liepen vaak parallel. In termen van impact is het aandeel van de leerwinkels hoog, maar zelden geïsoleerd. Ze dragen dus in belangrijke mate bij tot impact, maar kunnen ze niet volledig opeisen.

AANDEEL ANDERE ORGANISATIES

Uit de interviews blijkt duidelijk dat de leerwinkel niet in een vacuüm opereert; tal van andere organisaties en personen hebben mee invloed gehad op de uitkomsten in het cliëntenleven. Vaak vormen zij de context of aanloop waarbinnen de leerwinkelinterventie plaatsvindt, of ze bieden parallelle ondersteuning.

Zoals hierboven besproken, waren VDAB en GTB in meerdere verhalen aanwezig. Hun rol hield niet op bij de doorverwijzing. Onderwijsinstellingen zelf spelen uiteraard een rol zodra de cliënt de stap zet naar een opleiding. De tevredenheid en succeservaring van de jonge vrouw in het volwassenenonderwijs is mede te danken aan het CVO dat een passend programma aanbood (met continue evaluatie in plaats van examens). Hoewel het de leerwinkel was die hem daarop attendeerde, is het behalen van het diploma het resultaat van zijn inspanning én de uitvoering door de school.

Bij bijna alle respondenten komen familie of naasten ter sprake als steun of toeverlaat.

Soms is het een vriend of kennis die een invloed heeft, bijvoorbeeld door het aanreiken van een kans. R5 vond haar nieuwe job via een kennis uit een bedrijf waar een vacature was

– dit valt buiten de invloed van de leerwinkel, maar het droeg wel bij tot haar uiteindelijke positieve resultaat, namelijk sneller tewerkgesteld na de opleiding. Hoewel dit los lijkt te staan van de leerwinkel, toont het aan dat mensen **gebruikmaken van combinaties van hulpbronnen: formele diensten én informele netwerken**.

In enkele gevallen waren ook **hulp- of zorgverleners** betrokken. Zo raadpleegde R5 haar huisarts/specialist toen ze van carrière wilde veranderen vanwege fysieke klachten. Die arts adviseerde haar om voortaan lichter werk te zoeken en niet voltijds meer te werken. Dit medische advies beïnvloedde sterk de richting van haar traject (ze koos een administratieve opleiding en zocht deeltijds werk, wat aansloot bij de aanbeveling van de dokter). Een dergelijk advies vormt dus een contextfactor waarop de leerwinkel verder bouwde: de leerloopbaanbegeleider wist dat voltijds fysiek werk voor haar geen optie was en kon meteen focussen op haalbare alternatieven. R9 heeft veel te danken aan de begeleiding van een psycholoog, zonder die hulp was verder studeren en het slagen in het eerste semester onmogelijk geweest. Ook de leraars van de respondenten spelen mee: de ene gaf de tip om naar de leerwinkel te gaan, de andere gaf het voorbeeld dat een cursist inspireerde om zelf leraar te willen worden (R2).

BEVINDINGEN UIT DE MAATSCHAPPELIJKE KOSTEN-BATEN ANALYSE EN SOCIAL RETURN ON INVESTMENT

➔ In dit deel worden de bevindingen weergegeven van de maatschappelijke kosten-baten analyse en de social return on investment.

De dossieranalyse van de leerwinkels leert ons dat de lengte en intensiteit van de interventies sterk variëren. Kortdurende adviestrajecten, gericht op individuen met een duidelijke loopbaanvraag, leiden vaak tot snelle beslissingen van cliënten. Deze beslissingen resulteren kort na de begeleiding in het starten of voltooien van een opleiding, of het zoeken naar werk, wat onmiddellijk veel impact en dus een hoog rendement betekent. Een casus die dit illustreert, is die van een jongere die door school werd aangemeld.

CASUS 1

OMSCHRIJVING

De betrokkene, geboren in 1984, ontving op het moment van aanmelding een **invaliditeitsuitkering**. Hij is alleenstaand en beschikt over een BUSO-diploma in de tuinbouw, aangevuld met twaalf jaar ervaring in de houtsector. Door een verwijzing vanuit het OCMW kwam hij in aanraking met de Leerwinkel.

Hij worstelde met een laag zelfvertrouwen en had al twee jaar de wens om van sector te veranderen, maar durfde de stap niet te zetten. Na explorerende gesprekken blijkt **zijn interesse te liggen in de zorgsector**, met een sterke voorkeur voor werken met kinderen. Aanvankelijk werd een opleiding in de kinderopvang overwogen, doch vanwege financiële belemmeringen werd een alternatieve opleiding binnen de jeugd- en gehandicaptenzorg voorgesteld, waarbij inschrijving bij de VDAB en deelname aan een inleefmoment een cruciale rol speelden.

Ondanks persoonlijke uitdagingen, een lage digitale geletterdheid en een beperkt sociaal netwerk, toonde de betrokkene een duidelijke motivatie om een nieuwe professionele richting in te slaan. Hij kreeg veel begeleiding in de voorbereiding naar een **tewerkstelling als begeleider in de kinderopvang**.

INVENTARISATIE VAN BATEN EN KOSTEN

GEDERFDE BATEN EN VERMEDEN KOSTEN INVALIDITEIT

De betrokkene heeft 12 jaar lang gewerkt in de houtsector als laaggeschoolde arbeider. Aangezien de betrokkene alleenstaande is, ontvangt die na 1 jaar arbeidsongeschiktheid 55% van het bruto dagloon als invaliditeitsuitkering. Dit bedrag wordt verrekend in het 6-dagenstelsel (gemiddeld 312 uitkeringsdagen per jaar). Gebaseerd op het PC126 voor de stoffering en houtbewerking van 2024 is het uurloon van een arbeider in categorie IV €16,72. In een werkregime van 8u per week, bedraagt het bruto dagloon dan €133,76. De vergoeding voor invaliditeit na één jaar is dan $133,76 * 55\% = €73,57$. Op één jaar bedraagt de vergoeding dan $€73,57 * 312 \text{ dagen} = €22953,84$. Als baat voor de overheid wordt de 3,5% afhouding voor de pensioenen ingebracht. Bij tewerkstelling vallen deze

baten en kosten weg: **gederfde baten: -€803,37, vermeden kosten: -€22953,84.**

VERMEDEN KOSTEN VAN BEGELEIDING EN OPLEIDING UITGEVOERD DOOR VDAB OF TENDERPARTNERS

De VDAB kreeg in 2024 een budget toegekend van €962.000.000, waarvan €783.000.000 Vlaamse middelen. Eind 2023 waren 210.000 werkzoekenden ingeschreven bij de VDAB (*Jaarverslag VDAB / VDAB, z.d.*). Het is onmogelijk om de kosten voor advies of begeleiding te ramen. We schatten daarom de jaarlijkse gemiddelde kost per werkzoekende voor alle dienstverlening die de VDAB aanbiedt. Hiertoe de delen daarom het bedrag van de subsidie door het aantal werkzoekenden. $€783.000.000 / 210.000 = €3728,57$. Bij tewerkstelling ramen we **vermeden kosten: -€3728,57.**

BATEN UIT LOONLASTEN, RSZ, BELASTINGEN EN ANDERE BIJDRAGEN VAN WERKNEMER EN WERKGEVER AAN DE OVERHEID

Hier berekenen we de baten voor de overheid gebaseerd op het jaarlijkse inkomen in de nieuwe job als kindbegeleider met 0 jaar anciënniteit. Kindbegeleiders worden betaald volgens de loonvoorwaarden van paritair comité 332 volgens de loonschaal B2A. Het brutoloon bedraagt in 2024 €2735 per maand. De berekening de totale loonlasten gebeurde aan de hand van Salary Sim van group S. Zowel de individuele RSZ en bedrijfsvoorheffing als patronale lasten worden als baten gezien voor de overheid. **Baten: € 14.916,36**

BATEN DOOR VERHOOGDE CONSUMPTIE

Het hebben van een inkomen uit arbeid leidt tot meerconsumptie. De berekening van de BTW baten wordt uitgevoerd volgens de methode voorgesteld door de Sociale Kosten en Batenganalyse van het HIVA (De Smedt et al., 2021). Ze is gebaseerd op de Dulbea studie waar het verschil in totaal verbruik per individu op basis van een huishoudenquête van werknemers, een werklozen en een andere niet-werkenden werden aangetoond. Op basis van dat rapport is het verschil in BTW-inkomsten voor de overheid tussen een niet werkende persoon en een werknemer gemiddeld op €407 per jaar (2021). Dit bedrag werd geïndexeerd met het jaarlijks gemiddelde van de consumentenindex van 2024, wat leidt tot een **bedrag van €469,59.**

BIJDRAGE AAN VERHOOGING VAN DE KINDEROPVANGPLAATSEN, MET ALS BAAT EEN GROTER POTENTIEEL BIJ DE OUDERS NAAR ARBEIDSPARTICIPATIE

Hier ramen we met veel voorzichtigheid de toename in omzet van de extra tewerkstelling voor het kinderdagverblijf. In 2024 mochten maximum 9 kinderen per aanwezige kindbegeleider opgevangen worden wanneer er twee kindbegeleiders aanwezig zijn. Een extra tewerkstelling kan in een kinderdagverblijf dus maximaal tot 9 toegenomen vergunde plaatsen leiden. Omdat er zeer veel particuliere verschillen naargelang regio, ratio peuters en baby's en soort opvang, gaan we uit van een uiterst voorzichtige schatting met een toename van 4 kinderen. We veronderstellen dat die 4 extra opvangplaatsen geleid hebben tot één extra voltijds werkende ouder. Aan een bescheiden jaarloon van €28800, ramen we de

totale baten (RSZ-bijdrage werknemer 13,07%, RSZ werkgever 25% en personenbelasting van €4800) per jaar op **€15800**. We houden geen rekening met vermeden overheidsuitgaven zoals werkloosheidsuitkeringen of leefloon. Anderzijds leidt kinderopvang tot een potentiële belastingvermindering bij de ouders. We passen deze maximaal toe: 4 kinderen X €16,40 per dag X 220 dag aan 45% = **€6494,4**. We boeken dit bedrag als een kost voor de overheid.

VERLAAGDE KANS OP (GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG)

We baseren deze gegevens op twee wetenschappelijke studies. De eerste is afkomstig van het Nederlandse Centraal Planbureau (van Eijkel et al., 2020) en de tweede studie is uitgevoerd door het HIVA (De Smedt et al., 2021). Beide studies ramen onafhankelijk van elkaar wat het effect is van tewerkstelling op (geestelijke) gezondheidsuitgaven. We indexeerden de bedragen naar 2024 en namen het gemiddelde. De raming van de vermeden overheidsuitgaven wordt als **vermeden kost van -€760,39** opgenomen in de berekening.

VERLAAGDE KANS OP CRIMINEEL GEDRAG

Het Nederlandse Centraal Planbureau (van Eijkel et al., 2020) vermeldt een tweede vermeden kost bij tewerkstelling. Zij schatten gemiddeld dat de overheid €3000 minder dient te spenderen aan kosten ten gevolge van criminele activiteiten wanneer een persoon tewerkgesteld is. De studie toont aan dat de kans op crimineel gedrag met 3,5 procentpunt afneemt. Dat is volgens hun berekening ruim €3000. Geïndexeerd naar 2024 wordt dit **€3658,96**. Het bedrag wordt als negatief vermeden kost opgenomen in de berekening.

MKBA

Door de leerloopbaanbegeleiding is de betrokkene nu aan de slag als kindbegeleider. Dit levert de overheid **een totaal aan baten (inkomsten) van €30382,57 en een totaal vermeden kost van -€24607,37**. Wat een totale winst geeft van **€54.989,93**.

SROI

De SROI wordt berekend via de [Social Value Map](#) volgens de richtlijnen van Social Value International (*Social Value International*, 2025) en levert een SROI-ratio van 15,32. Wat betekent dat elke euro die geïnvesteerd werd in deze case de overheid €15,32 opleverde.

TERUGVERDIENTIID

De terugverdiëntijd voor het negatieve saldo uit het alternatieve scenario met het positieve saldo uit de huidige situatie bedraagt 0,47 jaar.

CASUS 2

OMSCHRIJVING

De betrokkene is een man geboren in 2004 die bij aanmelding **in een instelling woont en een OCMW-uitkering ontvangt**. Hij heeft enkel de eerste graad van het secundair onderwijs behaald. Hij werd doorverwezen naar de leerwinkel via een welzijnsorganisatie en heeft Nederlands als moedertaal.

Bij zijn eerste ontmoeting met de coach van de welzijnsorganisatie bleek dat de betrokkene in het verleden diverse interesses heeft verkend, maar tot op heden nog niet heeft ontdekt wat hij werkelijk graag wil doen. Momenteel uit zich een **interesse in de zorg voor dieren**, wat onder meer blijkt uit zijn vrijwilligerswerk op een melkveebedrijf en zijn afstandsonderwijs als dierenartsassistent – een traject dat hij als uitdagend ervaart. Tevens heeft hij ervaring opgedaan in een schoolvervangend traject op een zorgboerderij, waarbij de nadruk lag op de verzorging van dieren.

Naast deze interesse in de dierenwereld geeft hij aan **affiniteit te hebben met koken**, een activiteit die hij zowel voor zichzelf als voor zijn familie graag uitvoert. Zelf omschrijft hij zich als een harde werker, leergierig (bij voorkeur praktisch), en iemand die zowel routine als flexibiliteit op prijs stelt, met een evenwichtige behoefte aan sociaal contact en tijd voor zichzelf.

Na diverse gesprekken en het afnemen van beroepstesten werden twee richtingen uitgelicht: werken met dieren/landbouw of een beroep in de keuken (zoals keukenmedewerker, hulpkok of chocolatier). Uiteindelijk heeft hij gekozen voor een **opleiding in de keukensector**, bij voorkeur via VDAB, mede gesteund door zijn coach en zijn directe omgeving. Daarnaast is hij bezig met het behalen van zijn rijbewijs, wat zijn inzet en bereidheid tot verdere ontwikkeling onderstreept. Betrokkene behaalde het diploma hulpkok grootkeuken en vond een job in de buurt van de woonplaats.

INVENTARISATIE VAN BATEN EN KOSTEN

Er werd in deze casus geen rekening gehouden met de kosten voor het verblijf in een instelling, vermoedelijk zal die situatie in het eerste jaar van de tewerkstelling blijven voortbestaan.

VERMEDEN KOSTEN ADMINISTRATIEF BEHEER VAN EEN LEEFLOONGERECHTIGDE

De schatting van het administratief beheer per leefloongerechtigde werd uitgevoerd in de studie van het HIVA van 2021 voor de Brusselse OCMW's (De Smedt et al., 2021). Het gaat hier om een berekeningswijze waarbij de kosten voor ondersteuning voor activiteiten andere dan het leefloon werden uitgezuiverd. De onderzoekers van het HIVA kwamen op een bedrag van €1916 per persoon per jaar voor de basisdienstverlening. Geïndexeerd naar 2024 komt dit op een bedrag van €2210,67. **De vermeden leefloonkosten bij tewerkstelling komen dus neer op €-2210,67.**

VERMEDEN KOSTEN LEEFLOON

Voor de berekening van het leefloon van een persoon die in een instelling verblijft is **leefloon categorie 2** van toepassing. Het bedrag betreft het jaarleefloon categorie 2 in voege vanaf 1/5/2024. Er werd geen rekening gehouden met eventuele andere voordelen die leefloongerechtigde personen hebben, bijvoorbeeld: sociale tarieven voor telefoon, aardgas, elektriciteit, stookoliepremies, sociale maximumfactuur, verhoogde tegemoetkoming in de gezondheidszorg, goedkoper jaarabonnement bij De Lijn en dergelijke meer. Het bedrag onder de kolom kosten is dus een onderschatting van de totale maatschappelijke kost. **De jaarlijkse vermeden kost voor het leefloon bedraagt: -€15.461,53.**

VERMEDEN KOSTEN VAN BEGELEIDING EN OPLEIDING UITGEVOERD DOOR VDAB OF TENDERPARTNERS

De VDAB kreeg in 2024 een budget toegekend van €962.000.000, waarvan €783.000.000 Vlaamse middelen. Eind 2023 waren 210.000 werkzoekenden ingeschreven bij de VDAB (*Jaarverslag VDAB / VDAB, z.d.*). Het is onmogelijk om de kosten voor advies of begeleiding te ramen. We schatten daarom de jaarlijkse gemiddelde kost per werkzoekende voor alle dienstverlening die de VDAB aanbiedt. Hiertoe de delen daarom het bedrag van de subsidie door het aantal werkzoekenden. $\frac{€783.000.000}{210.000} = €3728,57$. Bij tewerkstelling ramen we dus **vermeden kosten: -€3728,57**.

BATEN UIT LOONLASTEN, RSZ, BELASTINGEN EN ANDERE BIJDAGEN VAN WERKNEMER EN WERKGEVER AAN DE OVERHEID

Hier berekenen we de extra inkomsten voor de overheid gebaseerd op het jaarlijkse inkomen in de nieuwe job als keukenmedewerker met 0 jaar anciënniteit.

Keukenmedewerkers kunnen terecht in diverse sectoren zoals horeca, woonzorgcentra of scholen. Omdat de loonvoorwaarden in al die sectoren verschillend zijn, werd de website [Indeed.com](https://www.Indeed.com) geraadpleegd. Het gemiddelde loon voor een keukenmedewerker bedraagt volgens de site €14,68 op basis van 523 lonen. Volgens Horeca Forma is dat bedrag lager dan het minimumloon voor de sector. Zij rapporteren bruto uurlozen tussen €14,88 € en €17,53. We namen hier het gemiddelde van: €16,21. Dit De berekening de totale loonlasten gebeurde aan de hand van Salary Sim van Group S. Zowel de individuele RSZ en bedrijfsvoorheffing als patronale lasten worden als baten gezien voor de overheid en bedragen op basis van de berekening: **€21237,84**

BATEN DOOR VERHOOGDE CONSUMPTIE

Het hebben van een inkomen uit arbeid leidt tot meerconsumptie. De berekening van de BTW baten wordt uitgevoerd volgens de methode voorgesteld door de Sociale Kosten en Batenanalyse van het HIVA (De Smedt et al., 2021). Ze is gebaseerd op de Dulbea studie waar het verschil in totaal verbruik per individu op basis van een huishoudenquête van werknemers, een werklozen en een andere niet-werkenden werden aangetoond. Op basis van dat rapport is het verschil in BTW-inkomsten voor de overheid tussen een niet werkende persoon en een werknemer gemiddeld op €407 per jaar (2021). Dit bedrag werd geïndexeerd met het jaarlijks gemiddelde van de consumentenindex van 2024, wat leidt tot een **bedrag van €469,59**.

VERLAAGDE KANS OP (GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG)

We baseren deze gegevens op twee wetenschappelijke studies. De eerste is afkomstig van het Nederlandse Centraal Planbureau (van Eijkel et al., 2020) en de tweede studie is uitgevoerd door het HIVA (De Smedt et al., 2021). Beide studies ramen onafhankelijk van elkaar wat het effect is van tewerkstelling op (geestelijke) gezondheidsuitgaven. We indexeerden de bedragen naar 2024 en namen het gemiddelde. De raming van de vermeden overheidsuitgaven wordt als **vermeden kost van -€760,39** opgenomen in de berekening.

VERLAAGDE KANS OP CRIMINEEL GEDRAG

Het Nederlandse Centraal Planbureau (van Eijkel et al., 2020) vermeldt een tweede vermeden kost bij tewerkstelling. Zij schatten gemiddeld dat de overheid €3000 minder dient te spenderen aan kosten ten gevolge van criminele activiteiten wanneer een persoon tewerkgesteld is. De studie toont aan dat de kans op crimineel gedrag met 3,5 procentpunt afneemt. Dat is volgens hun berekening ruim €3000. Geïndexeerd naar 2024 wordt dit **€3658,96**. Het bedrag wordt als negatief vermeden kost opgenomen in de berekening.

MKBA

Door de leerloopbaanbegeleiding is de betrokkene nu aan de slag als keukenmedewerker. Dit levert de overheid **een totaal aan baten (inkomsten) van €21.707,43** en een **totaal vermeden kost van -€25.820,13**.

SROI

De SROI wordt berekend via de [Social Value Map](#) volgens de richtlijnen van Social Value International (*Social Value International*, 2025) en levert een SROI-ratio van 13,24. Wat betekent dat elke euro die geïnvesteerd werd in deze case de overheid €13,24 opleverde.

TERUGVERDIENTIID

De terugverdiëntijd voor het negatieve saldo uit het alternatieve scenario met het positieve saldo uit de huidige situatie bedraagt 0,45 jaar.

CASUS 3

OMSCHRIJVING

De betrokkene is 25 jaar oud, woont samen en heeft een kind van 4 jaar en een kind van 4 maanden oud. Betrokkene **stroomde uit het secundair onderwijs zonder het behalen van een diploma**. Ze heeft een tijdje in een hamburgerketen en meer dan één maand in een bakkerij gewerkt. Haar werkervaring in de bakkerij werd gekenmerkt door een negatieve sfeer, waarbij zowel de leidinggevende als collega's voortdurend kritiek uitten en weinig waardering toonden voor haar inzet. Deze negatieve ervaringen leidden ertoe dat zij haar werk als beperkend en demotiverend ervaarde, zeker in een periode waarin zij na de geboorte van haar tweede kind geconfronteerd werd met twijfels over haar professionele toekomst.

Op basis van haar situatie wendde zij zich aanvankelijk tot het VDAB voor loopbaanadvies. Zij werd vervolgens doorverwezen naar de leerloopbaanbegeleiding, waar zij een meer persoonlijke en diepgaande aanpak ervaarde. Tijdens deze sessies kon zij openhartig spreken en werd duidelijk dat de problemen in haar eerdere werkcontext niet aan haar persoonlijke capaciteiten lagen. De Leerloopbaanbegeleider speelde een cruciale rol door haar te ondersteunen in het herwaarderen van haar talenten en het onderzoeken van nieuwe mogelijkheden.

De begeleiding bood betrokkene de kans om niet alleen haar professionele opties te heroverwegen, maar ook haar zelfbeeld en emotionele gesteldheid te verbeteren. Door de begeleiding ontdekte ze een interesse om te gaan werken met kinderen. Ze schreef zich in voor de opleiding begeleider in de kinderopvang die ze succesvol vol eindigde en werkt 30u per week op haar voormalige stageplaats. Ondertussen studeert betrokkene de bacheloropleiding pedagogie van het jonge kind via afstandsonderwijs.

INVENTARISATIE VAN BATEN EN KOSTEN

GEDERFDE RSZ, BELASTINGEN EN ANDERE BIJDRAGEN VAN WERKNEMER EN WERKGEVER AAN DE OVERHEID

Betrokkene heeft 3 weken gewerkt in een bakkerij. Na ontslag had ze geen recht op een werkloosheidsuitkering. Verder heeft ze deeltijds gewerkt met interimcontracten als verkoopster en in een hamburgerketen. Voor de raming gaan we uit van een optimistische situatie waarbij betrokkene 10 maanden werkt aan het loon van een winkelbediende aan een tewerkstellingspercentage van 75%. Het mediaanmaandloon van een voltijdse winkelbediende bedraagt volgens Stepstone €2200 per maand bruto. Voor een tewerkstellingspercentage van 75% bedraagt dit €1650. We berekenden via Salary Sim van Group S de totale individuele en patronale loonlasten. Het totaal aan baten voor de overheid schatten we dus op €112,96 * 10 = €1129,60. Aangezien deze inkomsten wegvallen spreken we van **gederfde inkomsten van -€1.129,60**.

VERMEDEN WERKLOOSHEIDSUITKERING

Aangezien we optimistisch rekenen, krijgt betrokkene ook nog eens twee maanden uitkeringen van werkloosheid. Deze vergoeding bedraagt 65% van het laatst verdiende loon. In dit geval gaat het om 65% van €1650 = €1072,5 per maand. Voor twee maanden bedraagt de totale werkloosheidsvergoeding €2145. Deze werkloosheidsuitkering vervalt in de nieuwe situatie waarbij de betrokkene 30u per week werkt. **Vermeden werkloosheidsuitkering: -€2.145,00**.

VERMEDEEN KOSTEN VAN BEGELEIDING EN OPLEIDING UITGEVOERD DOOR VDAB OF TENDERPARTNERS

De VDAB kreeg in 2024 een budget toegekend van €962.000.000, waarvan €783.000.000 Vlaamse middelen. Eind 2023 waren 210.000 werkzoekenden ingeschreven bij de VDAB (*Jaarverslag VDAB / VDAB, z.d.*). Het is onmogelijk om de kosten voor advies of begeleiding te ramen. We schatten daarom de jaarlijkse gemiddelde kost per werkzoekende voor alle dienstverlening die de VDAB aanbiedt. Hiertoe de delen daarom het bedrag van de subsidie door het aantal werkzoekenden. $\text{€783.000.000} / 210.000 = \text{€3728,57}$. Bij tewerkstelling ramen we dus **vermeden kosten: -€3728,57**.

NIJWE BATEN: RSZ, BELASTINGEN EN ANDERE BIJDAGEN VAN WERKNEMER EN WERKGEVER AAN DE OVERHEID

Hier berekenen we de inkomsten voor de overheid gebaseerd op het jaarlijkse inkomen in de nieuwe job als kindbegeleider met 0 jaar anciënniteit. Kindbegeleiders worden betaald volgens de loonvoorwaarden van paritair comité 332 volgens de loonschaal B2A. Het brutoloon bedraagt in 2024 €2735 per maand voor een voltijdse tewerkstelling. **Voor een tewerkstellingsbreuk van 30/38e bedraagt dit €2159,21**. De berekening de totale loonlasten gebeurde aan de hand van Salary Sim van group S. Zowel de individuele RSZ en bedrijfsvoorheffing als patronale lasten worden als **baten gezien voor de overheid voor een totaal van €3.765,00**.

BATEN DOOR VERHOOGDE CONSUMPTIE

Het hebben van een inkomen uit arbeid leidt tot meerconsumptie. De berekening van de BTW baten wordt uitgevoerd volgens de methode voorgesteld door de Sociale Kosten en Batenanalyse van het HIVA (De Smedt et al., 2021). Ze is gebaseerd op de Dulbea studie waar het verschil in totaal verbruik per individu op basis van een huishoudenquête van werknemers, een werklozen en een andere niet-werkenden werden aangetoond. Op basis van dat rapport is het verschil in BTW-inkomsten voor de overheid tussen een niet werkende persoon en een werknemer gemiddeld op €407 per jaar (2021). Dit bedrag werd geïndexeerd met het jaarlijks gemiddelde van de consumentenindex van 2024, wat leidt tot een **bedrag van €469,59**.

BIJDRAGE AAN VERHOOGING VAN DE KINDEROPVANGPLAATSEN, MET ALS BAAT EEN GROTER POTENTIEEL BIJ DE OUDERS NAAR ARBEIDSPARTICIPATIE

Hier ramen we met veel voorzichtigheid de toename in omzet van de extra tewerkstelling voor het kinderdagverblijf. In 2024 mochten maximum 9 kinderen per aanwezige kindbegeleider opgevangen worden wanneer er twee kindbegeleiders aanwezig zijn. Een extra tewerkstelling kan in een kinderdagverblijf dus maximaal tot 9 toegenomen vergunde plaatsen leiden. Omdat er zeer veel particuliere verschillen naargelang regio, ratio peuters en baby's en soort opvang, gaan we uit van een uiterst voorzichtige schatting met een toename van 4 kinderen. We houden dit getal ook bij een 30/38e tewerkstelling omdat conservatief ramen dat die tot 4 extra opvangplaatsen geleid hebben tot één extra voltijds werkende ouder. Aan een bescheiden jaarloon van €28800, ramen we de totale baten (RSZ-bijdrage werknemer 13,07%, RSZ werkgever 25% en personenbelasting van €4800) per jaar op **€15800**. We houden geen rekening met vermeden overheidsuitgaven zoals werkloosheidsuitkeringen of leefloon. Anderzijds leidt kinderopvang tot een potentiële belastingvermindering bij de ouders. We passen deze maximaal toe: $4 \text{ kinderen} \times \text{€16,40 per dag} \times 220 \text{ dag} \text{ aan } 45\% = \text{€6494,4}$. We boeken dit bedrag als een kost voor de overheid.

MKBA

Door de leerloopbaanbegeleiding is de betrokkene nu aan de slag als kindbegeleider. Dit levert de overheid **een totaal aan baten (inkomsten) van €18.904,99 en een totale kost van €620,83**

SROI

De SROI wordt berekend via de [Social Value Map](#) volgens de richtlijnen van Social Value International (*Social Value International, 2025*) en levert een SROI-ratio van 5,09. Wat betekent dat elke euro die geïnvesteerd werd in deze case de overheid €5,09 opleverde.

TERUGVERDIENTTIJD

De terugverdientijd voor het negatieve saldo uit het alternatieve scenario met het positieve saldo uit de huidige situatie bedraagt 0,26 jaar.

CASUS 4

OMSCHRIJVING

De betrokkene is een vrouw geboren in 1998 in Irak. Bij de intake had ze een **BSO diploma kantooradministratie en gegevensbeheer**. Betrokkene gaf aan te willen verder studeren, maar was onzeker over de richting. Na een beroepskeuzetest bleek een duidelijke interesse in de sociale sector. Dankzij verdere begeleiding schreef ze zich uiteindelijk in voor de **bacheloropleiding Sociaal Werk**. Ze stuurde later een dankmail waarin ze haar tevredenheid uitsprak over haar studiekeuze en zelfs informeerde naar de mogelijkheid om stage te lopen bij de leerwinkel. Vijf jaar na haar eerste contact met de leerwinkel, liet ze weten dat ze afgestudeerd was en actief op zoek was naar werk in de sociale sector. Intussen is ze aan de slag als stafmedewerker in een opleidingscentrum.

INVENTARISATIE VAN BATEN EN KOSTEN

GEDERFDE RSZ, BELASTINGEN EN ANDERE BIJDAGEN VAN WERKNEMER EN WERKGEVER AAN DE OVERHEID

We gaan uit van een optimistische situatie waarbij betrokkene een voltijdse job vindt op basis van haar diploma kantoor. Verkoper van kleding en accessoires was in 2024 knelpuntberoep dat goed aansluit bij dit diploma. We gaan uit van een optimistische inschatting van een voltijdse tewerkstelling. Het mediaanmaandloon van een voltijdse winkelbediende bedraagt volgens Stepstone €2200 per maand bruto. We berekenen via Salary Sim van Group S de totale individuele en patronale loonlasten voor een tewerkstelling onder paritair comité 311. Het totaal aan baten voor de overheid schatten we dus op $\text{€461,21} \times 12 = \text{€5534,52}$. Aangezien dit wegvalt in de nieuwe situatie, gaat het om **gederfde baten van - €5534,52**.

RSZ, BELASTINGEN EN ANDERE BIJDAGEN VAN WERKNEMER EN WERKGEVER AAN DE OVERHEID

De betrokkene is momenteel voltijds tewerkgesteld als stafmedewerker in een opleidingscentrum. We gaan er vanuit dat de tewerkstelling valt binnen de afspraken van paritair comité 329,01 van de socioculturele sector onder loonbarema B1a zonder anciënniteit. Het bruto maandloon van bedraagt dan €3422,74 per maand. We berekenen via Salary Sim van Group S. **De totale individuele en patronale loonlasten voor één jaar bedragen €22.992,96**

MKBA

Door de leerloopbaanbegeleiding is de betrokkene nu aan de slag als stafmedewerker in een opleidingscentrum. Dit levert de overheid **een totaal aan baten (inkomsten) van €17.458,44** er zijn geen vermeden kosten.

SROI

De SROI wordt berekend via de [Social Value Map](#) volgens de richtlijnen van Social Value International (*Social Value International*, 2025) en levert een SROI-ratio van 4,86. Wat betekent dat elke euro die geïnvesteerd werd in deze case de overheid €4,86 opleverde.

TERUGVERDIENTIJD

Er is geen terugverdientijd berekenbaar, want ook in het alternatieve scenario was er een positief saldo voor de overheid.

TOTALE SROI

De [Social Value Map](#) laat verder toe om SROI te berekenen in het fictieve geval dat een leerwinkler enkel deze cases zou behandelen. Dit leverde een SROI-ratio van 9,63.

EN WAT MET DE JONGERE DIE ZONDER KWALIFICATIE UITSTROOMT?

KORTE INTERVENTIE, MAAR EEN WERELD VAN VERSCHIL

Tijdens de Rivers of Practice werd volgend verhaal geschetst: een leerloopbaanbegeleider wordt gecontacteerd door CLB of een leerlingenbegeleider. De leerwinkler komt dan langs voor een gesprek. In dit geval is verschil snel gemaakt want de jongere is na dit toekomstgericht gesprek opnieuw gemotiveerd om de opleiding af te maken. De impact van deze interventie is enorm. Onderzoek toont namelijk aan dat vroegtijdige schoolverlaters een significant deel van hun werkzame leven werkloos zijn, wat de samenleving aanzienlijke kosten met zich meebrengt. "Dit kost de samenleving meer dan 5 miljard euro per bijkomende generatie vroegtijdige schoolverlaters, als we er vanuit gaan dat deze trend zich voortzet (circa 18.000 ongekwalificeerde schoolverlaters per jaar, die minimaal 25% van hun actieve leeftijd werkloos zijn)" (Kazadi, 2024).

DIRECTE OVERHEIDSKOSTEN

Vertrekkende van de veronderstelling dat NEET-jongeren vaker beroep doen op hogere uitkeringen dan jongeren die wel actief zijn op de arbeidsmarkt of in opleiding zijn, werd door Eurofound ingeschat welke extra kost de overheid maakt voor deze doelgroep. De verwachting is namelijk dat het inkomen uit sociale uitkeringen voor NEET-jongeren aanzienlijk hoger ligt dan voor niet-NEETs, aangezien zij zelden of geen beroepsinkomen hebben. (Eurofound, 2012).

Deze inkomensverliezen raken niet alleen de jongeren zelf, maar ook de bredere samenleving: bedrijven verliezen omzet en winst doordat er minder besteed wordt. Huishoudens verliezen koopkracht, ook de gezinsleden van NEETs. De overheid mist inkomsten uit belastingen op arbeid en consumptie (Eurofound, 2012).

Het is belangrijk te benadrukken dat het meten van deze indirecte kosten enkel op basis van productieverlies een te eng perspectief is. NEET-zijn houdt veel meer gevolgen in dan enkel inkomensverlies (Vansteenkiste et al., 2024). Denk aan het verlies van competenties, verminderde inzetbaarheid, verhoogde zorgnoden, en in sommige gevallen ook een stijging van criminaliteit. Deze brede maatschappelijke effecten zijn reëel, maar vallen buiten het bestek van deze berekening.

Op basis van een Eurofound onderzoek (2012), bedroegen de economische verliezen als gevolg van het niet deelnemen van jongeren aan de arbeidsmarkt 153 miljard EUR, wat overeenkomt met 1,2% van het Europese bbp. In dat zelfde rapport wordt de jaarlijkse kost van een Belgische NEET-jongere

geraamd op net geen €20000 in 2008, dat cijfer en het aantal NEET's daalde in 2011 **naar €18387**.

Volgens het Kennisplatform WEWIS (Vansteenkiste et al., 2024) zijn er in 2024 ongeveer 83 700 Vlaamse jongeren tussen 15 en 29 jaar in een NEET-situatie, van wie ruim 40 300 tussen de 15 en 24 jaar.

Elke jongere van wie verhinderd kan worden dat ze ongekwalificeerd uitstromen, levert de overheid dus een besparing op van **€18387 per jaar**. Als we terugkeren naar het verhaal van de leerloopbaanbegeleider die langs gaat naar school voor een gesprek met een jongere die dreigt uit te vallen, dan is het rendement van deze inspanning astronomisch.

RESULTATEN

➔ Binnen deze impactevaluatie werden vier centrale assumpties uit de Theory of Change van de leerwinkels geformuleerd. Deze assumpties veronderstellen causale verbanden tussen de werking van de leerwinkels en beoogde effecten op individueel en maatschappelijk niveau. Om deze aannames te toetsen, werd gebruik gemaakt van een triangulatie van data verkregen uit 5 onderzoeksactiviteiten: een Rivers of Practice-workshop, nazorgenquêtes, analyse van cliëntendossiers, diepte-interviews met cliënten en een Social Return on Investment analyse.

Per datavorm werd de bewijskracht voor iedere assumptie beoordeeld. De beoordeling gebeurde op een schaal van 1 (beperkte aanwijzingen) tot 4 (sterk bewijs) en werd visueel voorgesteld aan de hand van volgende kleuren:

ASSUMPTIES

A1. Leerwinkels hebben een complementaire rol ten opzichte van andere actoren en structuren rond leren en werken.

De complementariteit van leerwinkels met het bestaande aanbod werd sterk ondersteund in de Rivers of Practice. Bij alle drie de doelgroepen treedt de leerwinkel op met een aanvullende rol, al dan niet in samenwerking met andere actoren. De leerwinkel vult duidelijk een lacune tussen welzijn, werk en onderwijs. De symboliek van de 'reddingsboei', de 'zijrivier' en de 'vuurtoren' duidt op een positie van complementariteit.

Een reactie in het open veld van de nazorgenquête levert in enige mate een aanwijzing van complementariteit: "Ik was er als trajectbegeleider Werk & Activering samen met mijn cliënte. X gaf ons alle nodige uitleg en verschillende pistes die mogelijk waren. Kort daarna had ik een werkgever voor haar."

Uit de dossieranalyse werd geen sterke bewijskracht gevonden die aantoont of de dienstverlening complementair dan wel overlappend is met bestaande dienstverlening. Er was wel bewijskracht geleverd die aantoont dat de leerwinkels informatie van andere actoren ontsluiten of begrijpbaar maken en met hun interventies de werking van andere actoren optimaliseren.

Verskillende diepte-interviews maken duidelijk dat cliënten de leerwinkel ervaren als een unieke speler in het landschap. Ze benoemen systematisch verschillen in aanpak, sfeer en resultaat ten opzichte van andere diensten zoals VDAB of CLB. De leerwinkel wordt gezien als laagdrempelig, snel responsief en maatgericht, terwijl andere diensten volgens cliënten vaak werken met standaardprocedures of minder ruimte bieden voor persoonlijke ondersteuning. Dit levert indirect bewijs voor

de assumptie dat de leerwinkel de leemte opvult tussen andere actoren.

De SROI levert geen bewijsmateriaal voor deze assumptie.

A2 De begeleiding draagt intentioneel bij tot inzicht in vier sleutelgebieden: arbeidsmarktperspectief, eigen sterktes en ambities, persoonlijke drempels, en leermogelijkheden.

De Rivers of Practice leveren sterke bewijskracht dat de leerloopbaanbegeleiding leidt tot meer inzicht op de sleutelgebieden. Mechanismen zoals reflectie, het herontdekken van interesses, het verwerven van overzicht en het leren inschatten van randvoorwaarden zijn in elk scenario aanwezig. De contextgevoelige begeleiding die werd uiteengezet in 9 CIMO-configuraties levert inzichten in sterktes, barrières en mogelijkheden. Ook de gebruikte metaforen – de schatkaart, het plan B, de sluis illustreren hoe cliënten tot concrete bewustwording komen over realistische keuzes binnen hun mogelijkheden.

Uit de nazorgenquêtes werd geen afdoend bewijsmateriaal teruggevonden met betrekking tot deze assumptie.

Vrijwel elke geïnterviewde beschrijft dat het contact met de leerwinkel leidde tot nieuwe inzichten: over eigen talenten, over mogelijkheden op de arbeidsmarkt, over leermogelijkheden en over drempels die eerst onoverkomelijk leken. Respondenten spreken over 'overzicht', 'duidelijkheid', 'nieuwe ideeën', en 'een stap voorwaarts'. De diepte-interviews tonen aan dat deze inzichten niet toevallig ontstaan, maar het gevolg zijn van zorgvuldig opgebouwde gespreksvoering en informatie op maat. De mechanismen die in gang gezet worden, namelijk reflectie, motivatie, verbeelding, realiteitszin wijzen op intentioneel, deskundig begeleidingswerk met duidelijke resultaten op het gebied van inzicht.

In alle cliëntendossiers werden op basis van interventies verhoogde inzichten gerapporteerd. Hiervoor worden tientallen verschillende tools en methoden aangewend zoals leervragenlijsten, oriëntatieoefeningen of bijvoorbeeld verwijzingen naar websites en instanties maken de verwerving van inzicht traceerbaar. Het is echter moeilijk om de uitkomsten van deze inzichten aan te tonen.

De SROI levert geen bewijsmateriaal voor deze assumptie.

A3 De begeleiding heeft een positieve impact op beslissingen van cliënten met betrekking tot opleiding, heroriëntatie of werk.

De Rivers of Practice bevatten veel aanwijzingen dat leerloopbaanbegeleiding beslissingen bij cliënten activeert. Via stappenplannen, perspectieven en realistische tijdspaden ontstaat hernieuwd engagement tot verandering. De beeldspraak van de 'ladder', het 'bootje' en het 'kompas' toont hoe cliënten, vaak vanuit uitzichtloosheid of een tekort aan inzichten, mits begeleiding een beslissing nemen voor een leerloopbaantraject dat hen in staat stelt hun leven te veranderen. De leerwinkel slaat hierbij de brug tussen herstel, twijfel of onzekerheid en een gericht leerpad.

Ook nazorgenquêtes leveren fragmentarisch bewijs met betrekking tot deze assumptie: "Ik heb waardevol advies gekregen en een duidelijk plan voor mijn verdere acties. Ik kreeg hulp en advies in elke fase van het opstellen van mijn documenten. Ik kreeg niet alleen een duidelijk plan van aanpak om mijn carrière in België te starten en voort te zetten, maar ook morele steun van X."

De data uit de diepte-interviews tonen zeer sterk aan dat de leerloopbaanbegeleiding in veel gevallen beslissend was voor het opnemen van een leertraject of loopbaanbeslissing. Zonder de begeleiding – zo verklaren meer dan de helft van de cliënten – zouden ze naar eigen zeggen zijn vastgelopen, niet opnieuw zijn gestart met studeren, of een richting hebben gekozen die niet aansloot bij hun capaciteiten of situatie. In sommige gevallen leidde het traject tot een formeel diploma of inschrijving in een opleiding; in andere gevallen tot het herzien van een onrealistische verwachting en het kiezen voor een haalbaar alternatief.

Verder levert de dossieranalyse afdoende bewijskracht van de effecten van de procesmatige aanpak van de leerwinkels. Beslissingen van cliënten worden vaak genomen na een reeks gesprekken, reflectieoefeningen of herhaalde informatieverstrekking.

De SROI levert geen bewijsmateriaal voor deze assumptie.

A4: Leerwinkels genereren maatschappelijke baten die op termijn groter zijn dan de kosten van hun werking.

Hoewel de maatschappelijke baten niet rechtstreeks uit de Rivers of Practice afgeleid kunnen worden, tonen deze wel aan dat het begeleidingsproces aanzet tot duurzame keuzes in de leerloopbaan die leiden tot opleiding of werk. Vooral het vermijden van schooluitval, het oriënteren naar haalbare trajecten en het inzetten op herstel wijzen in de richting van langetermijnbaten voor zowel de cliënt als de maatschappij. De configuraties waarin terugkeer naar werk, realiteitszin en structurele randvoorwaarden worden meegenomen (zoals de sluis en de zijrivier) maken duidelijk dat leerwinkels niet enkel activeren, maar ook valideren en voorkomen dat middelen verloren gaan aan onrealistische trajecten.

Uit de nazorgenquêtes werd geen afdoend bewijsmateriaal gevonden met betrekking tot deze assumptie.

Hoewel de diepte-interviews geen economische impact kwantificeren, bieden ze wel sterke kwalitatieve aanwijzingen voor positieve maatschappelijke effecten. Respondenten behalen kwalificaties, keren terug naar werk na ziekte, of maken keuzes die hun welzijn en toekomstperspectief verbeteren. Deze kunnen telkens leiden tot vermeden kosten. Ook de preventie van negatieve uitkomsten zoals schooluitval, foute studiekeuzes of langdurige werkloosheid duiden op vermeden kosten voor de toekomst. Verder heeft de zelfgerapporteerde toename in zelfvertrouwen en motivatie potentieel positieve gevolgen op lange termijn voor welzijn en arbeidsdeelname.

Ondanks dat de cliëntendossiers op zich geen financiële gegevens bevatten, geven ze in veel gevallen inzicht in structurele uitkomsten: het behalen van kwalificaties, inschrijvingen in volwassenenonderwijs, enzovoort. Dit zijn uitkomsten die indirect bewijs leveren van transities die kunnen leiden tot vermeden overheidskosten.

De SROI-analyse biedt uiteraard het sterkste bewijs dat de maatschappelijke baten (onder andere toename van kwalificaties, activering) de kosten overstijgen.

HEATMAP

ANALYSE VAN ALTERNATIEVE VERKLARINGEN

B1. De leerwinkels vullen geen leemte in het dienstverleningsaanbod, ze bieden een dienstverlening aan die al beschikbaar is bij VDAB, GTB, CLB's, onderwijsinstellingen en welzijnsactoren.

Diepte-interviews tonen aan dat cliënten vaak expliciet een verschil ervaren in de dienstverlening tussen de werking van leerwinkels en andere diensten. Velen kwamen pas bij de leerwinkel terecht nadat andere diensten geen of onvoldoende maatwerk konden bieden.

De dossieranalyse bevestigt dat leerwinkels vaak handelen in de institutionele tussenpositie waarin cliënten zich bevinden door hun situatie: ze zijn uitgevallen in één systeem en bevinden zich in het merendeel van de gevallen nog niet een ander systeem. Veel interventies zijn tevens gericht op het overbruggen van leren en werken; bijvoorbeeld tijdens periodes waarin er gewacht wordt op een toestemming, een accreditatie, erkenning of vertaling van documenten.

De nazorgenquêtes vermelden een hoge waardering voor de neutraliteit, flexibiliteit en persoonlijke benadering van leerloopbaanbegeleiding.

De SROI gaat impliciet uit van aanvullende meerwaarde bovenop bestaande actoren, zonder deze expliciet te vergelijken.

De alternatieve verklaring B1 wordt dus niet bevestigd. De gegevens tonen dat leerwinkels wél complementair opereren en een leemte invullen, vooral waar reguliere diensten onvoldoende tijd, ruimte of expertise hebben voor oriënterende, laagdrempelige leerloopbaanbegeleiding. De geloofwaardigheid van assumptie A1 wordt daardoor versterkt.

B2. De toename aan inzicht bij de cliënt is niet het gevolg van de leerloopbaanbegeleiding, maar van andere factoren zoals eerdere begeleidingstrajecten, NT2-onderwijs of netwerkondersteuning.

De diepte-interviews tonen aan dat sommige cliënten wel degelijk al begeleiding of ondersteuning kregen of NT2 volgden, anderzijds ontstond inzicht pas dikwijls pas na de leerloopbaanbegeleiding. (bv. R2, R7). Eén respondent (R5) geeft aan dat ze een beslissing had genomen over het leertraject zonder advies van de leerwinkel. Bij sommige cliënten (bv. R10) speelde eerdere begeleiding een rol, maar daaruit volgde niet noodzakelijk inzicht – dit kwam pas na hernieuwde analyse met de leerwinkel

De cliëntendossiers tonen reflectie-interventies en leerinstrumenten die net dat inzicht ondersteunen (bv. doelgerichte vraagstelling, info-mapping, toeleiding naar CVO). Deze interventies zouden in principe ook door andere organisatie kunnen worden opgenomen.

De Rivers of Practice leverden geen tegenbewijs, wat niet verwonderlijk is omdat deze methode vertrekt vanuit het perspectief van de leerwinkels;

De alternatieve verklaring B2 wordt dus deels ondersteund. De geloofwaardigheid van assumptie A2 blijft dus hoog, al is de bijdrage gedeeld.

B3. De beslissing om een leerloopbaantraject aan te vatten werd genomen voor of zonder de tussenkomst van de leerwinkels.

In de meeste interviews geven cliënten aan dat hun beslissing tot leren of heroriëntatie pas na het leerwinkeltaject volgde, vaak als resultaat van een beter inzicht of nieuwe informatie (R4, R6, R7). Een enkele respondenten (bv. R10) zaten al in een denkproces, via leerwinkel werd dit gekanaliseerd in een realistisch plan.

De cliëntendossiers bevatten voorbeelden waarin leerwinkels helpen om drempels of stressfactoren (bv. examens, werkdruk, taalbarrière) hanteerbaar te maken, wat net de beslissing tot actie mogelijk maakt.

De Nazorgenquêtes leveren geen directe bewijskracht voor B3.

De alternatieve verklaring B3 wordt niet overtuigend ondersteund. De meeste beslissingen werden genomen door of dankzij het proces van leerloopbaanbegeleiding, al spelen externe omstandigheden een rol als contextuele trigger. De geloofwaardigheid van assumptie A3 blijft dus sterk.

B4. De maatschappelijke baten zijn vooral toe te schrijven aan structurele factoren (bv. aantrekkende arbeidsmarkt, subsidies, netwerk van de cliënt), en zouden zonder tussenkomst van de leerwinkel evenzeer gerealiseerd zijn.

De SROI is gebaseerd op attributie-inschattingen: die wijzen op substantiële bijdrage van de leerwinkel, maar ook op bredere effecten (bv. leerpremies, VDAB-subsidies, aanwervingsbeleid), maar ook na correctie voor deadweight en attributie blijft de gemiddelde SROI-ratio voor de selectie van dossiers hoog.

In de diepte-interviews wordt regelmatig verwezen naar aanvullende factoren die er toe hebben geleid dat de cliënt een diploma behaalde of uitstroomde naar werk. Het netwerk werd benoemd, voorbeeldfiguren uit NT2 of VDAB-toeleiding, enz. Toch geven veel cliënten expliciet aan dat zonder de leerwinkel er geen opleiding, geen leerloopbaanplan of enige wijziging in hun situatie was geweest.

In de nazorgenquêtes rapporteerden enkelingen dat ze meer steun hadden verwacht: "ik kreeg het gevoel dat ik veel zaken zelf moest uitzoeken. Ik verwachtte hier meer expertise en grondigheid".

De cliëntendossiers tonen een doordacht opbouw van interventies in stappen, met structurele baten als eindresultaat (diploma's, tewerkstelling, activering), maar vaak mogelijk gemaakt door voorafgaande ondersteuning en toeleiding.

De alternatieve verklaring B4 wordt gedeeltelijk bevestigd, in die zin dat structurele factoren impact hebben. Echter, deze baten zijn zelden vanzelfsprekend en vaak pas geactiveerd via leerloopbaanbegeleiding. De geloofwaardigheid van assumptie A4 blijft overeind, al is de impact niet exclusief toe te schrijven aan de leerwinkel.

CONCLUSIE

De alternatieve verklaringen B1-B4 zetten de assumpties A1-A4 niet onder druk en verzwakken deze niet fundamenteel. Enkel bij A2 en A4 is sprake van gedeelde attributie, wat betekent dat de impact deels door andere factoren kan worden verklaard. Voor A1 en A3 is de unieke toegevoegde waarde van de leerwinkel echter overtuigend aangetoond. **Het onderzoek toont dus aan dat de leerwinkels wel degelijk impact genereren, en vaak op doorslaggevende wijze, zelfs al vindt deze plaats in een bredere context van andere factoren.**

- Arvidson, M., Lyon, F., McKay, S., & Moro, D. (2013). Valuing the social? The nature and controversies of measuring social return on investment (SROI). *Voluntary Sector Review*, 4(1), 3-18. <https://doi.org/10.1332/204080513X661554>
- Bar-Gill, O. (2020). Willingness-to-Pay: A Welfarist Reassessment. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3700351>
- Bedragen leefloon. (z.d.). Primabook. Geraadpleegd 23 juni 2025, van <https://primabook.mi-is.be/nl/recht-op-maatschappelijke-integratie/bedragen-leefloon>
- Buisman, M. (2017, augustus 14). *Literatuurstudie negatieve leerervaringen van volwassenen met lage basisvaardigheden*. NWO. <http://www.kohnstamminstituut.uva.nl/>
- de Greef, M. (2021). *De Laaggeletterde leert het ons* (No. De Laaggeletterde leert het ons; p. 36). Artédúc. https://www.vub.be/sites/default/files/2022-12/2022_De%2520Laaggeletterde%2520leert%2520het%2520ons_M.%2520de%2520Greef%252025-07-2021.pdf&ved=2ahUKewitoamD17aNAxW6VaQEHeNPF4EQFnoECDgQAQ&usg=AOvVaw2940oV58iOMrb3LqRliJq9
- de Greef, M., & de Haan, M. (2024). *Vlaamse impact van de volwasseneneducatie op sociale inclusie in Vlaanderen-3*. Vrije Universiteit Brussel.
- de Koning, J. (2021). *SEOR Working Paper 2021/2*.
- De Smedt, L., Chomé, F., & Nicaise, I. (2021). *Buurten zonder langdurige werkloosheid: Ex-ante sociale kosten-baten analyse*. KUL.
- De Vos, A., De Klerck, W., Kimps, D., Desmadryl, C., Backs, J., & De Vlieghe, P.-J. (2021, november). *Actieplan levenslang leren*. Departement Onderwijs en Vorming.
- Di Francesco, A., Pinelli, M., Lettieri, E., Toletti, G., & Galli, M. (2023). Towards a More Inclusive Society: The Social Return on Investment (SROI) of an Innovative Ankle-Foot Orthosis for Hemiplegic Children. *Sustainability*, 15(5), 4361. <https://doi.org/10.3390/su15054361>
- Eurofound (Red.). (2012). *NEETs: Young people not in employment, education or training characteristics, costs and policy responses in Europe*. Publications office of the European union.
- Hameeuw, H., Storms, E., Cools, P., Heirman, W., Raeymaeckers, P., & Walrave, M. (2025). *Evaluatiestudie naar de werking en impact van digibanken*.
- Jaarverslag VDAB / VDAB. (z.d.). Geraadpleegd 24 juni 2025, van <https://www.vdab.be/trends-en-cijfers/jaarverslag>
- Kazadi, K. (2024, maart 15). Aantal schoolverlaters was nooit hoger: Wanneer pakken we dit probleem eindelijk aan? [Vrijdag Groep]. *Opinie*. <https://www.v-g-v.be/nl/publicaties/aantal-schoolverlaters-was-nooit-hoger-wanneer-pakken-we-dit-probleem-eindelijk-aan>
- Kuijpers, M. (2003). *Loopbaanontwikkeling: Onderzoek naar 'competenties'*. Twente University Press.
- Larsen, V., & de Boer, L. (2011, februari). *Werken-aan-maatschappelijk-rendement*. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Leeuw, F. L. (2023). John Mayne and Rules of Thumb for Contribution Analysis: A Comparison With Two Related Approaches. *Canadian Journal of Program Evaluation*, 37(3), 403-421. <https://doi.org/10.3138/cjpe.75448>
- Maas, K., & Liket, K. (2011). Social Impact Measurement: Classification of Methods. In R. Burritt, S. Schaltegger, M. Bennett, T. Pohjola, & M. Csutora (Red.), *Environmental Management Accounting and Supply Chain Management* (Vol. 27, pp. 171-202). Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-007-1390-1_8
- Nackaerts, L., & Cauwenberghe, M. V. (2021). *Op weg naar een opleiding levenslang leren: Een empathisch inzicht in de drempels en hefbomen die burgers ervaren*.
- Pawson, R., & Tilley, N. (1997). *Realistic evaluation*. Sage.
- Punton, M., Vogel, I., Leavy, J., Michaelis, C., & Boydell, E. (2020). *Reality bites: Making realist evaluation useful in the real world*. CDI. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/15147/CDI%20PP22%20online.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Schmid, G. (2017). Transitional Labour Markets: Theoretical Foundations and Policy Strategies. In Palgrave Macmillan (Red.), *The New Palgrave Dictionary of Economics* (pp. 1-15). Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/978-1-349-95121-5_3050-2
- Social Value International*. (2025, juni 23). Social Value International. <https://www.socialvalueint.org>
- van Eijkel, R., Gerritsen, S., Sadiraj, K., & Versantvoort, M. (2020). *De brede baten van werk*. Centraal Planbureau.
- Van Langenhove, H., & Vansteenkiste, S. (2020). *Drempels en motivatie bij het volgen van opleiding in Vlaanderen. Een analyse op basis van de Adult Education Survey*. 0, 30-38.
- van Rossum, A., Berkhout, B., Baan, A., & Yilmaz, C. (2021). *Maatschappelijke kosten- en batenanalyse*.
- Vansteenkiste, S., Botterman, S., Geraert, F., & Penders, I. (2024). *Trendrapport 2024: Kwetsbare groepen op de Vlaamse arbeidsmarkt*. Departement Werk en Sociale Economie / Steunpunt Werk.

COLOFON

IMPACTEVALUATIE LEERWINKELS

Een contributie-analyse van de leerloopbaanbegeleiding
van de Vlaamse leerwinkels

AUTEUR

Dr. Steven Brandt
Research Centre for Sustainable Organizations

Valentyn Vaerwyckweg 1
9000 Gent

steven.brandt@hogent.be

MET DANK AAN

De Vlaamse Leerwinkels:

© 2025. HOGENT

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor educatieve, pedagogische en sociale doeleinden die geen commercieel oogmerk hebben, mag al het materiaal vrij gebruikt worden mits correcte bronvermelding van deze publicatie.

